

1984/85:59

Fredagen den 11 januari

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Svar på fråga 1984/85:292 om beräkningen av ersättning då arrende avträds

Anf. 1 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Lennart Brunander har frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder med anledning av en dom som högsta domstolen har meddelat om arrendeavräkning vid ändrat penningvärde.

Som Lennart Brunander påpekar i sin fråga diskuterades problemet med arrendeavräkning och förändrat penningvärde redan i den proposition om ändringar i arrendelagstiftningen som överlämnades till riksdagen förra våren. Några lagstiftningsåtgärder föreslogs inte då, eftersom man ville avvakta högsta domstolens avgörande i ett mål som rörde just denna sak.

Med hänsyn till utgången i det målet har jag emellertid under hösten 1984 tagit upp frågan om lagändring. Inom justitiedepartementet har en promemoria utarbetats i saken. I promemorian föreslås att en regel tas in i jordabalken om att man vid avräkningen mellan jordägaren och jordbruksarrendatorn skall ta hänsyn till de förändringar i kostnadsläget som har ägt rum under avräkningsperioden. Promemorian har sänts ut på remiss till olika myndigheter och organisationer. Min avsikt är att en proposition i ämnet skall läggas fram under våren.

Anf. 2 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Jag uppfattar det som positivt och finner att det ligger helt i linje med de resonemang som fördes här i riksdagen och i utskottet när propositionen behandlades förra våren.

När någon arrenderar en jordbruksfastighet görs syn, och vid denna upptecknas de eventuella brister som finns och åsätts ett visst värde. När sedan vederbörande lämnar arrendet skall ny syn företas, om en sådan inte har gjorts dessförinnan. Vid denna syn åsätts de brister som eventuellt finns

*Om grundlags-
stadgat integritets-
skydd för enskilda*

vid avträdet ett belopp. Om uppräknig av penningvärdet inte sker under den mellanliggande perioden, blir arrendatorn ersättningskyldig även om han har haft arrendet vid like, som man brukar säga. Detta framgår av arrendelagstiftningen.

När detta ärende bereddades diskuterades denna fråga ganska ingående i utskottet och i det betänkande som senare behandlades här i riksdagen. Då sade man att en uppräknig på något sätt, med anledning av den penningvärdesförsämring som skett, måste vara naturlig. Det svar jag nu fått av justitieministern ger ju vid handen att man arbetar med utgångspunkt i vad riksdagen sade den gången. Jag är tillfredsställd med svaret, och hoppas att arbetet skall ge gott resultat. Jag avvaktar därför propositionen.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på fråga 1984/85:296 om grundlagsstadgat integritetsskydd för enskilda

Anf. 3 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Gunnar Hökmark har frågat mig om avsikten är att data- och offentlighetskommittén skall ges sådana tilläggsdirektiv att den kan utreda frågan om grundlagsskydd för den enskildes integritet.

Enligt sina ursprungliga direktiv skall kommittén utreda användningen av personnummer i samhället. Bl. a. skall kommittén överväga om det finns skäl att föreslå ändringar eller kompletteringar av de regler som i dag gäller till skydd för den personliga integriteten.

Sedan Gunnar Hökmark ställde sin fråga har regeringen beslutat om tilläggsdirektiv till kommittén. Tilläggsdirektiven är i första hand inriktade på frågan hur grundlagsbestämmelserna om allmänna handlingar bör vara utformade när det gäller ADB-upptagningar. I tilläggsdirektiven tas emellertid också upp en del frågor som rör skyddet för den personliga integriteten.

Både enligt de ursprungliga direktiven och enligt tilläggsdirektiven har kommittén möjlighet att ta upp frågor som inte särskilt nämns i direktiven men som har anknytning till huvudfrågorna. Kommittén är alltså oförhindrad att överväga också den fråga som Gunnar Hökmark har nämnt.

Anf. 4 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Först ber jag att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Jag noterar tacksamt att han i och för sig inte utesluter att data- och offentlighetskommittén utreder grundlagsskyddet av den personliga integriteten. Ändå tycker jag att svaret är beklagligt. Även innan kommittén fick sina tilläggsdirektiv – vilka jag hitintills enbart har fått ta del av via pressmeddelanden – skulle kommittén mycket väl kunna utreda det som den har fått tilläggsdirektiv om. Jag tycker det vore rimligt om statsrådet visade

en politisk vilja.

I dag finns det så mycket som händer inom detta område som visar att det som datalagen innehåller till skydd för den enskildes integritet urholkas. Det gäller t. ex. riksskatteverket, som nu i en promemoria föreslår att datalagens 7 § skall ändras så att kontroll underlättas för myndigheter. Företagens redovisningssystem skall alltså i princip byggas upp mera för kontrollen än för den egentliga verksamheten. Det gäller patientjournalutredningen, som i sitt slutbetänkande i höstas lade fram ytterligare ett förslag om en mindre ändring av 8 § i datalagen. Det gäller statistiska centralbyrån, som vill undanta sig själv från kravet på tillstånd för samkörningar.

På något sätt kan man se hur den enskildes integritet stegvis äts upp. Jag vill inte påstå att det i första hand behöver bero på en politisk illvilja, utan det har i mångt och mycket att göra med hur det politiska systemet fungerar.

I socialdepartementet och socialutskottet resonerar man om familjebidrag. Detta får effekter för den enskildes integritet, beroende på vilka villkor man ställer. Motsvarande händer i finansdepartementet och skattekommittén när man behandlar olika typer av avdrag och undantag. Detta får också effekter på integriteten. Samma sak gäller inom bostadsdepartementet och bostadsutskottet.

Herr talman! Inom en lång rad olika områden behandlar vi politiska frågor utifrån fackområden, och den enskildes integritet tenderar då att hamna på baksidan. Det kan t. o. m. vara så att i varje enskilt fall fördelen i det lilla perspektivet är större än nackdelen i vad gäller den enskildes integritet, men i helheten innebär detta att integriteten ändå äts upp.

Jag skulle därför vilja fråga justitieministern, om han nu inte vill ha något grundlagsskydd eller åtminstone inte vill utala en sådan vilja, hur han avser att som justitieminister hantera de propåer om ändring av datalagen som i dag kommer från olika håll.

Eller är det kanske så att det inte finns någon bestämd vilja att skydda den enskildes integritet? Statsministern sade i en Expressen-intervju att användningen av dataregister för att utsända valförsändelser är betydligt allvarigare än att myndigheter luskar i de privata affärerna. Jag skulle vilja fråga justitieministern om han ansluter sig till denna uppfattning. I så fall rätas linjerna ut i den här debatten.

Anf. 5 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jag tycker Gunnar Hökmark skall vara tillfreds inte bara med mitt svar utan också och kanske framför allt med regeringens åtgärd att tillsätta denna kommitté med de direktiv som har utfärdats. Den åtgärden innefattar ett betydelsefullt steg på vägen när det gäller att stärka den enskildes integritet i datasamhället. Denna åtgärd visar den politiska viljeinriktning som regeringen har på det här området.

Både tilläggsdirektiven och de ursprungliga direktiven tar i första hand sikte på de konkreta och praktiska åtgärder som skall vidtas för att stärka integriteten. Sedan kommittén har övervägt sådana åtgärder har man ett bättre bedömningsunderlag i frågan om huruvida man också skall ta in de här

*Om åtgärder för att
stärka folkrörelser-
nas roll*

sakerna i en grundlag. Detta är motivet till att grundlagsfrågan inte uttryckligen tas upp i direktiven.

Jag upprepar vad jag sade i mitt svar, nämligen att kommittén självfallet är oförhindrad att ta upp just den frågan sedan man arbetat med förslaget.

Anf. 6 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag är förvisso tillfreds med att justitieministern inte utesluter att data- och offentlighetskommittén utreder ett grundlagsskydd. Men det finns anledning att diskutera det faktum att socialdemokrater när de talar om riskerna för människors integritet, både i detta och i andra sammanhang, mycket ofta gör det i termer av att människor känner oro men att det egentligen inte finns någon reell grund för denna oro. Det har faktiskt betydelse för hur man skall betrakta förutsättningarna för utredningsarbetet och debatten om socialdemokrater upplever att det i realiteten finns en risk för de enskilda människornas integritet.

Den intervju med statsministern i Expressen som jag refererade till tyder inte på att man inom socialdemokratien hyser någon egentlig oro för att det finns en risk för att människors integritet äts upp av olika myndigheters strävanden.

Jag skulle, för att få en bakgrund till det politiska arbete som skall fortgå, än en gång vilja fråga justitieministern: Anser justitieministern att det med dagens utveckling, där olika myndigheter kräver att få samla in och få tillgång till allt fler uppgifter, finns faktiska risker för människors integritet och att det inte är i onödan som människor känner oro?

Anf. 7 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Mitt svar på den frågan är självfallet ja. Det finns också faktiska risker. Det handlar inte bara om en oro.

Anf. 8 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Då skulle jag avslutningsvis bara vilja säga att det hade varit bättre om justitieministern också hade velat medverka till tilläggsdirektiv för data- och offentlighetskommittén som hade angett att den skall utreda frågan om ett eventuellt grundlagsskydd. Därigenom hade kommittén i sin helhet fått ta del av den viljeinriktningen från regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1984/85:63 om åtgärder för att stärka folkrörelsernas roll

Anf. 9 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Gunnar Björk i Gävle har frågat mig vilka initiativ jag avser att ta för att förstärka folkrörelsernas roll och när regeringen avser att lägga förslag om bidragssystem för radio-, miljö- och fredsorganisationer. Gunnar

Björk har även frågat när jag avser att ta initiativ för att förverkliga de förslag till minskad byråkrati i statliga verk till förmån för folkrörelserna som föreslogs av utredningen om statens stöd till folkrörelser i betänkandet (SOU 1979:60) Bidrag till folkrörelser.

Regeringen driver ett långsiktigt arbete med att förstärka folkrörelsernas roll i samhällsverksamheten. Detta arbete äger rum på olika områden och med skilda medel.

För att långsiktigt uppnå en förändring av den offentliga verksamheten krävs en väl utbyggd frivillig samverkan, bl. a. mellan föreningslivet och kommunerna. En sådan samverkan skall naturligtvis ske på det lokala föreningslivets egna villkor.

Samhället ger ett betydande ekonomiskt stöd åt folkrörelser och andra organisationer. Dessa medel måste användas på ett effektivt sätt. Det är därför viktigt att bidragssystemen är utformade så, att de inte orsakar krångel och byråkrati inom de mottagande organisationernas egen administration.

Av 1984 års budgetproposition framgick att det mot bakgrund av det statsfinansiella läget inte fanns utrymme för bidrag till radioorganisationerna.

Vissa bidrag avsedda för miljöorganisationerna finns tillgängliga redan nu. Regeringen disponerar t. ex. medel för viss miljöinformation. Dessa frågor handläggs av jordbruksdepartementet. Regeringen anser att det inte finns ekonomiskt utrymme för att införa ett nytt, fortlöpande stöd till miljöorganisationerna.

Vissa fredsorganisationer får organisationsstöd genom utrikesdepartementet. Fredsorganisationerna har också möjlighet att tillsammans med andra folkrörelser ansöka om bidrag för särskilda projekt med inriktning på information om freds- och nedrustningssträvanden. Efterfrågan på medel för sådana ändamål är fortfarande mycket stor. Regeringen föreskrev därför att penninglotteriet under år 1984 skulle anordna ett lotteri till förmån för fredsarbete som bedrivs av folkrörelser och andra ideella organisationer. Detta underlättar naturligvis bidragsgivningen.

I takt med ökningen av samhällets stöd till organisationerna har kraven ökat på en översyn av samordningen av bidragssystemen. I arbetet med 1985 års budgetproposition har regeringen strävat efter att genom samordningsinsatser skapa en större enhetlighet i fördelningen mellan olika kategorier av organisationer.

En förenkling av reglerna för bidrag till folkrörelserna och möjligheterna till en friare användning av bidragen har länge diskuterats. I 1985 års budgetproposition har därför förslag lämnats om att studieförbunden under de närmaste två budgetåren försöksvis får anordna studieverksamhet enligt friare regler än de som f. n. gäller för den ordinarie verksamheten.

Anf. 10 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Jag vill tacka civilministern för svaret på min interpellation.

Jag har frågat civilministern, som också är regeringens folkrörelseminister, vilka initiativ han tänker vidta för att stärka folkrörelsernas ställning. Jag vill

*Om åtgärder för att
stärka folkrörelser-
nas roll*

också ha besked om när regeringen tänker lägga fram förslag om bidragssystem för radio-, miljö- och fredsorganisationer.

Vidare har jag frågat om civilministern är villig att förenkla byråkratin i statsförvaltningen så att folkrörelsestödet i stället kan användas som medel till organisationer och folkrörelser.

Jag vill samtidigt gärna erinra om det aktiva arbete som flera av den nuvarande civilministerns företrädare som kommunministrar utträttat på folkrörelseområdet. Kommunminister Hans Gustafsson gjorde en historisk insats genom att inrätta en särskild folkrörelseenhet på det dåvarande kommundepartementet.

Johannes Antonsson fortsatte detta arbete och initierade ny utredningsverksamhet. Karl Boo genomförde en viktig reform, nämligen statsbidrag till kvinnoorganisationer.

Den nuvarande folkrörelseministern kommer att skilja sig från sina företrädare på kommunministerposten. Hans initiativ på detta område är inte så stort, vilket jag beklagar.

I interpellationssvaret säger civilministern att arbetet pågår "på olika områden och med skilda medel". Detta förvånar mig litet grand, eftersom ett svar inte kan bli luddigare än detta. Civilministern pekar i stället på kommunernas ansvar. Jag ställde emellertid frågan till en regeringsledamot, och då förväntar jag mig att han skall tala om vad som händer på statlig nivå och inte skjuta över bekymren på kommunerna.

Bidragssystemet skall enligt ministern för civilförvaltningsärenden utformas så att det inte orsakar krångel och byråkrati. Det var ju detta jag frågade om. Jag frågade vad civilministern avsåg att göra åt detta. Varför inte ta intryck av det utredningsförslag som jag har utgått från i min interpellation? Varför inte lyssna till de remissinstanser som har tagit upp detta, och varför inte försöka ge akt på de synpunkter som säger att man skall föra över en del av de öronmärkta pengar som skapar stor byråkrati?

I dag fördelar ungefär 40–42 statliga myndigheter och verk dessa bidragsmedel till folkrörelserna. Det finns mer än 100 olika bidragssystem, och långt mer än 100 människor inom den statliga byråkratin sysslar med detta. En förenkling skulle kunna komma folkrörelserna till godo.

Det är litet svårt att förstå vad som hindrar civilministern från att visa en gnutta aktivitet på detta område. Det borde faktiskt ligga i tiden att försöka förenkla och få bort litet byråkrati.

Det har länge framstått som mycket orättvist att vissa organisationsgrupper, som grupper betraktade, inte haft reguljära anslagssystem. Trots att 300–400 folkrörelser får stöd har det tagit mycket lång tid att få in nya folkrörelser i detta system.

När denna fråga utreddes hade tre grupper inte löst denna fråga. T. ex. hade kvinnoorganisationerna inte som grupp fått några bidrag. Denna fråga löstes dock tack vare initiativ från regeringen Fälldin. Men när det gäller radioorganisationer, miljöorganisationer och en grupp som är ännu färskare, nämligen fredsorganisationer av olika slag, finns det inget reguljärt stödssystem. Vi vet också att sedan detta utredningsarbete avslutats har någon av

dessa organisationer haft betydande ekonomiska problem och fått skära ner sin verksamhet i avsevärd grad.

Jag tycker alltså att civilministern i sitt svar visar stor aningslöshet, när han nämner de öronmärkta bidrag som dessa organisationer kan få. Det verkar som om civilministern inte riktigt vill förstå vad debatten egentligen handlat om, nämligen att man med öronmärkta pengar styr organisationernas och folkrörelsernas verksamhet. Dessutom är ett sådant system byråkratiskt och krångligt. Det är tydligen så att civilministern och regeringen vill ha en fortsatt politisk styrning. Jag tycker att det ur demokratisk synpunkt är nästan kränkande att vissa organisationstyper år efter år skall vara hänvisade till öronmärkta pengar i stället för till reguljära stöd. Ofta är det nya och ganska aktiva organisationer som man på detta sätt stänger ute.

Jag vill fråga civilministern: Vad är skälet till att regeringen anser att man skall ha en politisk styrning över t. ex. miljöorganisationer och fredsorganisationer? Vad är skälet till att man fortsätter på den linjen?

Efter att hastigt ha skummat igenom budgetpropositionen från i går kan jag konstatera att regeringen fortsätter på den inslagna vägen. Jag förstår inte hur folkrörelseministern kan acceptera detta – det sker på flera områden. Låt mig ta ett enda exempel, nämligen stödet till den ferieverksamhet som statens ungdomsråd föreslår. Man skall ha ett bidragssystem med öronmärkta pengar även för detta ändamål, trots att många har menat att man under en tid skall ha ett öronmärkt stöd för att sedan glida över till reguljära stödsystem.

Avslutningsvis vill jag konstatera att civilministern inte särskilt mycket har tagit lärdom av den debatt som pågått de senaste tio åren. Hans ambition på folkrörelseområdet är låg, och jag tycker att hans initiativförmåga att göra något kraftfullt är alldeles för svag. Jag vill vädja till civilministern och regeringen att visa en något högre profil när det gäller att få fram litet fler initiativ på folkrörelseområdet och att i stället för vad som hänt under de senaste två åren försöka stärka folkrörelseverksamheten.

Anf. 11 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Gunnar Björk i Gävle riktar kritik mot mig och regeringen och menar att den nuvarande regeringen har en låg profil när det gäller folkrörelserna. Det ankommer i och för sig inte på mig att gå igenom mina företrädarens insatser på det här området, men allmänt sett vill jag säga att det inte var någon högre svansföring i folkrörelsepolitiken hos tidigare regeringar jämfört med den nuvarande. Gunnar Björk har ju själv varit med om att arbeta fram ett utredningsförslag på detta område som gällde olika initiativ för att förändra bidragsgivningen och minska byråkratin. Det utredningsförslaget lades fram 1979, så det hade funnits gott om tid för de tidigare som initiativrika borgerliga regeringarna att göra någonting. Men det hände ingenting! Skälet till att det inte hände någonting med anledning av det utredningsförslaget var att en majoritet av remissinstanserna avvisade det. Man tyckte om den allmänna målsättningen att göra bidragssystemet enklare, men förslagen var sådana att en majoritet avvisade dem. Anledning-

---

*Om åtgärder för att
stärka folkrörelser-
nas roll*

en härtill var att man var rädd för att de skulle leda till ökad byråkrati i stället för till minskad. Det går naturligtvis lätt att formulera allmänna målsättningar och säga att vi skall försöka åstadkomma enklare regler från samhällets sida, men herr Björk vet ju av erfarenhet från sina egna utredningsförslag att det inte är särskilt lätt att praktiskt komma fram. En majoritet tyckte ju att hans förslag innebar mer byråkrati i stället för förenklingar.

I övrigt vill jag i sak säga att vi verkligen har funderat på och arbetat med folkrörelsefrågorna. I det förnyelseprogram för den offentliga sektorn som regeringen kommer att presentera i vår för vi fram som en av huvudpunkterna att öka den frivilliga samverkan i samhället. Vi menar att det har funnits en risk med utbyggnaden av den offentliga sektorn att man passiverat frivilliga insatser och personligt ansvar. Detta annonseras som en av huvudmålsättningarna redan i den budgetproposition som lades fram i går.

Vidare har regeringen, som Gunnar Björk känner till, en referensgrupp i regeringskansliet där folkrörelserna är representerade. Vi har under 1984 diskuterat den nya tekniken med den. Vi har diskuterat freds- och miljöfrågor. Vi har diskuterat kommunal demokrati. Senast gällde diskussionen invandrarorganisationernas roll i folkrörelsearbetet. Med en gång efter det att regeringen tillträdde gav jag 1983 års demokratiberedning i uppgift att lägga fram förslag för att öka folkrörelsernas medverkan, delaktighet och ansvar i fråga om den kommunala verksamheten.

Demokratiberedningen har avlämnat en rapport som heter "Kooperation för tjänster". Man arbetar med att ta fram en särskild folkrörelseguide.

Jag menar således att vi sannerligen varit aktiva när det gäller folkrörelsefrågorna. Det är inte oviktigt att man – det må vara en minister eller en regering – legaliserar ett visst synsätt när man talar med t. ex. kommunalpolitiker och säger att det måste bli mer av frivillig samverkan i det svenska samhället. Regeringen kommer på olika sätt att verka härför.

Till sist vill jag säga följande när det gäller friare regler för studieförbunden. Det var inte möjligt för mig att använda de förslag som förelåg i utredningen. Men jag har haft överläggningar med studieförbunden. Jag har också haft överläggningar med utbildningsministern, och vi kom då fram till att studieförbunden själva skulle få tala om vilka problem som finns. Som bekant är det den som har skon på sig som bäst vet var skon klämmer. Ett allmänt underlag åstadkoms för utbildningen, och det har legat till grund för årets budgetproposition i detta avseende. Studieförbunden kan nu således använda en del av pengarna på ett friare sätt. Om slutresultatet av den här försöksverksamheten blir positivt, utesluter jag inte att detta kommer att leda till en ännu friare hantering och att detta även kommer andra organisationer än studieförbunden till del.

Anf. 12 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Civilministern ger ett referat över remissinstanserna. Men han glömmer väldigt många punkter när det gäller den positiva inställning man visat från miljöorganisationerna, kvinnoorganisationerna, radioorganisationerna osv. Jag skall inte trötta denna församling med en ytterligare

uppräknig. Jag vill bara framhålla att man skulle kunna ta en rad initiativ, att döma av de positiva svaren.

Civilministern säger att många förslag inte var genomförbara. Men en enig riksdag har ju fattat beslut om bidrag till kvinnoorganisationerna sedan dess – värre än så är det inte.

Jag tycker att Bo Holmberg uttalade sig väldigt luddigt i fråga om kommunernas ansvar. Det är lätt att så att säga göra fluffiga uttalanden. Men det är viktigt att någonting konkret sker från regeringens sida. Jag menar att den nuvarande regeringen i det avseendet visar en väldigt låg profil.

Civilministern talar om öronmärkta pengar. Han nämner studieförbunden. Men det finns också annat att ta fasta på i budgeten. Man ger t. ex. bidrag till arbetarrörelsens fredsforum. Men centerns fredsråd och andra fredsaktiviteter har inte beretts möjligheter att ansöka om pengar. Det är tydligen den politiska styrningen som civilministern talar sig varm för. Jag tycker dock att det är helt felaktigt att gynna vissa organisationer som kanske står regeringen nära.

Avslutningsvis vill jag säga att jag beklagar att civilministern är så hård i sina omdömen om förre kommunministern Hans Gustafsson – som, dess värre, sitter med i nuvarande regering. Jag tycker att Hans Gustafsson tog fina initiativ när det gäller folkrörelsearbetet. Tack vare honom blev det en folkrörelseenhet. Det innebar ett avstamp för diskussioner på sex till åtta olika arbetsområden. Jag tycker alltså att han gjorde ett bra arbete. Även de andra kommunministrarna fullföljde uppgiften på ett fint sätt. Vad jag således skulle vilja se från regeringens sida är ett nytt avstamp och inte bara allmänna uttalanden. Hans Gustafsson gjorde, som sagt, en fin insats på detta område. Det är synd att förringa vad han gjorde.

Anf. 13 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Jag vet inte vad jag har gjort som lett till att Gunnar Björk i Gävle är på så dåligt humör och säger att det som görs inom civildepartementet när det gäller folkrörelsefrågorna skulle vara särskilt dåligt. Inte heller har jag någon vidare framgång när jag talar om de konkreta texterna i budgetpropositionen och om de konkreta direktiven för utredningar som skall arbeta.

Jag hade väntat mig att Gunnar Björk åtminstone skulle ha kunnat erkänna det politiska faktum, att socialdemokratin och centern har en gemensam grundsyn när det gäller folkrörelserna. Därvidlag har vare sig den nuvarande regeringen eller tidigare socialdemokratiska regeringar hyst någon annan uppfattning än att vi på olika sätt skall försöka främja folkrörelsernas roll.

Jag tycker inte att det finns någon anledning för Gunnar Björk att ta stora ord i sin mun och spela något slags Bror Duktig. När Gunnar Björk själv hade möjlighet att arbeta fram förslag och såg på problematiken, då gick det inte att komma fram till en förenkling. Det är lätt att tala allmänt, säger Gunnar Björk, när han kritiserar mig. Det är också lätt att utreda allmänt, men det är svårare att komma med konkreta förslag som går att genomföra. På den

punkten tycker jag att det skulle klä Gunnar Björk med litet självkritik.

Däremot kan vi konkret i budgetpropositionen peka på det som utbildningsministern tar fram och för första gången tillämpa en friare användning på det här området – något som jag hoppas därefter skall kunna spridas.

När det sedan gäller de särskilda anslagen till fredsorganisationer och miljöorganisationer finns där en problematik som Gunnar Björk är medveten om – de är s. k. blandorganisationer, dvs. det är både vuxna och ungdomar som är med. Detta är naturligtvis ett problem, men utgångspunkten för statens bidrag har principiellt varit att stödja ungdomen. Eftersom det är fråga om blandorganisationer finns alltså den här problematiken. Den har jag också talat med utbildningsministern om, och på utbildningsdepartementet är man väl medveten om problematiken och arbetar med den för att se om det är möjligt att komma med något förslag på den här punkten.

Jag vill med detta, herr talman, ytterligare stryka under att jag tycker att det är orättvist av Gunnar Björk, och inte särskilt initierat, att påstå att den nuvarande regeringen inte gör någonting när det gäller folkrörelsefrågorna.

Anf. 14 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! För det första fanns det konkreta förslag i detta arbete, som man nu kan fullfölja.

Jag har aldrig hävdat att det arbete som utförs är dåligt. Jag tycker tvärtom att de som arbetar med dessa frågor gör ett mycket bra arbete. Detta finns det all anledning att omvittna. Vad jag däremot försöker säga är att regeringen har en alldeles för låg profil i de här frågorna. Det är just det förhållandet att centern och socialdemokraterna har mycket gemensamt i dessa frågor som gör att jag är besviken över den nuvarande civilministerns obetydliga ambitionsnivå på det här området, och det är just därför som jag gör en så kärleksfull beskrivning av tidigare kommunministrar, inkl. Hans Gustafsson.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1984/85:70 om verksamheten vid Zenit Shipping AB

Anf. 15 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Per Westerberg har frågat mig

1. hur jag bedömer förutsättningarna för Zenit Shipping AB att kunna avveckla sitt *fartygsengagemang inom givna ekonomiska ramar*,
2. om jag har för avsikt att under innevarande budgetår föreslå ytterligare kapitaltillskott till Zenit Shipping AB för den fortsatta driften, och
3. om jag är beredd att förorda en omgående avveckling av befintliga fartygsengagemang i Zenit Shipping AB.

Av Zenit Shipping AB:s återstående fartygsinnehav, som uppgår till ett trettiotal fartyg, svarar stora tankfartyg för ca tre fjärdedelar. Resultatet för

bolaget beror därför i stor utsträckning på utvecklingen av fraktnivåer och andrahandspriser för sådana tankfartyg. Under år 1984 har konsumtionen av olja i OECD-länderna ökat något. Men eftersom bl. a. oljelagren minskats, har fartygstransporterna av olja inte utvecklats på motsvarande sätt. Frakterna för stora tankfartyg har i genomsnitt varit otillfredsställande under fjolåret. En kortvarig kraftig uppgång av frakterna för stora tankfartyg och därmed andrahandspriserna skedde strax före sommaren. Under denna uppgång lyckades Zenit sälja två av sina största tankfartyg till priser som, med hänsyn till utvecklingen därefter, måste betraktas som tillfredsställande. Fraktutvecklingen under år 1985 är svårbedömbär, bl. a. med hänsyn till den stora osäkerhet som råder kring oljeprisets utveckling.

Beträffande frågorna två och tre vill jag erinra om mitt svar den 24 april 1984 på Per Westerbergs tidigare interpellation om Zenit Shipping AB. Jag sade då att det ankommer på bolaget att mot bakgrund av dess ekonomiska resurser samt givna ekonomiska mål besluta om lämplig tidpunkt för fartygsförsäljningar.

Zenit Shipping AB har begärt att återstående del av anslaget Tillskott till Zenit Shipping AB om 601 milj. kr. skall utbetalas till bolaget. Regeringen kommer inom kort att ta ställning i ärendet.

Anf. 16 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet Roine Carlsson för svaret på mina frågor. Som statsrådet säkert kan förstå är jag självfallet inte tillfreds med de besked som har lämnats.

I vad avser utvecklingen av befintligt tonnage inom de ekonomiska ramar som i dag finns för Zenit Shipping AB och behovet av ytterligare kapitaltillskott måste det vägas in vilka framtidsutsikterna är för att kunna få bättre fartygspriser för det befintliga engagemang man har jämfört med de pengar man har att röra sig med.

Såväl fartygskreditnämnden som den internationella varvsorganisationen, AWES, har gjort utomordentligt pessimistiska framtidsprognoser för hur utvecklingen för stort tanktonnage kommer att se sig fram till mitten av 1990-talet. Fartygskreditnämnden skriver bl. a.: Någon förbättring av fraktsatser eller fartygspriser för de största fartygen kan knappast emottas förrän överskottet absorberats av marknaden eller sålts till upphuggning.

AWES kommer till liknande slutsatser, dvs. att man inte förrän 1995 kan räkna med att få balans på marknaden och då på en väsentligt mindre volym tanktonnage än som finns i dag.

När man till detta lägger att en betydande andel nytt tanktonnage har beställts av modernare snitt än det som Zenit Shipping AB har finns det anledning att känna en betydande oro huruvida det någonsin kommer att bli en uppgång i värdet av Zenits fartyg.

Om man summerar de pengar som staten har givit Zenit Shipping AB genom riksdagsbeslutet i enlighet med proposition 1982/83:147 blir det ett kapitaltillskott på 3 000 milj. kr. Det gjordes en höjning av det egna kapitalet med 350 milj. kr., det var förväntade förluster för 1982/83 med 1 610 milj.

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Om verksamheten
vid Zenit Shipping
AB*

kr., och det ställdes till regeringens förfogande för täckande av eventuella ytterligare förluster 1 040 milj. kr.

Förlusterna för 1982/83 blev – man kan säga, enligt planerna – ca 1 600 milj. kr. Förlusterna för 1984 har ännu inte – åtminstone inte för mig – bekantgjorts, men de lär ligga någonstans mellan 400 och 600 milj. kr. Under dessa tre år har alltså mer än 2 miljarder kronor gått till spillo i driftförluster för Zenit Shipping AB.

Om man till detta lägger Zenit Shipping AB:s egna uppgifter om att fartygen i balansräkningen är värderade omkring 1 miljard kronor för högt i förhållande till marknadspriset och att företaget har osäkra fordringar på ytterligare 1 miljard kronor finns det anledning till betydande oro för rederiets fortsatta överlevnad. F. n. görs inga avskrivningar på befintliga fartygsengagemang.

Statsrådet Carlsson har redan beviljat 439 miljoner av de 1 040 miljoner som stod till regeringens förfogande i maj 1984 och avser, såvitt jag kan förstå, att frigöra de sista 601 miljonerna. Trots dettå måste man allvarligt ifrågasätta om inte Zenit Shipping AB vid en likvidation skulle hamna i en direkt konkurssituation redan i nuvarande läge. Det finns säkert redovisningstekniska möjligheter och många andra sätt att kunna klara rederirörelsen över valet. Men det kan knappast dröja särskilt länge förrän man kommer till en akut situation då man måste ta en mer eller mindre spektakulär konkurs eller avveckling om inte statsmakterna skjuter till kapital. Jag skulle därför vilja ställa tre följdfrågor till statsrådet Carlsson med anledning av hans svar på min interpellation.

1. Statsrådet Carlsson anger själv att tre fjärdedelar av det tonnage som finns kvar är s. k. stora tankfartyg. Marknadsvärdet på stora tankfartyg i dag uppgår till obetydligt över skrotvärdet. Det är alltså ingen svårighet att omedelbart avveckla denna typ av tonnage om man så skulle vilja. Alla prognoser, såväl fartygskreditnämndens som AWES prognos för stora tankfartyg av den ålderklass det är fråga om, torde närmast bygga på att fartygen kommer att skrotas under de kommande åren. Vore det inte bättre att göra sig av med dem för att slippa fortsatta förluster?

2. Dessutom vill jag fråga statsrådet Carlsson om inte balansställningen inom Zenit Shipping AB börjar bli så pass alarmerande att det finns anledning att, på grund av de skärpta kraven som gör att det kan finnas skäl att tänka på konkurs, upprätta någon form av kontrollbalansräkning för att se att det egna kapitalet är intakt. Med tanke på den förlustutveckling som finns torde detta vara ytterst angeläget. Både statsrådet Carlsson och jag har varit med om att besluta om skärpning i vad gäller att olika former av avvecklingar och konkurser inte skall vålla skada utan att det vid en eventuell avveckling skall finnas täckning för fordringsägarna.

3. Vore det ändå inte anledning att försöka risk-avlasta Zenit Shipping AB genom att använda metoder av den typ som har använts när det gäller Argonaut och Concordia, att försöka sälja ut via börsen för att få in nytt riskvilligt kapital, om man nu tror att det finns någon möjlighet att bolaget skall kunna överleva på några års sikt? Det är alltför dyrt för staten att låna

upp nya pengar för att sätta in i en sådan utomordentligt spekulativ och farlig verksamhet som detta är.

Anf. 17 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Herr statsråd! Jag går in i den här debatten av det skälet att jag betraktar Zenitrederiet som en av de ganska få skamfläckarna på statligt företagande. Jag vill peka på två omständigheter inom Zenit som gör att man måste se på Zenit med allvar och ta mycket seriöst på Zenits verksamhet.

Den ena är att inom ramen för Zenits verksamhet har rederiet chartrat in främmande tonnage. Detta främmande tonnage bidrar i dag till att driftförlusterna konsumerar riksdagens tillskott till bolaget. Det är inte avsikten och var aldrig avsikten att riksdagens tillskott skulle ha annat syfte än att möjliggöra för Zenit att avveckla sitt fartygsinnehav i en förmånlig ordning. Nu förlorar Zenit stora belopp på drift av inchartrat tonnage. Det är på gränsen till en skandal.

Det finns ett annat element i Zenits verksamhet som är mycket allvarligt. Det är att i samband med att Zenit övertagit fartyg från utländska redare som inte kunde klara sina betalningar har Zenit nödgats segla dessa fartyg under främmande flagg. Av denna riksdag anvisade medel används för att segla svenska fartyg under norsk flagg. Det betyder faktiskt, statsrådet Carlsson, att riksdagens medel beklagligtvis disponeras för att ge jobb åt norska sjömän, samtidigt som vi har en stor och sorglig arbetslöshet hos det svenska sjöfolket.

Jag är medveten om att det inte är så lätt att ändra på dessa båda omständigheter, men detta gör att man måste se på Zenits verksamhet med mycket kritiska ögon.

Den osäkerhet när det gäller värderingen av tonnaget som Per Westerberg pekade på är mycket stor. Jag skulle vilja säga att det är högst berättigat att i detta ögonblick säga att den värdestegring som motiverade att riksdagen skulle tillhandahålla ytterligare medel för en försäljning under lugnare former aldrig kommer att inträffa. Således har motivet för riksdagens tillskott med omkring 601 milj. kr. faktiskt förfallit. Jag vill då fråga statsrådet Carlsson om inte statsrådet delar min uppfattning att det är skäl att pröva om dessa 601 miljoner nu skall anvisas, eftersom avsikten med detta medelstillskott uppenbarligen inte kan uppnås. Det finns i dag inte någon anledning att tro att ytterligare tid för Zenit leder till bättre fartygsvärden, och då är det bättre att sätta kniven i problemet nu.

Eftersom statsrådet Carlsson gjort sig känd som en man med stor principfasthet och en viss motvilja mot debatter i riksdagen vill jag krydda detta inlägg med två förslag, som jag hoppas statsrådet vill ta fasta på och möjligen också kommentera i denna debatt.

Som Per Westerberg påpekade finns det alltså all anledning att tro att vi rör oss omkring skrotvärdet för stora delar av Zenits tanktonnage. Hur skulle det vara, statsrådet Carlsson, om statsrådet beordrade företagsledningen att överväga att ta delar av detta tonnage till Uddevalla och låta upphugga det inom Sverige. Vi importerar till Sverige omkring 800 000 ton stålskrot om

Fredagen den
11 januari 1985

*Om verksamheten
vid Zenit Shipping
AB*

året, och det stålskrotet är i stor utsträckning skrot från skeppsupphugningar som sker utomlands. Det betyder naturligtvis inte att situationen i Uddevalla kan räddas, men det skulle möjligen betyda att man fick litet mer flexibilitet i den trängda situation som Uddevallas befolkning befinner sig i. Jag vill försäkra statsrådet Carlsson att moderata samlingspartiet kommer att stödja statsrådet om han vill försöka genomföra en sådan idé. Alla måste delta i arbetet på att lindra plågorna för Uddevalla.

Och så ett andra förslag. Statsrådet säger att det ankommer på bolagsledningen att fatta beslut i frågor som rör bolagets drift. Det är självklart, och det skall inte ifrågasättas. Men om statsrådet såsom representant för ägaren finner sig vara icke helt tillfreds med bolagets ledning, förutsätter jag att statsrådet ingriper och säger till ledningen hur det bör vara. Därför vill jag lämna ännu ett förslag, som jag tycker borde dirigeras till bolagets ledning. Om det nu är så svårt att förutse blivande fartygsvärden, varför då inte försöka sälja fartyg nu under villkor som innebär att man med köparen delar den effekt på marknadsvärdena som skulle kunna inträffa låt oss säga två år efter försäljningen. Om den marknadsvärdestegring skulle inträffa som uppenbarligen är företagsledningens skäl att fortsätta att driva den här förlustverksamheten, skulle Zenit alltså få dela den marknadsvärdestegringen med köparen – låt oss säga med hälften var eller i några liknande proportioner.

Eftersom statsrådet framhållit att det är bolagets ledning som styr bolaget och eftersom bolagets ledning inte gör det, hemställer jag alltså att statsrådet dirigerar bolagets ledning att företa ett sådant här försök. Jag emotser gärna att statsrådet härifrån talarstolen meddelar att så skall bli fallet.

Anf. 18 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag vill till Per Westerberg säga att riksdagens och regeringens inriktning när det gäller Zenit är att bolaget skall avveckla sitt fartygsinnehav. Det skall ske med utgångspunkt i att man skall söka minimera samhällets–statens kostnader i Zenit.

Med tanke härpå trodde jag att Per Westerberg och det parti han företräder kanske hade ett motsvarande intresse av att vi skulle medverka till att de ansträngningar som görs av styrelsen i Zenit och av företagsledningen för att få försäljningarna till stånd skulle bli framgångsrika.

Det finns ingen anledning för mig att gå ifrån min strategi i denna fråga. Jag kommer som hittills att försöka medverka till att Zenit så framgångsrikt som möjligt kan avveckla sitt fartygsengagemang. Men av Per Westerbergs resonemang att döma tycks han inte dela det intresse för Zenit som jag har, utan han vill så att säga medverka till att i stället försvara fartygsförsäljningar i Zenit till acceptabla priser. Det kan vara intressant för mig att få reda på vilken målsättning, vilken känsla Per Westerberg har för ansträngningar att avveckla fartygsinnehavet och vilka metoder man skall använda därvid. Jag förutsätter att de som är intresserade av att köpa Zenits fartyg med viss observans tar del av Per Westerbergs resonemang här, och det kommer i sin tur inte att öka förutsättningarna för Zenit att sälja sina fartyg.

Nic Grönvall skulle jag kunna svara på följande sätt:

Det är tråkigt att Nic Grönvall inte har läst på ordentligt innan han går in i en debatt. Med de inchartrade fartyg som Nic Grönvall talar om och som han påstår drar pengar, i strid med riksdagsbeslutet, förhåller det sig på följande vis:

När riksdagen fattade detta beslut, fanns de här fartygen i Zenit inchartrade sedan flera år. Det påpekande som Nic Grönvall gör på denna punkt är icke relevant och förtjänar intet avseende.

Sedan vill jag göra följande kommentar. Nic Grönvall talar å ena sidan om att jag skall "beordra företagsledningarna" att göra vissa ting. Å andra sidan säger han att han förstår att man inte kan göra på det sättet. Jag avvaktar vilket slutligt besked Nic Grönvall har att ge mig på denna punkt.

Nic Grönvall anför vidare exemplet med uppskrotning. Jag vill också ta ett exempel. Under de borgerliga regeringarna 1976–1982 lagerproducerades två LNG-fartyg, och de kom i vattnet för flera år sedan. De fartygen har ännu ingen köpare. De ligger vid Kockums kaj i Malmö. Nic Grönvall föreslår att fartyg som är lagerproducerade, som kostat över 1 miljard att tillverka och som ännu icke fått någon frakt skall tas till Uddevalla och huggas upp. Är detta "den slutna cirkeln" efter de tidigare regeringarnas varvspolitik, så tycker jag att exemplet förskräcker.

Anf. 19 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Till att börja med vill jag bara göra den kommentaren att det inte är fråga om att man inte skall kunna debattera fartygsförsäljningar från Zenit Shipping. Med sin argumentation vill statsrådet Carlsson närmast försöka lägga en död hand över varje debatt om statligt företagande, med hänvisning till att en sådan debatt eventuellt skulle kunna skada företagen. Så får det inte vara. Det är ändå trots allt statsrådet Carlsson som inför riksdagen är ansvarig för att riksdagens beslut från 1982 går i verkställighet och att man kan avveckla Zenit Shipping AB:s fartygsengagemang inom de ramar som då uppdrogs.

Jag vill ändå ånyo påpeka att marknadsvärdet för stora tankfartyg, som utgör den helt dominerande delen av Zenit Shipping AB:s flotta, obetydligt överstiger skrotvärdet. Med tanke på denna ringa differens kan det allvarligt ifrågasättas om inte en skrotning borde vara aktuell för vissa delar av fartygsflottan, om man inte kan finna en köpare som är beredd att betala någorlunda mycket pengar för fartygen. Om utsikterna enligt statens egna organ, typ fartygskreditnämnden, är utomordentligt dåliga de närmaste 5–10 åren när det gäller prisutvecklingen för sådant här tonnage, borde man vara ännu mer pessimistisk och försöka skrida till handling.

Jag vill också understryka att vi ännu inte har fått något svar om statsrådet är beredd att föreslå eller förorda någon typ av Argonaut-Concordia-lösning för att statskassan skall besparas ytterligare förluster.

Jag återkommer till kontrollbalansräkningen och den mycket utsatta situationen med tanke på Zenit Shipping AB:s balansräkning. Även om man frisläpper de sista 601 miljonerna vid kommande regeringssammanträde och

tar hänsyn till det lägre marknadsvärdet på båtarna – jämfört med det värde som båtarna är upptagna till i balansräkningen – liksom även till osäkra fordringar, kan det allvarligt ifrågasättas om inte det egna kapitalet i företaget är förbrukat. Det kan bli aktuellt att återkomma till riksdagen och begära mer pengar eller försätta bolaget i konkurs. Med tanke på att både riksdag och regering när det gäller konkurser har förordat skärpningar med krav på att man, när det befaras att halva det egna kapitalet är förbrukat, upprättar en kontrollbalansräkning, vill jag på nytt fråga Roine Carlsson, om han är beredd att se till att en sådan balansräkning tas fram.

När det gäller LNG-tankrarna är det väl bara att konstatera att den företagsledning som tog på sitt ansvar att bygga dessa fartyg, som sedermera hamnade i bl. a. Svenska Varv under statens hatt, har gjort en gigantisk felspekulation. Det finns ingen anledning att sticka under stol med den saken. Jag vill fråga statsrådet Roine Carlsson om han själv tror att LNG-tankrarna kommer att finna några köpare. Många experter anser i dag att dessa fartyg börjar bli omoderna och att de inte har den tekniska utrustning som bör finnas för att de skall kunna vara konkurrensdugliga på dagens marknad.

Herr talman! Jag kan inte se att det på lång sikt finns någon möjlighet att fortsätta med Zenit Shipping AB. Det är inte möjligt, om det uppstår förluster i den takt som varit vanlig den senaste tiden. I stället borde man gå in för en snabb avveckling inkl. modeller av typ Argonaut-Concordia, varvid man försöker att med hjälp av någon form av börsnoterade företag åstadkomma ett visst riskavlyft.

Anf. 20 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Utgångspunkten för statsrådet Carlssons angrepp på oss båda moderater tycks vara att vi i våra diskussionsinlägg inte skulle representera något sunt intresse för Zenit. Det är riktigt, statsrådet Carlsson, att vi inte har något sådant intresse. Zenit är den beklagliga följden av en marknadsutveckling för varvsindustrin som alla nationer som har byggt skepp lider av. Det finns ingen anledning att leta efter särskild skuld eller särskilt politiskt ansvar i denna fråga.

Svensk varvsindustri, världens varvsindustri, situation är inte någon följd av politikens arbete utan av marknadens utveckling. Det var säkert ett bra beslut att bilda Zenit. Syftet var ju att ta hand om vådorna av den svenska varvsindustrins kullerbytta. Men detta betyder ju inte att vi nu skall stå och tala om Zenit i varma ordalag, som om det vore fråga om någonting som vi bör omhulda med särskilt intresse. Vi måste se krasst och kallt på Zenits verksamhet. Kom då ihåg att denna statssubventionerade verksamhet som av Sveriges folk kräver bidrag i miljardklassen utövar konkurrens med den sjöfart som skall bedrivas i framtiden av de sjöfartsföretag och rederier som är permanent etablerade på sjöfartsmarknaden. Det kan inte vara sund industripolitik att med statliga subventioner upprätthålla en osund konkurrens med den verkliga sjöfartsnäringen. Jag skall gärna säga, statsrådet Carlsson, att det gläder mig att statsrådet fann att jag hade läst på dåligt och

att jag hade fel. Det var en tråkig situation när riksdagens medel förbrukades genom inchartring av fartyg. Jag tar gärna på mig den rodnad som bör kläda en ickepåläst riksdagsman inför detta glada meddelande.

Kvar står i alla fall det management-avtal som jag talade om och som leder till att Zenits fartyg drivs under främmande nationers flagg, där Zenit tar förlusterna och det ekonomiska ansvaret och där fartygen bemannas med sjöfolk från andra nationer. Sveriges riksdag bidrar alltså till att sysselsätta andra nationers sjöfolk, medan svenskt sjöfolk går utan arbete. Detta måste vara ett goit skäl att avveckla Zenits verksamhet så fort som möjligt.

Sedan till den fråga som ställdes till mig och som statsrådet väntar sig svar på, nämligen vad jag egentligen menade med mitt tal om styrning. Jag sade i mitt anförande att det ju är styrelsen som styr men att ägaren, som har det ekonomiska ansvaret, om han finner att ledningen inte fullgör det ansvar den fått måste ingripa till skydd av kapitalet. Statsrådet Carlsson har ansvaret för det kapital som tillskjuts till Zenit. Det var därför jag menade, att om statsrådet delade min uppfattning såvitt gäller mina två förslag, inte såvitt gäller synen på Zenit, hade jag tänkt mig möjligheten att statsrådet skulle kunna tala med företagsledningen. Det hade varit trevligt att höra att statsrådet hade sagt att han tyckte det var ett bra förslag och att han skulle lägga fram det för företagsledningen. Svaret på frågan är alltså att jag anser att det är statsrådets skyldighet att i egenskap av förvaltare av kapitalet i Zenit ingripa om företaget inte sköts väl.

Så till skrotningsförslaget. Jag tar först upp LNG-tankrarna. Dessa tankrar är en gigantisk felsatsning. Vi som har följt oljemarknaden och offshore-industrin vet ju att det år ut och år in har hysts oändliga förhoppningar om att en transportkedja av naturgas i LNG-form skall komma i gång. Men den kommer inte i gång. Kan statsrådet Carlsson förklara för mig varför det är bättre att det ligger 2 miljarder vid kajen hos Kockums än att stålet huggs upp och används till produktiva ändamål, på ett sätt som ger svenska varvsarbetare en förlängd frist innan de går ut i arbetslöshet? Jag tycker att det var ett utmärkt förslag att ta dessa LNG-tankrar till Uddevalla. Det har ingenting att göra med en borgerlig varvspolitik. Det var, som Per Westerberg sade, ett utomordentligt olyckligt beslut av företagsledningen på Kockums att bygga dessa skepp. Det beslutets konsekvenser måste tas nu, ju förr desto bättre.

Anf. 21 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Låt mig bara notera att vad jag i mitt tidigare inlägg sade till Per Westerberg om intressena bakom hans resonemang får jag nu bekräftat, när Per Westerberg säger att värdet på de fartyg som Zenit har i sin hand motsvarar skrotvärdet.

Jag vill, herr talman, inför riksdagen säga att detta inte överensstämmer särskilt väl med riksdagens beslut och uttalande om att Zenit skall sträva efter att sälja sitt fartygsinnehav. Per Westerberg är ute efter att sänka priset på de fartyg som kan bli föremål för försäljning. Per Westerberg går helt andra ärenden än vad som motsvarar det som riksdagens majoritet har uttalat på denna punkt. Det får jag också bekräftat när Per Westerberg gör påpekandet

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Om verksamheten
vid Zenit Shipping
AB*

att det finns experter som påstår att de Kockumsbyggda LNG-fartygen är omoderna. De fartygen är fortfarande de mest moderna gasfartygen. Jag förstår att Per Westerbergs ambition är att ytterligare sänka priset och försvåra försäljningar av LNG-fartygen. Intresset ljuger nämligen aldrig.

Till Nic Grönvall vill jag i första hand säga att jag inte tror att man skall göra det så lätt för sig att uteslutande peka på att det är företagsledningen vid Kockum som ensam bär ansvaret för LNG-fartygens byggande. Det var många fler involverade i den processen. Det vore nog klädsamt för många att föra en politik som förutsätter lagerproduktion, för det har också riksdagen gjort. Utan medgivande från Sveriges riksdag var lagerproduktionen under denna tid icke möjlig. Jag tror alltså att det finns ett bredare ansvar än enbart det som bärs av ledningen för Kockums. Sedermera visade den borgerliga regeringen det intresset för Kockums att den förstatligade varvsföretaget.

När nu Nic Grönvall och även Per Westerberg försöker ge intryck av att det är den nuvarande socialdemokratiska regeringen som ensam och allena bär ansvaret för utvecklingen i Zenit, som egentligen är en produkt och en spegel av den svenska varvspolitik som förts under många år, gör man det litet för enkelt för sig. Visst, Nic Grönvall, har jag ett ansvar för Zenit, och jag är beredd att ta det ansvaret. Men de förslag som Nic Grönvall lägger fram till mig överväger jag inte.

Anf. 22 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Statsrådet Roine Carlsson säger att jag anser att värdet på fartygen i Zenit är lika med skrotvärdena. Det är taget ur luften, vilket vi kommer att kunna se i kammarens protokoll.

Vad jag sagt är att dagens marknadsvärde på stora tankfartyg ligger obetydligt över nuvarande skrotpriset för stora tankfartyg. Detta gäller inte Zenits hela fartygsinnehav, men det gäller vissa delar av det, vilka har utomordentligt dåliga framtidsprognoser. Man börjar producera modernare och effektivare tanktonnage, och det kommer förmodligen att dominera den dag på 1990-talet när man åter får balans på marknaden, inte det tonnage som vi har i dag.

I vad gäller ansvaret för det uppkomna tonnaget vill jag ändå poängtera att jag själv varit med om att skriva de partimotioner för moderata samlingspartiet som redan 1978 ville halvera den svenska varvskapaciteten för att anpassa den till den världsmarknad som vi då ansåg skulle föreligga under slutet av 1970-talet och 1980-talet. Vi ville ha en tvåvarvslösning redan då. Om Roine Carlssons partikamrater hade följt oss den gången hade vi haft ett väsentligt mindre, om än betydande, problem kvar än vad vi har i dag.

När det gäller prisbedömningen av stora tankfartyg vet jag inte vilka intressen som statsrådet Carlsson vill pådyvla den ena eller andra personen. Min uppfattning är att vi skall försöka minimera de förluster den svenska statskassan och den svenska nationen kan tänkas drabbas av för avvecklingen av detta fartygsengagemang. Jag tror inte att man år ut och år in kan fortsätta att driva större delen av denna jättelika tankflotta utan att göra större förluster än en snabbare avveckling skulle kunna ge. Det är inte i sig fråga om

att sänka priser utan här är fråga om att försöka minimera förluster för de svenska skattebetalarna.

När det gäller prisutveckling talar vi inte bara om skrotning utan också om försäljning. Vi talar om alternativa möjligheter att avyttra tanktonnaget. Nic Grönvall gav ett förslag att man kunde sälja fartyg med någon form av delat ansvar för den fortsatta utvecklingen av värdet på fartygen. Man kan även tänka sig att vid börsintroduktioner göra som andra privata redare, typ Argonaut och Concordia, har gjort, för att minska riskexponeringen för det egna rederiet och få in nytt riskvilligt kapital och kanske eventuellt ny kompetens, om så skulle behövas, i rederierna. Jag tycker att de här förslagen är bra. Man borde pröva dem och inte envist fortsätta på det sätt som man hittills har gjort.

En liten detalj om LNG-fartygen. Det gäller två tragiska fall. Statsrådet Roine Carlsson vill kalla dem världens modernaste fartyg, och det kan man kanske göra, men det sorgliga är att det inte finns någon som efterfrågar dem. När man f. n. skall göra någon form av LNG-transport bygger man fartygen, enligt senaste rapporter från Japan, för sådana transporter med anordningar för lastning och lossning vid speciella terminaler. Våra LNG-fartyg är dess värre inte utrustade för detta, utan måste byggas om för att motsvara sådana krav.

Kan vi sälja dem är det självfallet en bättre lösning än att hugga upp dem. Men vi måste se till den näst bästa lösningen, om den bästa inte är möjlig att uppnå. Det är detta vi talar om här i dag.

Jag återkommer även till frågan om betalningsinställelse och kontrollbalansräkning. Jag har fortfarande inte fått något svar på mina frågor om dessa saker.

Riksdagen satsade alltså 3 000 milj. kr. för att klara avvecklingen av Zenit Shipping AB. Över 2 000 milj. kr. har förbrukats i driftsförluster. Företagets VD har själv uppgivit att båtarnas värde uppgår till uppemot 1 miljard mindre än det värde som tagits upp i balansräkningen. Företaget har osäkra fordringar på ytterligare 1 miljard, dvs. det bränns för Zenit Shipping, och det är angeläget att få besked om huruvida vi kan klara verksamheten eller om man skall spekulera i framtida konkurs för ett stort svenskt, statligt rederi.

Anf. 23 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Ett sista inlägg, herr statsråd. Vi har ju klarerat ståndpunkterna rätt tydligt.

Jag vill egentligen bara säga att ingenting av det jag har sagt och ingenting jag har avsett att säga har syftat till att göra den nuvarande socialdemokratiska regeringen ansvarig för situationen i Zenit. Jag tror inte att jag har sagt något sådant, och jag vill gärna säga att jag inte heller har avsett något sådant.

Jag sade inledningsvis att Roine Carlsson har gjort sig känd som en man med stor principfasthet. Jag är därför ledsen att behöva konstatera att denna hans förträffliga egenskap denna gång tycks föra honom alldeles fel. Det måste vara en missriktad principfasthet att avböja att ta emot goda råd. Det

*Om verksamheten
vid Zenit Shipping
AB*

måste framför allt vara en missriktad principfasthet att envetet fortsätta att kasta ut svenska folkets pengar på ett företag som inte har några framtidsförutsättningar.

I Per Westerbergs interpellation görs ett påpekande som verkligen är värt att observera, nämligen att kostnaderna för de berörda fartygen på kapitalsidan innebär att om det går ytterligare två år måste Zenit ta ut 25 % mer för dessa fartyg vid en försäljning för att täcka kostnaderna och undvika förluster. Detta är ett bevis så gott som något på att statsrådets principfasthet borde – och jag hoppas verkligen att så sker vid senare eftertanke – omsättas i en mer uttalad handlingskraft. Många svenska rederiföretag har gått under under senare tid, kanske just till följd av brist på handlingskraft.

Roine Carlsson, visa nu den handlingskraft och det mod som krävs för att avveckla en sjukdom!

Anf. 24 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Nic Grönvall sade tidigare i denna debatt att han inte hade något sunt intresse kring Zenit. Jag vill bara upprepa det påståendet. Det är för mig väldigt talande.

Jag vill också säga till honom att jag gärna tar emot goda råd, men jag håller fortfarande på regeln att jag själv avgör om råden är goda eller icke.

Jag vill avsluta, herr talman, med att säga att jag faktiskt vill rekommendera dessa båda moderata riksdagsmän att nu fortsätta debatten sinsemellan, så att de kan enas om vilket alternativ de för fram. Är det upphuggning, eller inte? Jag har noterat att det föreligger s. k. meningsskiljaktighet mellan dessa båda moderatriktdagsmän, och jag tänker icke delta i den debatten. Jag tänker sitta i min bänk och lyssna.

Anf. 25 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag tycker att statsrådet Roine Carlsson skulle lyssna mera noga. Då skulle han snabbt ha funnit att Nic Grönvall och jag är tämligen eniga när det gäller denna modell.

Vi vill pröva nya metoder för att avyttra fartyg av typ Argonaut Monitor, som vi fortfarande inte har fått någon kommentar om från statsrådet Roine Carlsson. Vi vill prova andra metoder att sälja, kanske med delat risktagande för framtiden. Vi vill även ifrågasätta om inte en minskning av antalet stora tankfartyg genom upphuggning är en väsentligt billigare och bättre lösning, om man inte kan hitta någon köpare, än att bara fortsätta att driva rederiet i all oändlighet.

Noteras bör att man har missat den "stora" konjunkturuppgången – i förhållande till marknaden i övrigt – som fanns föregående vår. Det var i alla fall en puckel. Det fanns då stora möjligheter att sälja tankfartyg. Man lyckades med två men misslyckades i övrigt.

Vi är medvetna om att det inte är någon skojig sak att avveckla ett stort rederi, men vi anser att det är en plikt mot skattebetalarna att försöka minimera förlusterna, och för detta behövs det handlingskraft. Vi har anvisat metoder, samtidigt som vi har påpekat behovet av att få en avveckling under

ordnade former, utan betalningsinställelser eller hot om konkurs.

Och vi har ännu inte fått svar från statsrådet Roine Carlsson, om han är beredd att upprätta någon form av kontrollbalansräkning för Zenit Shipping AB.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Meddelande om svar på interpellation 1984/85:71

Anf. 26 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag vill meddela att Lennart Petterssons interpellation 1984/85:71 om ett centrum för mikroelektronik i Lund på grund av att interpellanten inte kunde ta emot interpellationssvaret i dag kommer att besvaras den 11 februari 1985.

6 § Svar på interpellation 1984/85:65 om en sammanhållen skärgårdspolitik

Anf. 27 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat mig om jag anser att Sverige behöver en sammanhållen skärgårdspolitik och, om svaret på den frågan är ja, vilka initiativ jag kan tänka mig för att åstadkomma detta.

Bakgrunden till frågan anger interpellanten vara att den sektorsvisa uppdelningen av olika statliga myndigheters funktioner gör att var och en agerar för sig med indragningar och nedläggningar i skärgården som följd.

Jag är väl medveten om de problem som Anna Wohlin-Andersson tar upp. Problemen gäller inte bara skärgården utan även många andra glesbygdsområden. Det går naturligtvis inte att komma ifrån att många servicefunktioner fordrar ett visst befolkningsunderlag för att kunna upprätthållas. Härtill kommer att myndigheterna måste bedriva sin verksamhet på ett effektivt och rationellt sätt inom ramen för sina resurser. Dessa förhållanden har tyvärr lett till indragningar av verksamhet på många håll i landets glesbygder. Ibland har indragningarna skett utan att de regionalpolitiska aspekterna beaktats i tillräcklig utsträckning, och möjligheterna till lokal- eller personalsambruk med andra myndigheter har inte alltid undersökts tillräckligt.

Jag vill i detta sammanhang nämna att det finns en av särskilda föreskrifter reglerad handläggning av frågor om indragning av statlig verksamhet utmed rikets kuster. Enligt förordningen (1982:136) om handläggning av vissa personalfrågor i statlig verksamhet utmed rikets kuster skall en myndighet som planerar en inskränkning av personal som har direkt betydelse för tillsyn och övervakning av kusterna inhämta länsstyrelsens yttrande över den planerade åtgärden. Länsstyrelsen skall om den finner det befogat skyndsamt utreda följderna av åtgärden och om det bedöms som angeläget med en fortsatt bemanning föreslå organisation, huvudmannaskap samt finansiering

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om en samman-
hållen skärgårds-
politik*

*Om en samman-
hållen skärgårds-
politik*

och kostnadsfördelning i fråga om denna. Om myndigheten trots länsstyrelsens invändning vill genomföra inskränkningen av verksamheten skall myndigheten överlämna frågan till regeringens prövning.

Att försöka lösa problemen enbart med generella metoder på central nivå i vad som interpellanten kallar en sammanhållen skärgårdspolitik är knappast möjligt. En prövning av varje enskilt fall måste ske. Det åligger länsstyrelserna att inom ramen för länsplaneringsarbetet följa utvecklingen och vidta åtgärder i utsatta glesbygdsområden och därmed även i den svenska skärgården. För detta ändamål disponerar länsstyrelserna särskilda medel för regionala utvecklingsinsatser.

Jag vill inte underskatta sektorssamordningens betydelse som ett viktigt inslag i skärgårdspolitiken, men jag anser att det vore olyckligt om man, som interpellanten förefaller att göra, ser skärgårdspolitiken enbart som defensiv. Det finns i glesbygden en spirande optimism och mängder av idéer som kan bilda grogrund för ny sysselsättning och service. Det är dessa lokala initiativ som vi skall stödja med en offensiv och utvecklingsinriktad glesbygdspolitik. Den av länsstyrelserna bedrivna glesbygdsstödsverksamheten och olika utvecklingsprojekt i skärgården har varit framgångsrika och har gett ökad framtidstro. Det är på denna väg vi bör fortsätta för att få en levande skärgård.

Regeringen kommer våren 1985 att lägga fram en regionalpolitisk proposition i vilken bl. a. glesbygdspolitiska frågor kommer att behandlas.

Anf. 28 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, även om det inte är riktigt så positivt som jag hade önskat.

Statsrådet erkänner visserligen att det här finns ett problem, men likställer det med andra glesbygdsproblem. Statsrådets svar på min första fråga, om vi behöver en sammanhållen skärgårdspolitik, verkar vara nej.

Då vill jag inledningsvis göra klart att jag anser att vi har kust- och skärgårdsproblem som är så särpräglade och så viktiga för hela landet att vi behöver ta itu med dem på ett speciellt, sammanhållet och framsynt sätt. Jag vill börja med att ge exempel på vilka problem jag avser.

Som det står i interpellationen är många statliga verk inblandade i de verksamheter som bedrivs eller borde bedrivas längs våra kuster och på våra öar. Dit hör tullverket, sjöfartsverket, naturvårdsverket, SMHI, domänverket, vägverket m. fl. Till detta kommer militära myndigheter, länsstyrelser, kommuner, polis osv. Problemet är inte i första hand att dessa verk skulle agera felaktigt eller ansvarslost – även om det finns exempel på detta också – utan att de agerar var för sig. Varje verk har sin egen budget och sin egen målsättning, och ett organiserat samarbete som skulle kunna bevara viktiga skärgårdsfunktioner finns egentligen inte alls. Vad blir resultatet?

Sjöfartsverket lade år 1960 fram ett program för en långt gående rationalisering av fyrväsendet, innefattande åtgärder för omläggning till automatisk drift och övervakning och därmed sammanhängande avbemannning. Vid den tiden fanns det sammanlagt 62 bemannade fyrplatser och

---

*Om en samman-
hållen skärgårds-
politik*

dessutom 15 fyrskottsstationer runt landets kuster. I dag är fyrautomatiseringen helt genomförd. Samtliga fyror sköts från en centraldator i Norrköping. Där sitter en driftsingenjör och övervakar hela processen. På sikt räknar sjöfartsverket med att datorn i centralmonitorn blir så avancerad att den själv klarar av alla tekniska rutiner.

Det är möjligt att datorn kan göra detta. Jag är inte tillräckligt tekniskt kunnig för att avgöra det. Men så mycket begriper jag att en centraldator aldrig kan ersätta alla de bortrationaliserade levande människor som med vakande ögon och stor lokalkännedom skötte en mängd uppgifter vid sidan om själva fyrvaktarjobbet.

1935 fanns det 95 lotsplatser. I dag är 30 kvar. Ett betydande antal arbetstillfällen och därmed åretruntboende har alltså försvunnit.

SMHI har rationaliserat genom att dra in bemannade väderstationer. 1980 drog man in stationen på Husarö och den på Rödkallen, 1981 Grundkallen, 1982 Sydostbrotten, 1983 Furuögrund och 1984 Smögen. Nu står Visingsö på tur.

När tullverket ålagts att spara har det år efter år tittat på de små, utspridda verksamheterna, i stället för att se efter vad det går att spara i de större orterna. Följden har blivit att den nuvarande regeringen har gått med på att lägga ner kustposteringsarna i Arkösund, Piteå och Marstrand. Resultatet av detta är att hela Sankt Annas skärgård blivit utan närbelägen bevakning och att Piteå blivit vad man skulle kunna kalla en vit fläck på kartan. Det här drabbar både åretruntboende och turister genom minskade möjligheter för samhället att inskrida vid olycksfall, militära kränkningar, tjuvfiske, skogsbränder på öar osv. Tullverkets förslag är, liksom regeringens handlande i kustbevakningsfrågan, ett typexempel på vad som händer när vi inte har en sammanhållen skärgårdspolitik. Tullens bevakning i Piteå och Arkösund försvann alltså, medan det i Furusund finns en kustbevakningsstation med 24 timmars bevakning på ena sidan av sundet och en lotsstation med 24 timmars bevakning på andra sidan.

Vägverket brister många gånger när det gäller att se till att det finns en god allmän väg fram till viktiga stödjepunkter vid kusten. Den sista biten kan utgöras av en dålig sekundär väg eller en enskild väg med påföljd att det blir svårare för bofasta, turister, militärer och tillsynsmyndigheter att snabbt komma ut till hamnar, båtar och försvarsanordningar. Naturvårdsområden bildas, men pengar att underhålla dem finns inte. Vidare växer öar igen.

Länsstyrelserna uppmanas att satsa på och bevara och skapa fler arbetstillfällen i skärgården. Pengar från kontot regionala utvecklingsinsatser anslås till jordbruk och skogsbruk, starta-egget-kampanjer och glesbygdshandel. Detta har gett goda resultat, det har statsrådet rätt i. Men samtidigt införs en statlig förordning som, om den inte ändras nu i år, inte gör det möjligt att fortsätta med det mycket viktiga transportstöd som utgått till olika slag av transporter i skärgården.

Resultatet av all denna dåliga samordning av statliga verksamheter blir att arbetstillfällen försvinner, hus ställs öde stora delar av året, öar växer igen, sjösäkerheten försvagas, övervakningsmöjligheter utarmas, servicen för de

Fredagen den
11 januari 1985

*Om en samman-
hållen skärgårds-
politik*

kvarvarande blir dålig, och vårt svenska försvar mister en mängd frivilliga och kunniga stödjepunkter.

De allvarliga militära aspekterna på de här problemen kommer Gunnar Björk i Gävle att ta upp i sitt inlägg. I vad gäller de civila aspekterna så är det all anledning för Sverige att ta till vara de naturtillgångar i form av fiske, skog och beten som finns i kustbanden och hjälpa de människor som jobbar med detta. Samtidigt bevarar vi en levande skärgård för alla de stadsbor som söker sig ut i skärgården för avkoppling, bad och havsluft. Både de bofasta och turisterna behöver hjälp med bevakning, sjöräddning, underhåll av naturvårdsområden, hjälp vid bränder, olycksfall osv. Vi har också en kustsjöfartsflotta som vi bör slå vakt om, och den behöver service av olika slag.

Alla dessa nödvändiga arbetsuppgifter kan inte utföras, och alla dessa behov kan inte tillgodoses om vi inte dels inser att datorer och annan avancerad teknik inte alltid kan ersätta levande människor, dels inser att centralisering av funktioner utarmar kustbandet och flyttar bort folk som har den verkliga lokalkännedomen och gör bevakning, räddningstjänst etc. mycket sårbar, och dels inser att det är ytterst olyckligt och ologiskt att man genom statliga beslut försvårar – ja, ibland förstör – de utvecklingsinsatser länsstyrelserna gör för den bofasta befolkningen, som statsrådet talar så varmt för. Vi måste med andra ord få just en sammanhållen skärgårdspolitik.

Var finns då lösningen på de här problemen? 1982 fick vi en förordning om handläggning av vissa personalfrågor i statlig verksamhet utmed rikets kuster. Enligt denna förordning skall den myndighet som planerar inskränkning av personal som har direkt betydelse för tillsyn och övervakning av kusterna meddela berörd länsstyrelse – detta var också statsrådet inne på i sitt svar. Om länsstyrelsen inte gillar förslaget skall den lämna ett yttrande med förslag om organisation, huvudmannaskap, finansiering och kostnadsfördelning vid fortsatt bemanning. Tanken är riktig, men tyvärr är förordningen otillräcklig. Länsstyrelserna har varken makt eller medel att genomföra sina intentioner.

Jag skall med ett konkret exempel visa att länsstyrelsen, hur enig den än är, och hur gärna den än vill, till slut är maktlös. Exemplet gäller kustpostering- en i Arkösund. I årtal kämpade Östergötlands länsstyrelse för att få behålla denna för vår skärgård så viktiga verksamhet. Men inget hjälpte. I en skrivelse i december 1983 skriver länsstyrelsen bl. a.:

”Vid diskussion med olika intressenter inför länsstyrelsens yttrande togs frågan om delfinansiering genom andra än tullverket upp. Med dagens statliga budgetsysteem är det emellertid svårt att förhandla fram en snabb lösning med alternativa finansiärer till verksamheten. Pengar med en så fri användning att de omedelbart kan omdirigeras för att ingå som en delfinansiering finns inte att tillgå.”

Det är med andra ord så att när man från alla parter talat om hur viktig en verksamhet är och eventuellt förhandlat fram en lösning där statliga verk är inblandade, då är budgeten för dessa verk redan spikad och budgeterade verksamheter i gång. Det finns inga extra medel att sätta in i den verksamhet man vill rädda. Att, som statsrådet gör, hänvisa till de regionalpolitiska

utvecklingsmedel som länsstyrelserna får är bara ett slag i luften. Det håller inte att försöka kringgå problemen som statsrådet gör, liksom arbetsmarknadsutskottet. Dessa pengar räcker nämligen inte på långa vägar till någon sådan här verksamhet.

Hjälper då mer pengar till länsstyrelserna för att ta över uppgifter som man anser nödvändiga och värdefulla för kusten i det egna länet? Jag är inte säker på det. Man måste ha så mycket pengar att man kan göra de undersökningar, ta de kontakter och föra de förhandlingar som behövs, men sedan måste det finnas en överordnad statlig grupp av något slag som fattar beslut i frågan och som snabbt kan ställa de extra medel till förfogande som behövs.

Sverige har 270 mil kuster samt stora skärgårdar och otaliga öar. Eller, som riksdagens utredningstjänst uttrycker det: Den sammanhängande gräns som bestäms av fastlandet och de intill detta belägna öarna och skären är 2 181 km. Håller vi inte denna del av vårt land levande och stark, då försvagar vi oss själva på ett oansvarigt sätt och tar inte till vara den tillgång som dessa landområden utgör.

Jag vill ställa en fråga. Statsrådet säger i slutet av sitt svar: ”Det är på denna väg vi bör fortsätta för att få en levande skärgård.” Betyder det att statsrådet inte hyser minsta oro för alla de statliga åtgärder jag nämnt som direkt motverkar länsstyrelsernas arbete för en levande skärgård?

Anf. 29 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag har med stort intresse tagit del av svaret på Anna Wohlin-Anderssons interpellation och de kommentarer som det har föranlett. I sitt svar talade ju statsrådet mycket vackert om en offensiv glesbygdspolitik som, såvitt jag förstår, skall innebära en uppbyggnad av näringslivet. Jag förutsätter att denna offensiva glesbygdspolitik också skall komma skärgårdarna till del. Tyvärr har man hittills fått se ytterst litet av sådana offensiva satsningar till skärgårdarnas fromma. Däremot har regeringens politik – vad man gjort, vad man planerar att göra och i vissa fall vad man underlåtit att göra – format sig till en rad dråpslag mot den bofasta skärgårdsbefolkningen och därmed också mot en levande skärgård, någonting som vi nog alla egentligen vill ha.

För att vi skall kunna få en levande skärgård måste det vara möjligt för de människor som skall bo i skärgården att också försörja sig där. Det krävs en politik som gynnar utvecklingen av olika kombinerade småföretag – jordbruk, fiske, småindustri, turistnäring och allt vad det kan vara.

Vad har då regeringen gjort för skärgården? Ja, man har utarbetat ett förslag om att konfiskera en stor del av den hävdvunna fiskerätt som den bofasta skärgårdsbefolkningen har på ostkusten. Denna konfiskation skall i stor utsträckning ske utan ersättning till de tidigare rättshavarna. Nu har visserligen lagrådet gett regeringen bakläxa på förslaget om s. k. fritt handredskapsfiske i dess nuvarande form, men risken är väl stor att det går som vanligt: att regeringen lägger fram i stort sett samma förslag med litet kosmetiska förändringar som skall tillfredsställa lagrådets synpunkter. Om detta förslag går igenom, är det naturligtvis ett hårt slag i synnerhet mot de

Fredagen den
11 januari 1985

*Om en samman-
hållen skärgårds-
politik*

skärgårdsbor som är beroende av ett kustnära fiske, ett husbehovsfiske osv. i nära anslutning till sina fastigheter.

Man har genomfört en fastighetstaxering som lett till väldigt höga taxeringsvärden för skärgårdsfastigheterna. Detta är också ett mycket hårt slag särskilt mot dem som har satsat på småstugor för uthyrning.

Vidare kan jag peka på allvarliga brister i fiskeripolitiken – t. ex. den vita zonen utanför Gotland och EG:s silltullar som man inte kan komma till rätta med och laxutredningens förslag om ensidiga begränsningar av det svenska laxfisket. Allt detta drabbar en av skärgårdens viktigaste näringar väldigt hårt. Därtill kommer de indragningar av bemannade posteringar av olika slag och av olika sorters service som Anna Wohlin-Andersson talat om i sin interpellation.

Sammantaget får vi en bild av en förödande skärgårdspolitik. Naturligtvis kan statsrådet Peterson med fullt fog peka på att väldigt mycket av det jag här tagit upp inte är hans bord. Men det är just det som illustrerar problemet: ansvaret för skärgårdsfrågorna är oerhört uppsplittrat. En lång rad myndigheter fattar sina delbeslut. Skilda statsråd och skilda departement har sitt delansvar. Många av de negativa beslut som fattas när det gäller skärgården har vart och ett för sig kanske varit av relativt begränsad omfattning. Men totalt sett har besluten lett till att man liksom börjar lägga något av en förlamande hand över skärgårdens utvecklingsmöjligheter. Det förs ingen samlad skärgårdspolitik från regeringens sida, i varje fall inte i positiv bemärkelse. I den mån man ändå kan konstatera en positiv utveckling för skärgården och skärgårdens befolkning har en sådan kunnat åstadkommas inte *på grund av* regeringens åtgärder utan *trots* regeringens åtgärder. Om vi med tillförsikt skall kunna se på utvecklingen när det gäller skärgårdsnäringsarna, den bofasta skärgårdsbefolkningen och därmed också en levande skärgårds utvecklingsmöjligheter, krävs alltså den typ av samordning av olika insatser som Anna Wohlin-Andersson efterlyst. Men framför allt behövs det en bedömning av konsekvenserna för skärgårdsbefolkningen av olika beslut som fattas av enskilda myndigheter och som kanske bereds av olika departement.

Frågan är alltså: Hur avser statsrådet Peterson och den nuvarande regeringen att göra en sådan här sammanvägning möjlig och på vilket sätt skall man se till att inte ytterligare negativa åtgärder för skärgården kommer att vidtas?

Anf. 30 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Efter att ha tagit del av det svar som industriministern lämnat och som skall avspegla regeringens åsikt i den här viktiga frågan vill jag ta upp ett par saker.

Först och främst gäller det försvarsaspekterna på skärgårdspolitik. Det är konstigt att det i svaret inte nämns någonting om de problemen.

Vidare skall jag beröra några konkreta problem i mitt eget län.

Beträffande försvarsaspekterna är det uppenbart att många av de krav som i allt större utsträckning ställs på försvarsmakten i skärgårdsområdena i hög

grad har sin grund i just avsaknaden av en skärgårdspolitik. Jag tycker därför att det är konstigt att industriministern inte säger någonting om de problemen. Kostnaderna för samhället – kanske på försvarets område – kommer att bli väldigt stora om vi skall kunna få mera av vakande ögon i skärgården. De människor som levt där och som kan naturen har vi nu gått miste om. Det är därför felaktigt att, som industriministern gör, enbart jämföra de här problemen med de glesbygdspolitiska problemen. Visserligen är *ett* problem att det just är fråga om glesbygd. Men det är ändå inte helt rätt att enbart göra jämförelser med vanliga glesbygdspoliska problem. Problemen kan vara ännu större i skärgården än i annan glesbygd.

Det som hänt i den svenska skärgården ur försvarssynpunkt har tydligen inte uppmärksammats på industridepartementet. Det hela visar på ett bra sätt, tycker jag, hur sektorsansvaret fungerar i regeringskansliet. Försvaret av utarmade skärgårdar och tomma kuster kommer att bli dyrt för det svenska totalförsvaret när man i efterhand skall betala notan.

De problem vi har längs Gävleborgskusten kan vara belysande när det gäller problemen i södra Norrland. Vi kan nu konstatera hur befolkningen efter både Hälsinge- och Gästrikerekusten nu vikit, kanske främst i Hälsingedelen. Antalet aktiva fiskare har minskat mycket starkt. Detta har ägt rum i orter som Hudiksvall, Enånger, Skärså, Mellanfjärden, Bönan och Utvalsnäs, för att bara nämna några.

Antalet öar som inte längre bebos är också mycket stort. Indragningen av personal och församlingar i kustområdet har skett på grund av att centrala myndigheter inte samordnat sin verksamhet, som Anna Wohlin-Andersson har påpekat.

Ett annat problem jag vill ta upp som berör kusten i södra Norrland är att det nu endast finns ett litet antal väderleksstationer kvar. Detta gäller praktiskt taget hela kuststräckan från Ålands hav och ända upp till Kvarken. Det finns här mycket få stationer som kan hjälpa de sjöfarande. Detta har försämrat servicen i hela södra Norrland och särskilt utanför Gävleborgsområdet.

Av kustbevakningen krävs ökade insatser på grund av det ökade antalet fritidsbåtar. Samtidigt upplever kustbevakningen en stor osäkerhet när det gäller de framtida organisationsförändringar som man kommer att bli utsatt för.

De automatiserade fyrarna utanför Gävleborgskusten har minskat möjligheten att t. ex. upptäcka främmande verksamhet, som också har förekommit utanför Gävleborgskusten.

Vad som, även när det gäller mitt län, kännetecknar den nuvarande avsaknaden av en skärgårdspolitik är att flera statliga organ som tullverket, sjöfartsverket, SMHI, fortifikationsförvaltningen, fiskeristyrelsen och vägverket, för att bara nämna några, dåligt samordnar sin verksamhet. Med denna uppdelning och utan en tillräcklig samordning värd namnet agerar nu var och en för sig, vilket leder till att förutsättningarna för verksamheter i skärgården och kustbandet efter hand försvinner. Därefter får vi med konstlade medel gå in med stora samhällsinsatser för att reparera dessa

---

*Om en samman-
hållen skärgårds-
politik*

skador. För skärgården och kustbandet i Gävleborg är det beklagligt att industriministern visar ett sådant ointresse för dessa frågor här i dag. Det vore bra om regeringen tog tag i de här frågorna litet mera aktivt. Debatten hittills har ju visat att regeringen står ganska tomhänt.

Anf. 31 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag kan i långa stycken instämma i vad Anna Wohlin-Andersson sade. Hon pekade på flera problem som gäller regionalpolitiken i stort.

Jag har i denna kammare flera gånger i de regionalpolitiska diskussionerna pekat på det nödvändiga i att vi får en ökad samordning och framför allt ett ökat ansvarstagande ifrån olika myndigheter och naturligtvis också ifrån olika departement som har att fatta beslut som påverkar den regionala utvecklingen. Jag har i flera diskussioner också sagt att det är min ambition att försöka få en samordning i regionalpolitiken, så att vi kan tala om en sammanhållen regionalpolitik, och att försöka få den högra handen att veta vad den vänstra gör i fråga om olika beslut som gäller den regionala utvecklingen.

Det är naturligtvis fel och t. o. m. farligt att varje myndighet agerar för sig själv. Jag har under mina två år som industriminister och ansvarig för regionalpolitiken ställts inför den svåra uppgiften att med lokaliseringstöd försöka rätta till åtgärder och beslut som har fattats inom andra områden av politiken. Regionalpolitiken är mer än lokaliseringspolitik. Ibland, och t. o. m. ofta, har den blivit underordnad andra områden av politiken. Det är inte något nytt som uppkommit under den tid jag har varit ansvarig för regionalpolitiken, utan så har det varit under i stort sett hela 1970-talet.

Anna Wohlin-Andersson nämnde några andra viktiga områden: skola, utbildning, kommunikationerna inte minst och naturligtvis försvaret.

Jag har ingenting att erinra mot det Gunnar Björk i Gävle sade om försvarets stora betydelse för skärgården. Däremot förstår jag inte vad han menade med slutkommentarerna i anförandet, när han sade att jag har visat ett ointresse för skärgårdspolitiken. Det är snarast tvärtom, vilket också framgår av det positiva svaret till Anna Wohlin-Andersson.

Låt mig säga att detta egentligen mera är fråga om sammanhållen regionalpolitik än om sammanhållen skärgårdspolitik, även om skärgårdsfrågorna också speciellt måste uppmärksammas i det regionalpolitiska arbetet. Hur långt vi kan komma där diskuterar vi nu i industridepartementet och regeringkansliet.

Jag vill inte sticka under stol med att detta inte är någon lätt fråga, vilket de borgerliga regeringarna också fick erfa. Det gäller naturligtvis ekonomiska frågor för olika verk och myndigheter. Gunnar Björk känner till hur det är på försvarsområdet, där man har ett tryck på sig att uppnå effektivitet och att rationellt bedriva sin verksamhet även i skärgården, vilket har lett till indragningar m. m. Detta gäller också kommunikations- och skolområdena.

Synen på de regionalpolitiska frågorna och därmed skärgårdsfrågorna måste bli sådan att det är möjligt att göra den övergripande samordning som

jag tidigare har framhållit i flera riksdagsdebatter och som Anna Wohlin-Andersson ger uttryck för i sin interpellation.

Låt mig påpeka att jag inte tycker att det är helt nattsvart på detta område, utan det har gjorts många insatser, och det finns möjligheter att få ändringar till stånd.

Jag drar mig till minnes att jordbruksministern under senhösten här i kammaren fick en fråga om huruvida bemanningen och tillsynsverksamheten på Gotska Sandön och Stora Karlsö skulle finnas kvar eller inte. Jordbruksministern gav ett positivt svar, efter att ärendet hade underställts regeringen för beslut. Han sade att det borde vara fortsatt åretruntbemanning på båda öarna. Regeringen ställde sig över de olika myndigheternas tröta med varandra och fattade ett s. k. övergripande beslut.

Herr talman! Jag betraktar herr Granstedts inlägg som i det närmaste obegripligt, inte minst av det skälet att alla de åtgärder som han räknade upp förbereddes, och i vissa fall genomfördes, av borgerliga regeringar. Han tog t. ex. upp fastighetstaxeringen.

Jag har sysslat mycket med skärgårdsfrågor i Stockholms län och var under de borgerliga åren ute på flera skärgårdsträffar. Där mötte jag en mycket frän kritik mot de dåvarande regeringarna, för att de utplånade skärgårdsintressena.

Mot bakgrund av mina egna erfarenheter av skärgårdspolitiken och att de åtgärder som Pär Granstedt lastade den socialdemokratiska regeringen för var borgerliga åtgärder, förstår jag ingenting av hans inlägg i denna debatt, herr talman.

Låt mig säga ytterligare ett par ord till interpellanten. Jag anser att länsstyrelsernas arbete för att påverka sektorsmyndigheterna och för att ta regionalpolitiska hänsyn många gånger är både svårt och resurskrävande. Jag är emellertid övertygad om att länsstyrelserna anser att arbetet är fruktbart och att de försöker utnyttja de samverkansformer som står till förfogande. Detta har framkommit i samtal som jag har haft med landshövdingar och länsråd i de län som har skärgårdsfrågor. För att ytterligare förbättra samordningsmöjligheterna i den statliga länsförvaltningen har regeringen gett statskontoret i uppdrag att tillsammans med länsstyrelsen i Norrbotten – som vi valde ut – att gå igenom sektor för sektor i länsförvaltningen och att komma med förslag till hur samordningen skall kunna utformas. Vi har givit det uppdraget för att vi skall komma till rätta med en del av de frågor som interpellanten har tagit upp och pekar på som problem. Regeringen avser att under våren behandla frågorna kring den offentliga verksamhetens omvandling och utveckling i ett särskilt program.

Jag vill sedan återigen betona betydelsen av de offensiva och utvecklingsinriktade insatser som gjorts och som görs i skärgården. Jag arbetade själv aktivt med skärgårdsfrågorna under min tid vid statsrådsberedningen. En arbetsgrupp sysslade där med utredningsverksamhet. Vi utarbetade ett antal förslag som sedan bl. a. ledde fram till att riksdagen 1976 beslutade att införa ett statligt investeringsstöd som i första hand skulle lämnas till företag på öar i skärgården med bofast befolkning och utan fast landförbindelse. Det

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Om en samman-
hållen skärgårds-
politik*

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Om en samman-
hållen skärgårds-
politik*

beslutet och det utredningsarbetet föregicks av resor i skärgården, överläggningar med skärgårdsbefolkningen samt diskussioner med många intressenter, och jag kunde därför veta att jag stod på mycket säker grund när vi lade fram det här förslaget.

Detta stöd inordnades 1979, tillsammans med vissa andra stöd, i ett sammanhållet glesbygdstöd. Därför förstår jag inte kritiken mot mig och regeringen här i dag att man på nytt skulle skilja ut skärgårdsfrågorna och göra dem till en separat skärgårdspolitik. Det var ju de borgerliga regeringarna som så att säga förvandlade den socialdemokratiska speciella skärgårdspolitiken och lade in den i ett sammanhållet glesbygdstöd. Det måste i så fall vara en omprövning, och jag är litet överraskad av att få höra talas om den i denna debatt.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag säga att stödet till skärgårdarna har funnits i snart tio år. Det har haft positiva effekter. Genom att länsstyrelserna tilldelats ökade resurser för regionalt utvecklingsarbete menar jag att också möjligheten att lämna stöd i skärgården har ökat. Jag vet att bl. a. länsstyrelserna i Östergötlands län och i Kalmar län använder detta stöd mycket aktivt för sina skärgårdar när det gäller insatser för godstransporter till och från företag i glesbygderna. Det finns alltså många bevis på att skärgårdstödet inom glesbygdstödet ram är mycket effektivt. Jag menar att vi skall fortsätta där.

Jag upplever ändå att Anna Wohlin-Anderssons interpellation har en positiv grundton. Jag skall verkligen ta med mig till departementet en hel del av hennes synpunkter i den här debatten och se om vi på något sätt kan ta speciell hänsyn till dem när vi utformar den regionalpolitiska propositionen.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 32 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för repliken. Det blir kanske ett varmare tack än det jag riktade till honom för det första svaret.

Jag delar statsrådets uppfattning att detta problem inte är nytt. Men det har blivit mer och mer akut vartefter olika verksamheter har dragits in. Jag delar inte uppfattningen att man helt kan likställa skärgårdsproblemen med glesbygdsp Problemen i inlandet. Jag menar att skärgårdsproblemen har en viss speciell aspekt. För det behöver man inte göra om glesbygdstödet. Vad som brister är, som jag har sett det och försökt att framställa det, framför allt samordningen av den statliga verksamheten. Statsrådet har också mycket positivt sagt att man skall titta på det.

Jag vill använda denna replik till tre andra saker.

För det första hoppas jag att den positiva grundsyn som statsrådet visar i dessa frågor kommer att leda till att vi genom den regionalpolitiska proposition som är utlovad till någon gång i vår får en permanentning av transportstödet, som vi är eniga om betyder så mycket för skärgårdens bofasta befolkning.

För det andra vill jag säga att jag och centern inte är ensamma om att tycka att det är litet tråkigt med den här dåliga samordningen. I en artikel i en tidning för några månader sedan säger chefen för I 4 bl. a. så här:

”Sammantaget synes slutresultatet bli en minskad närvaro vilket ur östgötsk försvarssynpunkt är alarmerande. Det svenska totalförsvarets resurser är i stor utsträckning vad det civila samhället kan erbjuda i form av varor, personal och tjänster. Det gäller under krigsförhållanden men det gäller i högsta grad också i fred. Länsstyrelsen arbetar energiskt inom olika områden för att förbättra utkomstmöjligheterna för den bofasta kustbefolkningen och för att statliga myndigheters åtgärder skall samordnas bättre.

Det skulle inte skada att lyssna mer på deras argument. Det svenska totalförsvaret bygger bl. a. på att myndigheterna i princip skall behålla sina fredsuppgifter även under krigsförhållanden och att myndigheterna känner sitt totalförvarsansvar.

Jag ifrågasätter om det för närvarande är på det sättet. En förbättrad överblick från statsmakterna över de samlade statliga åtgärderna är angelägen.”

För att om möjligt få en ny infallsvinkel på detta problem skrev jag till det finska handels- och industriministeriet och frågade hur man i Finland såg på det. Jag fick ett mycket vänligt svar, som jag inte hinner läsa upp i dess helhet – det finns heller ingen anledning att göra det. Men bl. a. fick jag veta att 14 § i en lag om främjande av skärgårdens utveckling lyder:

”För att bereda åtgärder som rör främjandet av skärgårdens utveckling samt för att följa åtgärdernas verkningar tillsätter statsrådet en skärgårdsdelegation i anslutning till statsrådets kansli.”

Nu påstår jag inte att detta är direkt överförbart på Sverige, men det är en intressant väg man här beträtt i Finland. Det kanske är någonting även för Sverige att gå den vägen.

Anf. 33 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag kan ju inte tacka riktigt lika varmt som Anna Wohlin-Andersson för statsrådets replik till mig. Jag tyckte faktiskt att den var litet alarmerande.

Industriministern står här i talarstolen och säger att han inte begriper vad jag talar om. Jag tog i mitt inlägg upp några av de allra mest centrala problemen för skärgårdsbefolkningen i dag. Jag tog upp förslaget om fritt fiske, som verkligen upprör stämningarna ute i skärgårdarna. Jag tog upp frågan om taxeringsvärdena – ett annat verkligt stort problem för skärgårdsbefolkningen. Jag tog också med några exempel upp fiskeriproblem och fiskeripolitiken, som ju berör en av skärgårdarnas modernäringar.

Jag är medveten om – och det sade jag också i mitt inlägg – att detta egentligen inte är industriministerns bord. Detta är ett exempel på splittringen i hanteringen av skärgårdsfrågor. Men jag kunde inte tro att det skulle vara så illa ställt att industriministern inte begriper vad jag talar om när jag tar upp dessa verkligt centrala skärgårdsfrågor. Visserligen är detta som sagt jordbruksministerns och finansministerns ansvarsområden, men nog tycker

*Om en samman-
hållen skärgårds-
politik*

jag att industriministern åtminstone borde begripa vad det handlar om.

För att ändå ge ett intryck av att begripa något av detta föll industriministern tillbaka på det i det närmaste reflexmässiga argument som socialdemokratiska statsråd brukar ta till, nämligen att detta är de borgerliga regeringarnas fel. Detta är litet märkvärdigt med hänsyn till de exempel jag faktiskt tog. Förslaget att släppa handredskapsfisket fritt kan man säga mycket om. Men att påstå att det skulle vara de borgerliga regeringarna som är skyldiga till det förslaget är faktiskt att gå väl långt i argumentationsnit.

När det gäller taxeringsvärdena är det naturligtvis riktigt att fastighetstaxeringen förbereddes under de borgerliga regeringarnas tid, men det var ju först efter det att denna taxeringsomgång var genomförd som man kunde se konsekvenserna ordentligt. Det har gjorts upprepade framstötter från vårt håll här i riksdagen om att regeringen skall göra någonting åt detta. Regeringen har vägrat att göra det. Det måste väl ändå vara den nuvarande regeringens ansvar att man inte gjort någonting åt denna väldigt kraftiga skattebelastning som skärgårdsbefolkningen drabbats av.

Jag tog upp frågan om den vita zonen. Man kan väl inte skylla tidigare regeringar för att den nuvarande regeringen under de senare åren inte har kunnat nå fram till någon lösning på detta problem.

När det gäller EG och siltullarna är faktiskt EG-avtalet så gammalt att det träffades under den tidigare socialdemokratiska regeringens tid, men det är under de allra senaste åren som dessa tullar har blivit ett problem. Det är alltså den nuvarande regeringen som borde ha ansvaret för att nå en lösning tillsammans med EG.

Laxutredningen har över huvud taget inte kommit att behandlas av någon regering än. Att skylla tidigare borgerliga regeringar för det är också fullständigt absurt. Behöver vi flera bevis, herr talman, för att det verkligen krävs en samordning när det gäller skärgårdsfrågorna? När industriministern tydligen är helt oinformerad om dessa för skärgårdsbefolkningen centrala frågor märker man att behovet av samordning är skriande stort.

Det var i och för sig många vackra ord som sades av industriministern om att man verkligen vill göra insatser för skärgården. Vad vi nu får hoppas är att det också leder till praktisk handling, att man verkligen får en samordning av alla de frågor som är av betydelse för skärgårdsbefolkningen och att samordningen går så långt att även regeringens talesman i skärgårdsdebatten här i kammaren har en överblick över skärgårdsproblemen.

Anf. 34 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson framförde i sin replik ett par uppslag, och dem skall jag också titta på.

Men när det gäller det förslag som hon hade fått från det finska industri- och handelsministeriet om en särskild grupp vill jag säga att vi redan har en sådan grupp, nämligen glesbygdsdelegationen. Den är ju parlamentariskt sammansatt och där finns representanter för de politiska partierna och för olika intresseorganisationer. Enligt de direktiv som glesbygdsdelegationen har skall den arbeta också med skärgårdsfrågor. Men jag kan lova Anna

Wohlin-Andersson att tala med delegationens ordförande om han på något sätt kanske kan bli mer aktiv när det gäller skärgårdsfrågor. Anna Wohlin-Andersson kan ju också med sin partirepresentant i delegationen ta upp denna fråga. Regeringen har alltså i glesbygdsdelegationen ett forum för att följa och bevaka också skärgårdspolitiken.

Sedan, herr talman, är jag ledsen att behöva säga igen att jag fortfarande inte fattar vad herr Granstedt har talat om eller varför han har gjort det i den här interpellationsdebatten. Men ett litet tröstens ord ändå till Pär Granstedt: Jag är öppen för att vid tillfälle lära herr Granstedt litet om skärgårdspolitik och skärgårdsfrågor. Jag har aktivt sysslat så pass mycket med dem aktivt under mina år i Stockholms län att jag vet vilka frågor som är aktuella och vilka beslut som också har fattats vid olika tillfällen under årens lopp.

Anf. 35 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Skall jag beträffande glesbygdsdelegationen, som är en ny infallsvinkel på detta problem, fatta det så att statsrådet anser att glesbygdsdelegationen har den makt och de medel att förhindra en dålig samordning eller en tråkig nedläggning av statlig verksamhet i skärgården som länsstyrelserna i dag inte har? Länsstyrelserna kan ju bara prata varmt för en verksamhet, men de har inte möjlighet konkret att gå in och rädda en verksamhet som de vill rädda.

Vidare vill jag passa på tillfället att säga att i budgetpropositionen föreslås att tullverket skall få 55 milj. kr. till en försöksverksamhet med central ledning i östra distriktet och att jag efter att ha hört statsrådet här i dag utgår ifrån att om den här försöksverksamheten kommer i gång, så kommer det i varje fall inte att leda till att man lägger ned sambandscentralen i Gryt, vilket då ytterligare skulle späs på med en kritik av att vi inte har en sammanhållen skärgårdspolitik.

Anf. 36 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Industriministern fattar fortfarande inte vad jag talar om, och det är ju beklagligt med tanke på att det borde vara ett större problem för regeringen än för mig.

Jag har pekat på en rad viktiga beslut och underlåtenhetssynder som drabbar skärgårdsbefolkningen hårt och som alltså försvårar upprätthållandet av en levande skärgård. Att fiskeripolitik skulle ha med skärgården att göra, att beskattningen av skärgårdsbefolkningen skulle ha med skärgårdens situation att göra och att frågan om det fria handredskapsfisket skulle ha med skärgården att göra förstår alltså inte industriministern. Efter att ha förklarat att det inte har med skärgårdsbefolkningen att göra erbjuder han sig att ge mig en lektion om skärgårdspolitik. Jag tror att man inom regeringen först borde försöka lösa sina egna internutbildningsproblem. Om några skärgårdsbor, några av alla dessa människor ute i våra skärgårdar som har drabbats av t. ex. kraftiga skattehöjningar eller som upplever problem i samband med regeringens olika förslag, bl. a. när det gäller handredskapsfiske, till äventyrs

Fredagen den
11 januari 1985

*Om tidpunkten för
proposition om
ökade rättigheter
för psykiskt utveck-
lingsstörda*

skulle ta del av industriministerns förklaring att han inte fattar att det här har med skärgårdspolitik att göra blir de säkert mycket oroad – och det på goda grunder. Alla centerdebattörer har försökt hävda att vi måste se till att olika beslut som får konsekvenser för skärgården samordnas. Besluten kan gälla myndigheters posteringar i skärgården men kan naturligtvis också, som sagt, gälla t. ex. olika näringspolitiska och fiskeripolitiska insatser. Det är alltså viktigt att även dessa insatser kommer med vid samordningen. Är man inte beredd att ta ett helhetsgrepp när det gäller olika statliga åtgärder – med tanke på konsekvenserna för skärgården – kommer det att bli problem. Just nu ser vi också en lång rad problem framför oss.

Anf. 37 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Mitt vänliga erbjudande till herr Granstedt att lära honom en del av skärgårdspolitiken kvarstår, och det har t. o. m. förstärkts efter hans tredje inlägg i denna debatt.

Anf. 38 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag konstaterar att industriministern i de senaste replikerna – åtminstone i debatten med mig – avstått från att lämna sakargument. Fortfarande efterlyser jag förklaringen varför han inte anser att t. ex. fiskeripolitiken, skattebelastningen på skärgårdsfastigheter och det fria handredskapsfisket har med skärgårdspolitik att göra. Jag tror att det vore bättre om Thage Peterson här i kammaren förklarade varför dessa frågor inte har med skärgårdspolitik att göra än att komma med ironiska och arroganta förslag, riktade mot mig.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellationerna 1984/85:74 och 76 om tidpunkten för proposition om ökade rättigheter för psykiskt utvecklingsstörda

Anf. 39 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Gunhild Bolander har frågat mig, när jag avser att förelägga riksdagen en proposition om lagstadgade rättigheter till särskilda omsorger för psykiskt utvecklingsstörda.

Karin Ahrland har ställt tre frågor till mig:

1. Är statsrådet beredd att ta initiativ till en proposition om ny omsorgslag, även om omsorgsberedningen inte kan slutföra sitt arbete inom kort?
2. När kan i så fall en proposition väntas?
3. Ger det garantier för att den nya omsorgslagen och de praktiska verksamheter den kräver kan vara verklighet från den 1 juli 1986?

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Som anmälts i budgetpropositionen har omsorgsberedningen nyligen slutfört sitt arbete. Den överlämnade sin rapport till mig den 21 december

1984. I den föreslås en ny omsorgslag, avsedd att träda i kraft den 1 juli 1986.

Min avsikt är således att omsorgsberedningens förslag skall läggas till grund för en proposition till riksdagen under våren 1985.

Anf. 40 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation.

När dåvarande socialministern Rune Gustavsson år 1977 tillsatte den statliga omsorgskommittén var det efter krav från många håll på en modernisering av nuvarande omsorgslag, som trädde i kraft 1968. Utvecklingen när det gäller omsorgerna om de psykiskt utvecklingsstörda hade börjat finna nya former, och en översyn av lagen bedömdes nödvändig, trots att lagen egentligen fungerat i knappt tio år.

Omsorgskommittén arbetade i fyra år, och förslaget som lades fram i juni 1981 innehöll många bra förändringar, inte minst detta att vidga personkretsen till att gälla alla handikappade barn.

Inte bara psykiskt utvecklingsstörda utan också rörelsehindrade och andra, medicinskt handikappade barn skulle få lagstadgad rätt till särskild rådgivning, verksamhet på dagcenter, korttidsvistelse utanför hemmet för att anhöriga skall kunna avlösas och bostad i familjehem eller elevhem när det bedöms nödvändigt.

Det var alltså ett genomarbetat förslag som låg på den tillträdande regeringens bord efter valet 1982. Remissarbetet var klart, och alla väntade på regeringsförslag. Först i december 1983, när det redan hade gått 15 månader sedan regeringsskiftet, ägnade man något intresse åt detta ärende, men inte i form av en proposition utan i form av ett nytt beredningsarbete. Det var denna gång ett partsammansatt organ som i årets budgetproposition benämns Knutgruppen. Regeringens sätt att förbereda lagförslag i departementskommittéer blir inte i sakfrågan riktigare för att man uppkallar dem efter det namn som står på almanackans blad första sammanträdesdagen.

Det är ur många synpunkter olyckligt att regeringen förhalat denna fråga på det sätt jag redovisat här. Det är snart två år sedan jag ställde första frågan här i riksdagen om när det nya lagförslaget kunde förväntas komma. Jag uttalade redan då farhågor för den olikartade utveckling som man kunde förvänta sig, eftersom många landsting började planera efter de förslag som fanns i 1981 års betänkande. Vi vet i dag att det är precis vad som skett. Förändringens vind har blåst kanske starkare på detta område än på något annat. Det är inte att förundra sig över den oro som företrädare för berörda handikappgrupper har uttalat och som jag har tolkat i en fråga i februari 1983, i en ny fråga i maj 1984 och slutligen i denna interpellation.

Att olika sätt att se på ekonomiska frågor varit det stora hindret för ett nytt förslag kan man knappt begära att denna grupp – den kanske svagaste handikappgruppen – skall behöva acceptera.

Av socialministerns svar här framgår att det kommer en proposition under våren 1985. Det står i propositionsförteckningen preciserat till den 10 april, men i budgetpropositionen står det "under år 1985". Det återstår alltså att se

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Om tidpunkten för
proposition om
ökade rättigheter
för psykiskt utveck-
lingsstörda*

Fredagen den
11 januari 1985

*Om tidpunkten för
proposition om
ökade rättigheter
för psykiskt utveck-
lingsstörda*

vilket bud som gäller.

Beredningsarbetet har slutligen lett till en rapport i december 1984 där man föreslår en ny omsorgslag. För alla berörda parters skull hoppas jag nu att den blir det instrument som vi behöver ute i landsting och kommuner för att hävda de psykiskt utvecklingsstördas rättigheter i ett stramt ekonomiskt läge.

Av det som läckt ut ifrån omsorgsberedningen har framgått att det förslag till samordnad habilitering av alla handikappade barn som förelåg i kommittébetänkandet 1981 inte kommer att finnas med i den proposition som skall läggas fram. Får jag då ställa frågan huruvida det finns ett intresse från socialministerns sida att i propositionen väga in de väl motiverade förslagen i den riktning som avsågs i 1981 års kommittébetänkande.

Anf. 41 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Karin Ahrland är i dag förhindrad att närvara i riksdagen. I hennes ställe ber jag att få tacka socialministern för svaret.

När Karin Ahrland framställde sin interpellation kunde man läsa i tidningarna att arbetet med en ny omsorgslag hade kört fast. Det väckte berättigad oro och förtrytelse hos berörda handikappgrupper, dvs. de psykiskt utvecklingsstörda och deras anhöriga. Det är därför glädjande att nu kunna konstatera att arbetet trots allt drevs vidare till en överenskommelse. Kanske de uttalanden som gjordes från handikapprörelsen och från oppositionen med anledning av tidningsuppgifterna om krisen i förhandlingarna påskyndade det arbetet. I vilket fall som helst är det bra att man tog sig samman, och det är också bra att regeringen nu utlovar en proposition med sikte på att låta en ny omsorgslag träda i kraft så fort som möjligt.

Vi vet inte mycket om propositionens innehåll och kvalitet, men låt mig säga att vi från folkpartiets sida naturligtvis inte skulle ha ägnat den här frågan så mycket intresse om vi inte vore beredda att här i riksdagen stödja tillkomsten av en ny omsorgslag. Det deklarerades för partiets vidkommande av Karin Ahrland redan då hon som statsråd tog emot omsorgskommitténs förslag. Nu har tiden gått, och otåligheten har vuxit. Arbetet hade kunnat bedrivas med större skyndsamhet. Men detta är att gråta över spilld mjölk. Nu verkar det som om vi ändå skulle kunna se slutet på denna utdragna process, och det är glädjande.

Vi är medvetna om att en ny omsorgslag kan komma att förorsaka kostnadsstegringar, och vi är från folkpartiets sida beredda att förorda att dessa kostnader tas. Det handlar här om en liten grupp människor som kan sägas ofta höra till de glömda i Sverige. Vårt samvete borde bjuda oss att även i ekonomiskt kärva tider lyfta fram dessa människor i värmen och ljuset. Vi måste kort sagt hitta ekonomiskt utrymme för att ge de handikappgrupper det här handlar om och deras anhöriga en dragligare tillvaro och bättre chanser i livet.

I interpellationssvaret säger socialministern att omsorgsberedningens förslag kommer att läggas till grund för propositionen. Beredningens förslag innebar, som Gunhild Bolander har påvisat, en begränsning i förhållande till

kommitténs förslag när det gäller kretsen av handikappade som skulle komma att beröras av en ny lag. Jag skulle mot den bakgrunden också vilja fråga om den något svävande formuleringen "läggas till grund för" innebär att socialministern överväger att förbättra beredningens förslag i riktning mot vad kommittén föreslog.

Jag noterar också att det i socialministerns svar inte finns någon precisering när det gäller ikraftträdandetidpunkten, och jag vill också gärna att socialministern preciserar sitt svar på den punkten. Är avsikten att en ny omsorgslag skall träda i kraft den 1 juli 1986?

Anf. 42 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag är den förste att beklaga att omsorgskommitténs betänkande inte tidigare har kunnat förvandlas till en proposition. Men orsaken till dröjsmålet är inte den som Gunhild Bolander uppgav och som också andra har varit inne på, utan orsaken är att trots att omsorgskommittén gjorde ett mycket ambitiöst arbete blev betänkandet väldigt omdiskuterat och utsattes för en hårdhänt kritik av många remissinstanser. De handikapporganisationer som organiserar de handikappgrupper som här berörs var starkt oense. Det gick alltså inte att lägga kommitténs betänkande till grund vid utarbetandet av en proposition. Ärendet var, som jag såg det, inte tillräckligt berett. Därför tillsattes en beredning. I den har från myndigheternas sida ingått den bästa expertis detta land har. Där har funnits representanter för handikapporganisationerna. Beredningen har arbetat sig fram till ett förslag som man är ganska enig om. Det kom alltså i slutet av december, och det är självfallet att vi skall lägga det förslaget till grund för propositionsarbetet. Jag tror att det är viktigt, om vi skall nå ett resultat, att de som skall verkställa beslutet – och de som omfattas av beslutet – redan från början har en positiv inställning. Och det är det vi har åstadkommit genom den beredning som nu har gjorts.

Sedan tvivlar jag inte ett ögonblick på det djupa engagemanget hos någon av interpellanterna i de här frågorna. Då skulle jag gärna vilja uppmuntra er att fortsätta att verka för det, när ni nu skall diskutera de ekonomiska partimotionerna. Jag hörde folkpartiledaren i går säga att det område som man borde spara på – och det kommer väl något förslag om han får styra – är statsbidragen till kommunerna. Det har också centern varit inne på i någon mån, och moderaterna naturligtvis ännu mer. Det skulle betyda, om det omsätts i praktisk politisk handling, att just dessa grupper, som jag är alldeles övertygad om att ni ömmar för, skulle komma att bli väldigt illa behandlade. Det krävs ett engagemang – också ett ekonomiskt engagemang – från både landsting och kommuner om man skall kunna klara problemen i detta sammanhang. Så det bästa som kunde ske, Ingemar Eliasson, vore att ta ett upplysande samtal med folkpartiledaren Bengt Westerberg.

Fredagen den
11 januari 1985

*Om tidpunkten för
proposition om
ökade rättigheter
för psykiskt utveck-
lingsstörda*

Anf. 43 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Att den här långa tiden, 15 månader, var en fördröjande faktor i detta arbete kan ju ändå inte bortresoneras. Jag kan visst förstå att man behövde arbeta vidare på omsorgskommitténs förslag i vissa delar, men att det skulle ta så lång tid att tillsätta beredningsgruppen var ändå en orimlighet. Nu är detta alltså historia, och vi behöver inte orda så mycket mer om det. Alla vet hur det har varit, och vi kan då glädjas åt att beredningsarbetet ändå är färdigt efter mycket om och men.

När det gäller centerpartiet är vi nog ganska väl beredda att satsa ekonomiskt på den här handikappgruppen. Jag arbetar ju i Gotlands kommun ganska mycket med dessa frågor och har ett visst ansvar i det sammanhanget. Därför vet jag vad det innebär i fråga om kommunala åtaganden. Det går enligt mina erfarenheter ganska bra att få gehör för angelägenheten av dessa behov. Det är ändå viktigt att vi nu får ett lagförslag, så att man kan fastlägga den utveckling som trots allt har skett både i landsting och i kommuner. Man har där handlat i enlighet med mycket av det som fanns i omsorgskommitténs betänkande. Det har i betänkandet varnats för annorlunda utveckling för de utvecklingsstörda beroende på var de bor i landet. Visst har vi varit på väg i den riktningen under de här åren. Vi har haft den gamla lagen kvar, men mycket av verksamheten har skett utanför lagens ramar så att säga. Det är viktigt att man så fort som möjligt fastställer de rättigheter som vi är överens om att vi behöver ha. Jag tycker att det är litet synd att det har tagit så lång tid.

Men det ekonomiska engagemanget i dessa frågor tror jag inte att socialministern behöver tvivla på för centerpartiets del.

Anf. 44 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Det är litet trist att Sten Andersson inte kan låta bli den här slafsiga polemiken ens när vi i huvudsak är överens om vad vi skall diskutera. Jag skulle vilja uppmana Sten Andersson att nu lägga band på den ett ögonblick – jag tror inte att den gagnar saken. Här handlar det ju om att vi i stor enighet kan komma fram till att det finns behov av en ny omsorgslag. Frågan gäller hur omfattande den skall vara.

Jag kan försäkra Sten Andersson att vi i folkpartiet är helt överens om att de här grupperna måste skyddas och gynnas även i tider när vi måste spara på andra områden. Vi har alldeles nyligen i ett landsmötesbeslut antagit ett program för "det glömda Sverige", och vi har tidigare både i regeringsställning och i opposition visat att vi vill "kupa handen" över de här svaga grupperna, även när vi går hårt fram med besparingsförslag på andra områden.

Om vi är överens om att det måste vara möjligt att förbättra de handikappades villkor även när vi skall spara i övrigt, så kunde det vara bra om socialministern nu ägnade tiden åt att i samförståndsanda precisera om det är möjligt att bygga ut beredningens förslag under det fortsatta beredningsarbetet så att kretsen av handikappgrupper blir något större än vad beredningen föreslog. Jag frågar alltså om detta är möjligt. Om det inte

är på det viset, kan jag ha förståelse för detta. Men det är av purt intresse jag ställer frågan.

En annan fråga som jag vill ställa är om beredningsarbetet går ut på att omsorgslagen skall träda i kraft, på den punkt som beredningen har föreslagit, den 1 juli 1986.

Anf. 45 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag går gärna på samförståndslinjen, om samförståndslinjen är framkomlig. Men så där lätt skall inte Ingemar Eliasson komma undan – att han hänför mitt inlägg till att vara ett uttryck för slafsigt polemik. Jag misstror inte Ingemar Eliassons och folkpartiets goda vilja, men jag betvivlar på goda grunder er förmåga. Det är ju ett faktum att det parti som ni önskar gå i förbund med, moderaterna, har krävt en nedskärning redan det här året på 7 000 milj. kr. – och nästa år blir det väl ännu mer – då det gäller statsbidragen till kommunerna. Man har krävt en nedskärning på 4 500 miljoner till vården av psykiskt sjuka. Skulle det genomföras, är det klart att just dessa grupper kommer att drabbas, och det kommer att bli mycket svårt att finansiera det vi säger att vi i sak är överens om.

Då är det klart att jag blev allvarligt orolig, när jag i går hörde folkpartiledaren säga att den stora post man skall spara på är – precis som moderaterna säger – statsbidragen till kommunerna. Därför hoppas jag att samförståndslinjen i sak oss emellan skall leda fram till det här informativa samtalet mellan Ingemar Eliasson och Bengt Westerberg. Det är inte slafsigt polemik, utan det är en önskan om att vi skall nå det resultat i sak som vi alla tre säger oss eftersträva.

Anf. 46 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag tänker inte låta en debatt om behovet av ny omsorgslag utvecklas till en allmänpolitisk debatt. Låt mig bara säga att det går att spara på statsbidragen till kommunerna utan att detta drabbar de utvecklingsstörda. Det vet Sten Andersson. Låtsas inte, Sten Andersson, som om ni var okunnigare på den punkten än ni faktiskt är!

Anf. 47 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag får alltså tyda det inlägget så, att Ingemar Eliasson menar att det går att sänka statsbidragen till kommunerna med 7 miljarder utan att detta får någon effekt för de handikappade och för alla de åtgärder som måste till ifrån kommuners och landstings sida för att inte de handikappade skall drabbas svårt. Skall jag tyda inlägget så?

Anf. 48 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag har inte nämnt något belopp. Det som Sten Andersson nu nämner tar han ur luften. Han får faktiskt vänta tills vi har lagt fram våra motioner innan han kan kommentera vårt budgetalternativ. Men vi i folkpartiet vet, precis som regeringen, att man både kan och måste spara på statsbidragen till kommunerna samtidigt som man förbättrar för några små

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

*Om tidpunkten för
proposition om
ökade rättigheter
för psykiskt utveck-
lingsstörda*

*Meddelande om
interpellations-
svar*

*Om vapenexporten
till Indonesien*

grupper som f.n har det svårt. Det är möjligt att reformera även i besparingstider. Att eftersträva det trodde jag faktiskt var något som regeringen hade gjort en dygd av. Nu låter det som om Sten Andersson var okunnig om att detta är möjligt.

Anf. 49 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag ser med viss förtröstan fram emot presentationen av folkpartiets motion på det ekonomiska området. Där kommer tydligen ingenting att finnas som kan drabba dessa grupper. Det är utmärkt.

Jag tycker att vi väntar med debatten om innehållet i förslaget om ny omsorgslag till dess detta föreligger. Låt mig bara svara på två frågor som ställdes.

Det är vår avsikt att arbeta med detta så hårt vi någonsin kan. Vi är redan i gång. Den 10 april är det datum som gäller. Kan vi handlägga frågan snabbare skall vi försöka, men det är många problem som skall lösas innan vi är framme vid ett färdigt förslag.

Precis som det står i mitt svar, Ingemar Eliasson, är avsikten att den nya lagen skall träda i kraft den 1 juli 1986.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Meddelande om svar på interpellation 1984/85:69

Anf. 50 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag vill anmäla att Jens Erikssons interpellation om åtgärder för att skydda den svenska fiskerinäringen inte kan besvaras i dag på grund av att interpellanten är förhindrad att närvara. Jag har kommit överens med Jens Eriksson om att hans interpellation skall besvaras den 24 januari.

9 § Svar på fråga 1984/85:285 om vapenexporten till Indonesien

Anf. 51 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har frågat mig om regeringen avser att förhindra eller godkänna fortsatt vapenexport till Indonesien.

Regeringen lämnar inga utfästelser på förhand om framtida exporttillstånd utan tar i varje särskilt fall ställning till en ansökan om export vid den tidpunkt en sådan föreligger. Ställningstagandet grundar sig på de förhållanden som då råder.

Den vapenexport till Indonesien som ägt rum under senare år har varit ett fullföljande av tidigare leveranser och är därmed helt förenlig med de riktlinjer som riksdagen fastställt för krigsmaterielexporten.

I vad gäller Indonesiens annektering av Östra Timor vill jag påminna om att regeringen inte godtar denna. Sverige har i FN och annorstädes fördömt

den indonesiska invasionen och kräver självbestämmanderätt för Östra Timors folk, som i fria val skall få avgöra områdets ställning och styrelse-skick. Detta har framförts direkt till den indonesiska regeringen. Jag vill understryka att regeringen även i fortsättningen, i FN och i andra sammanhang, kommer att med yttersta noggrannhet följa utvecklingen i Östra Timor liksom i fråga om övergrepp mot mänskliga rättigheter i Indonesien, som Hans Petersson refererar till.

Anf. 52 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag får tacka utrikeshandelsministern för svaret.

Frågan har ställts mot bakgrund av att svenska företag i samråd med regeringen gör förnyade ansträngningar i fråga om marknadsföring och export till Indonesien. I samband därmed har det genom tidningsartiklar framkommit att Karlskronavarvet ökar sina marknadsföringsansträngningar för att sälja krigsfartyg till Indonesien. På direkta frågor har man därifrån sagt att man inte gör någonting utan att på förhand ha fått klarhet om regeringens inställning, dvs. att man inte vill satsa pengar på marknadsföringsåtgärder om man inte har garantier för att de får fullföljas.

Frågan har nu lyfts fram till förnyad aktualitet genom de tidningsartiklar som publicerats om att den svenska vapenexporten till Indonesien återigen ökar. Den var mycket hög 1982, minskade 1983 och ser nu ut att öka starkt under 1984.

Det är litet märkligt att utrikeshandelsministern säger att det är fråga om affärer som rör tidigare förhållanden. Jag skulle vilja fråga om det i så fall rör sig om tillstånd som är givna under den borgerliga regeringstiden. Eller har också den svenska regeringen under socialdemokratisk ledning givit tillstånd till vapenexport till Indonesien? Gör regeringen en så vid tolkning av lagstiftningen att regeringen menar att man skall kunna fullfölja sådana leveranser av reservdelar, ammunition eller annan materiel som vid leverans-tillfället absolut inte skulle kunna betraktas som lagliga med hänsyn till att man inte får leverera till stat som har inre, väpnade konflikter eller som befinner sig i konflikt med annan stat? Hur man än ser på frågan om Östra Timor, måste ju detta vara fallet när det gäller Indonesien.

Vad beträffar frågan om Östra Timors rätt till självständighet framhårdar Mats Hellström i sin uppfattning att Sverige har en klar inställning, att Sverige har fördömt den indonesiska ockupationen och också tagit upp frågan med den indonesiska regeringen. Men det faktiska handlandet vid omröstningarna i FN när det gäller resolutionen om självständighet gör ju knappast att Mats Hellströms försäkringar i dag stärker förtroendet för regeringen i den här frågan. Jag tycker det här är en "slingrande" politik, som minskar trovärdigheten när det gäller internationella frågor. Jag är också mycket besviken över att Mats Hellström inte här kan säga ifrån att någon fortsatt vapenexport till Indonesien inte kan komma i fråga under de förhållanden som nu råder där och mot bakgrund av ockupationen av Östra Timor.

Fredagen den
11 januari 1985

*Om vapenexporten
till Indonesien*

Anf. 53 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag vill först ta upp det som Hans Petersson i Hallstahammar sade om en ökning av vapenexporten till Indonesien – det är ingen kritik av Hans Petersson, eftersom han har utgått från de artiklar som stått att läsa i Svenska Dagbladet, men dessa artiklar är helt missvisande. Vad beträffar ökningen av vapenexporten under 1984 och den statistik som Svenska Dagbladet utgår ifrån är det fråga om nio månaders utleveranser från Sverige. Dessa utleveranser omfattar i fråga om Indonesien ansökningar som har lämnats såväl under 1983 som under 1984. I kommentarer har jag också sagt att detta gäller både 1983 och 1984. Att utgå från den här statistiken är inte någon bra form för jämförelser mellan olika år av utvecklingen när det gäller exporten till Indonesien.

Men ännu värre är det – och det är verkligen inte heller Hans Peterssons fel – när det gäller de jämförelser som görs mellan vapenexporten till Indonesien och vapenexporten till andra länder.

Jag har meddelat Svenska Dagbladet att den statistik man presenterat är fullkomligt meningslös. Den tabell över utleveranser – det gäller alltså nio månader under 1984 – som Svenska Dagbladet har publicerat visar t. ex. att vi nästan inte skulle ha någon vapenexport över huvud taget eller mycket liten till t. ex. Norge, Finland och Västtyskland, alltså några av de verkligt stora mottagarländerna när det gäller vår vapenexport. När Svenska Dagbladet upptäckte att Sverige, efter att ha haft en rätt omfattande export till dessa länder, knappast hade några leveranser alls under 1983 – eller i varje fall mycket få – borde kanske den misstanken ha insmugit sig, att det ändå inte var så klokt att göra en statistik och någon sorts rangordning av länder utifrån dessa mycket slumpartade uppgifter om utleveranser. Det är naturligtvis tvärtom så, att länder som Västtyskland, Norge och Finland i stället för att ha en mindre vapenimport från Sverige under 1984 än Indonesien har en mångdubbelt större sådan.

Jag har som sagt försökt hävda i debatten att den här statistiken inte säger någonting vare sig om den mängd vapen som går till Indonesien i förhållande till den som går till andra länder eller om den mängd som går till Indonesien vid en jämförelse mellan olika år. Uppgifterna om detta får redovisas när krigsmaterielinspektören lämnar sin årliga rapport till riksdagen. Då kan man jämföra uppgifterna för ett helt år och se hur stor vapenexporten har varit till olika länder.

Anf. 54 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag har inte stött mig på Svenska Dagbladets artikel. Min fråga ställdes den 6 december, drygt en månad innan artikeln kom i tryck. Jag grundar mig på uttalanden från marknadsavdelningen vid Karlskronavarvet, som var med på den försäljningsresa till Indonesien som leddes av statsrådet Birgitta Dahl. Man sade: Vi gör inga marknadsansträngningar om vi inte får klartecken för att också kunna leverera. Det betyder att man måste ha fått något slags uppfattning om att regeringen skulle kunna godkänna fortsatta vapenexporter.

Den kritik av statistiken som Mats Hellström för fram såsom gällande Svenska Dagbladets statistik måste gälla också riksdagens utredningstjänst. Det är nämligen dess statistik som jag har här och som jag stödjer mig på. Den visar att det under de första nio månaderna 1984 levererades vapen och ammunition för 70 miljarder, och det är nära nog lika mycket som under 1982, som var det sista året för den borgerliga regeringen.

Mats Hellström sade också att exporten under 1984 kunde gälla tillstånd givna under 1983. Då fick jag svar på min fråga – den socialdemokratiska regeringen har, trots förhållandena i Indonesien och Östtimor, gett tillstånd till vapenexport till Indonesien. Jag frågar: Hur kan det hänga samman med den uppfattning som Mats Hellström och det socialdemokratiska partiet hade i opposition, då vi tillsammans kritiserade de borgerliga partierna för exakt samma handlande? Detta är djupt omoraliskt!

Anf. 55 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar tog i sitt anförande nu upp den statistik som redovisats i Svenska Dagbladet. Slutsatserna av statistiken är lika missvisande oavsett om statistiken kommer från utredningstjänsten eller från Svenska Dagbladet. Uppgifterna om själva utleveranserna är naturligtvis korrekta, men de säger inget annat än om lastkapaciteten för de fartyg som far till olika länder och om när olika skeppningar går – de säger ingenting om vilken vapenexport som tillåts från Sverige till olika länder under ett år. Det var detta jag försökte säga genom att påpeka det märkliga förhållandet att Västtyskland, Norge och Finland knappt redovisar någon export alls.

Beträffande Karlskronavarvet måste det röra sig om ett klart missförstånd. Karlskronavarvet marknadsför sina minsvepare i olika länder, bl. a. Indonesien, och man informerar om att man gör det. Det finns ingen lagstiftning som förbjuder dem att göra detta, och någon utfästelse från regeringen på förhand om framtida exporttillstånd ges inte, vare sig till Karlskronavarvet eller till andra företag som exporterar krigsmaterial.

Någon marknadsföring inom exportrådets ram eller inom ramen för resan med Birgitta Dahl som ledare för delegationen beträffande krigsmaterial förekom inte heller.

Jag får återkomma, eftersom min taletid är slut nu.

Anf. 56 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Det är klart att någon marknadsföring av krigsmateriel knappast sker inom ramen för exportrådets ansträngningar, med Birgitta Dahl i ledningen. Det förstår också jag. Men det är ju ingen hemlighet att ansträngningarna för att få tillgång till den indonesiska marknaden, som växer, krigsmaterielexporten och den förändrade inställningen i FN till Östtimor har gått hand i hand. Det är djupt beklämmande att utrikeshandelsministern inte i debatten i dag kan säga ifrån om att den socialdemokratiska regeringens inställning är att vapen och ammunition inte bör levereras till Indonesien och att regeringen inte kommer att ge några sådana tillstånd. Det

*Om vapenexporten
till Indonesien*

skulle ju skingra en del av den misstro kring regeringens hållning i dessa frågor som tilltar för varje dag som utrikeshandelsministern framträder.

Anf. 57 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag har i mitt svar på Hans Peterssons i Hallstahammar fråga svarat att den vapenexport som ägt rum under senare år har varit ett fullföljande av tidigare leveranser. Hans Petersson hävdar att vi har gjort en vid tolkning av den lagstiftning som finns, eftersom reservdelar skulle kunna inrymmas där. Men det står klart och tydligt i de riktlinjer som riksdagen har antagit för vapenexporten att de restriktioner som gäller i övrigt för vapenexport inte gäller beträffande reservdelar – reservdelar skall kunna levereras även under andra förhållanden.

Det innebär att det är olika frågor att argumentera mot att påbörja vapenexport till ett land – vilket vi har gjort – och att, om kontrakt ändå har slutits om vapenexport och leveranser utlovats, beträffande det som lagstiftningen tar upp, t. ex. reservdelar, fullfölja leveranserna i enlighet med de riktlinjer som är tydligt och klart antagna av riksdagen – det handlar inte om någon tolkningsfråga.

Anf. 58 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Den sista "förfiningen" av argumenten och analysen av hur det är med tillstånd och möjligheter att exportera till Indonesien har tillkommit sedan Mats Hellström blev utrikeshandelsminister. När han som stark och tung företrädare för socialdemokratisk internationell politik och solidaritetspolitik här i riksdagen tillsammans med mig kritiserade de borgerliga partierna och de borgerliga regeringarna för exakt samma sak, då gjorde han inte dessa avvägningar.

Jag kan bara konstatera att verkligheten och storfinansens önskningsar om att fjäska och lägga sig platt för den indonesiska regeringen, för att komma in på den marknaden, har vunnit inflytande också i regeringspolitiken.

Anf. 59 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Om Hans Petersson i Hallstahammar hade lyssnat på vad jag sade i min förra replik hade han hört att det gällde olika saker.

Det är en sak att – vilket jag själv och även Hans Petersson har gjort – invända mot införande av ny vapenexport till något land, som Indonesien. Den reglering som finns i lagstiftning och genom riktlinjer är ingen nyhet efter vårt tillträde. Det är riktlinjer som är bekräftade genom propositioner och riksdagsbeslut och som funnits tidigare. Om det sedan finns kontrakt gäller andra regler för exempelvis reservdelsexport än de restriktioner som i övrigt gäller för vapenexport.

Om man läser riksdagens riktlinjer får man det klart för sig.

Anf. 60 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jo visst går det att läsa riksdagens beslut, och jag har också varit med om en rad av dem, även om jag varit kritisk till dem. Men den fråga

som jag ställde från början kvarstår: Är regeringen beredd att avbryta eller fortsätta vapenexporten? På den frågan får jag inget annat svar än hänvisningar till olika tolkningar av lagar och beträffande vad som kan vara följdleveranser eller nya leveranser.

Av Mats Hellströms svar har i varje fall framkommit så mycket att man gav tillstånd under 1983. Då finns det väl anledning att tänka sig att man kommer att göra det i fortsättningen också.

Anf. 61 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag har svarat Hans Petersson i Hallstahammar på den frågan. För all vapenexport gäller att regeringen aldrig lämnar några utfästelser på förhand om framtida exporttillstånd. Vi lämnar inte besked om att man kommer att få eller inte få tillstånd. Vi tar ställning i varje särskilt fall till de förhållanden som då råder. Och den tillståndsgivning som skett under vår tid har – som jag också sagt i mitt svar – gällt ett fullföljande av tidigare leveranser, i enlighet med de riktlinjer som riksdagen har beslutat om.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1984/85:299 om bättre service hos Systembolaget

Anf. 62 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat mig om jag vill medverka till att Systembolaget ytterligare förbättrar sin service i vad gäller exempelvis avsmakning av viner, självbetjäning och trevliga presentförpackningar.

Systembolaget anses av de flesta kunder ha en bra service. En undersökning under 1983 visade att en stor majoritet av kunderna är nöjda med såväl sortimentet som personalen. Successivt sker dessutom förbättringar av servicen. Butiksnätet byggs ut, och butikerna görs på olika sätt mer ändamålsenliga och "kundvänliga".

De förbättringar som genomförs måste emellertid ske inom ramen för riksdagens alkoholpolitiska beslut om att totalkonsumtionen av alkohol-drycker skall minska. Förbättringar av servicen får således inte ske på sådant sätt att försäljningen stimuleras och skadorna av alkoholkonsumtionen ökar. Alla förbättringar som inte motverkar riksdagens beslut eller strider mot statens avtal med Systembolaget finns det däremot all anledning att bejaka.

Jag vill i sammanhanget påminna om att riksdagen med anledning av propositionen (prop. 1984/85:44) om vissa ändringar i lagen om handel med drycker nyligen beslutat att Systembolaget fr. o. m. årsskiftet får besluta om förlängt öppethållande under kvällstid.

Anf. 63 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret!

För det första vill jag gärna säga, om det skulle vara så att någon anställd i Systembolaget lyssnar eller kommer att läsa vad vi har talat om, att servicen i

dag är bra. Detta säger också statsrådet i sitt svar. Men ingenting är så bra att det inte kan bli bättre.

Ett led i servicen är öppethållande på kvällstid, eftersom vi har stängt på lördagarna. Detta påpekar också statsrådet. Jag tycker detsamma, men inom parentes sagt är det rätt märkligt att man inför kvällsöppet utan att meddela svenska folket detta genom information via annonser. Sedan säger man efteråt i referat i tidningarna att kvällsöppet inte behövs eftersom det inte kom några kunder.

Det är möjligt att det har annonserats i någon tidning, men jag har frågat och jag har själv försökt se efter i tidningarna, och har inte funnit någon som helst information om kvällsöppet. Dessutom kan man fråga sig hur man har gjort urvalet av dessa butiker. Alla butiker i Norrköping skall vara med – inte en enda i Göteborg, inte en enda utmed T-banan i Stockholm osv. Men den här frågedebatten gäller inte dessa saker, så jag skall inte gå vidare i kvällsöppet-frågan.

Herr talman! Egentligen är det genant att behöva ställa en fråga om servicen i våra systembutiker. Om vi hade fri konkurrens skulle ju en sådan här fråga inte behöva ställas. För min del tycker jag att vi skulle kunna sälja de här varorna i livsmedelbutikerna – i varje fall vin. Då skulle det inte behövas någon diskussion om servicen. Men eftersom vi har statligt monopol tvingas jag ställa den här frågan. Samtidigt är den en markering.

Statsrådet svarar rent allmänt, och det kan jag ha viss förståelse för. Således får jag inget svar beträffande självbetjäningen, det blir inget svar beträffande avsmakningen och inget svar beträffande de trevliga presentförpackningarna. Jag får då å min sida säga att jag faktiskt tycker att man skulle kunna pröva självbetjäning – det här man gjort i åtminstone Finland. Detta kan man pröva här också.

En del människor säger att man inte kan lösa problemet med provsmakningen. Det kan man visst! Det är lätt att ordna om man bara vill, och om man verkligen vill förbättra servicen.

Avslutningsvis förutsätter jag att statsrådet med sitt svar har velat säga att servicen är bra men att den säkert kan bli bättre.

Anf. 64 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag påminde i mitt svar om det beslut riksdagen fattade 1977 när det gäller den alkoholpolitik som vi skall föra. Också moderata samlingspartiet stod bakom det beslutet.

Alf Wennerfors! Det är naturligtvis fråga om en balansgång när det gäller service då man samtidigt skall leva upp till riksdagens beslut att minska totalkonsumtionen.

Beträffande självbetjäning vill jag informera Alf Wennerfors, om han inte känner till det redan, att det finns självbetjäning när det gäller starköl i en butik i Karlstad, där det visat sig slå väl ut. Det är möjligt att man kan fortsätta med detta. Presentförpackningar finns också, och man överväger att öka denna verksamhet i en specialbutik i Stockholm.

Jag har svårare att förstå frågan om provsmakning av viner. Jag menar att

reglerna är sådana att bolaget skall avstå från en aktiv marknadsföring. Jag har väldigt svårt att förstå hur avsmakning skall kunna inrymmas i de riktlinjer för den svenska alkoholpolitiken som denna riksdag står enig bakom.

Anf. 65 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att säga ett par ord om provsmakningen.

För det första är den mycket lättare att ordna än många tror. Provsma-
kning förekommer redan på en del båtar, t. ex. mellan Sverige och Danmark.

För det andra skall naturligtvis kunden betala om kunden vill smaka.
Provsma-
kning kan ske genom försäljning av små flaskor.

För det tredje: Vilket är syftet med provsmakningen? Ja, det är inte alls att marknadsföra eller att plädера för att vi skall dricka mer alkoholhaltiga drycker. Syftet är att stimulera till att dricka kvalitativt godare viner liksom till att fundera över vilka viner som passar till det ena och det andra.

Jag tror vi bör försöka få bort inställningen att vin och sprit är berusnings-
varor. I stället är de komplement till och en del av en måltid. Det kan man
bl. a. uppnå på det här sättet.

Frågan kanske är litet för tidigt väckt, men jag tror inte det dröjer många år
innan vi har provsmakning i våra systembutiker.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellationerna 1984/85:72 och 78 om Dagmaröver- enskommelsen

Anf. 66 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Göte Jonsson har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta i syfte att öka hänsynen till patienternas önskemål att även i fortsättningen få tillgodoräkna sig ersättning från sjukförsäkringen oberoende av vilken läkare de anlitar.

Karin Ahrland har, mot bakgrund av att vissa landsting ännu inte skrivit avtal med läkarna i resp. område i enlighet med den s. k. Dagmaröverenskommelsen och att Stockholms läns landsting beslutat att inte sluta avtal med vissa fritidspraktiserande läkare utan i stället anställa ca 30 läkare, ställt följande frågor till mig:

1. Anser statsrådet att beslutet av Stockholms läns landsting ligger i linje med intentionerna för den s. k. Dagmaröverenskommelsen, som skulle medverka till en jämnare geografisk spridning av läkarresurserna i hela landet?
2. Om så inte är fallet, avser statsrådet att vidta några åtgärder för att det nya systemet för ersättning till sjukvården inte skall få dessa effekter för den geografiska fördelningen av läkarresurserna?

3. Kan statsrådet nu säga hur många läkare som tillkommer för glesbygden?

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Göte Jonsson utgår i sin fråga från ett uttalande jag gjorde i anslutning till att Dagmaröverenskommelsen träffades. Där sade jag bl. a. att jag utgick ifrån att sjukvårdshuvudmännen känner sitt ansvar och kommer att följa hälso- och sjukvårdslagen. Lagen innebär att huvudmännen skall erbjuda en god hälso- och sjukvård åt sina invånare och att de, om de skulle vilja avskaffa verksamhet som fritidspraktiserande läkare bedriver, måste erbjuda annan vård i stället. Detta är fortfarande min uppfattning.

För att kunna tillgodose kravet att hela befolkningen skall ha tillgång till en god hälso- och sjukvård måste huvudmännen i sin planering kunna beräkna det totala vårdutbudet inom sitt område. Det krävs därför en samordning av den verksamhet som de privatpraktiserande vårdgivarna bedriver och huvudmännens egen verksamhet. I propositionen (1983/84:190) om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m. m. sägs också att de privatpraktiserande vårdgivarna är ett viktigt komplement till den offentliga vården. Samtidigt påpekas emellertid att de är alltför koncentrerade till storstadsregionerna. De nya anslutningsreglerna har bl. a. tillkommit för att åstadkomma en bättre regional spridning av den privata vården.

Jag vill också framhålla att de läkare som är heltidsverksamma i privatpraktik automatiskt står kvar i försäkringssystemet. Alla de privatpraktiserande läkare som under juli 1983–mars 1984 hade en verksamhet som svarade mot två niondelar av en heltidsverksamhet är garanterade fortsatt verksamhet enligt samma regler som förut. För nyetablering av privatpraktik krävs dock att resp. sjukvårdshuvudman tillstyrker anslutning till försäkringen för att läkarna skall föras upp på försäkringskassans förteckning. Tillstyrkan förutsätts normalt ske genom ett samverkansavtal. Det betyder att den som enligt en bred riksdagsmajoritet har ansvar för att vårdbehoven tillgodoses – sjukvårdshuvudmannen – nu får möjlighet att bedöma om en nyetablering bör ske i en del av landstinget där läkartätheten redan är hög eller om nyetableringar bör styras till de delar av landstingsområdet där det i dag saknas läkare. Jag är övertygad om att detta på sikt kommer att leda till en mer rättfärdig fördelning av sjukvårdsresurserna inom och mellan landstingen.

Läkare som har fritidspraktik vid sidan om heltidsverksamhet hos offentlig sjukvårdshuvudman får fr. o. m. den 1 januari 1985 inte längre vara anslutna till försäkringen. Om de vill fortsätta att arbeta på sin fritid inom den offentligt subventionerade sjukvårdens ram måste detta ske efter avtal med sjukvårdshuvudmannen.

Landstingsförbundet har utfärdat vissa rekommendationer för upprättande av vårdavtal mellan sjukvårdshuvudmännen och privata vårdgivare.

Enligt en uppföljning som förbundet gjorde vid månadskiftet november-december 1984 räknar 15 sjukvårdshuvudmän med att ha upprättat vårdavtal med fritidspraktiserande läkare inom sitt område före årsskiftet. 10 sjukvårdshuvudmän räknar med en viss förlängning av rådande förhållanden tills man hunnit träffa avtal. I några fall har preliminära avtal slutits. Bland dessa

kan jag nämna City Akuten i Stockholm och City Akuten och Carlanderska sjukhuset i Göteborg. Dessa avtal täcker in ett stort antal nu verksamma fritidspraktiker.

De nya läkarna, som Stockholms läns landsting planerar att anställa, kommer att användas dels för att förbättra möjligheterna för allmänläkarutbildning, dels för att förse de södra länsdelarna med fler läkare, eftersom de i dag har väsentligt sämre tillgång på läkare än de norra delarna. De planerade åtgärderna syftar till att förbättra läkartillgången i bristområden och till att skapa en rättvisare fördelning inom landstingsområdet. Detta anser jag ligga i linje med intentionerna. Denna rekrytering skall också ses mot bakgrund av det årliga nytillskottet av läkare i landet.

Särskilda regler gäller för nyetablering av heltidsverksamma privatpraktiserande läkare i stödområdena A, B och C under åren 1985 och 1986. Till dessa stödområden hör delar av Svealands inland och praktiskt taget hela Norrland. Sådan nyetablering kan ske till en taxa som överstiger normaltaxan med 15 %. På så sätt underlättas läkaretableringar i glesbygd.

Hur många läkare som glesbygden kommer att få är svårt att ange exakt. Den eftersträlvade omfördelningen kan inte heller förväntas ge omedelbara effekter, utan är en process på längre sikt. I denna ligger inte enbart en omDispositionering av nuvarande läkarkår, utan kanske framför allt ett ändrat mönster när tillkommande läkare skall etablera sig.

Sjukvårdshuvudmännen har enligt min mening de bästa förutsättningarna för att avgöra hur vårdresurserna bör användas inom det egna området. De regionala behoven varierar, och det är därför rimligt att besluten om hur sjukförsäkringens ersättningar för vården skall användas fattas av resp. sjukvårdshuvudman efter samråd med enskilda huvudmän och andra berörda.

Anf. 67 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på interpellationen. Det var emellertid inte särskilt klarläggande. Men jag har förståelse för att det i detta läge inte är lätt att lämna ett annat eller mer klarläggande svar, om statsrådet fortfarande håller fast vid de principer som låg till grund för riksdagsbeslutet beträffande Dagmarförslaget.

När vi nu ser tillbaka litet grand kan vi konstatera att effekterna av beslutet egentligen blev betydligt värre än vad många, bl. a. vi ifrån moderat sida, hade räknat med. Redan från början varnade vi för beslutet och dess innehåll. Men inom praktiskt taget alla partier hade vi – med utgångspunkt i den diskussion som föregick beslutet – dock trott att man ute i de olika landstingen och sjukvårdshuvudmännen ändå skulle ta stor hänsyn till de rådande förhållandena och, framför allt, till patienternas situation.

Vi har nu sett att det inte alls har blivit på det viset. Snarare är uttrycket hela havet stormar det rätta när det gäller tillämpningen av Dagmarbeslutet.

Det finns anledning att något studera denna situation mot bakgrund av den utveckling som vi under de senaste åren har haft på sjukvårdsområdet. Landstingen har i allt större utsträckning lagt under sig ansvar, principer och

genomförande av vården. Det har regelmässigt inneburit att vi har fått allt större koncentrerade enheter. Det har inneburit att vi har fått en betydligt mindre hemsjukvård. Vi har egentligen förlorat våra husläkare. Nu är man i någon mån tillbaka inom ramen för landstingens verksamhet när det gäller dessa tankegångar.

Fritidspraktikerna kom, och de kom därför att det visade sig att det fanns ett behov av andra former av verksamhet, andra former av service inom sjukvården. Det visar sig här att just på de områden där behoven fanns, men där landstinget struntade i eller inte hade resurser att klara behoven, kunde fritidspraktikerna gå in. Vi fick en bättre möjlighet till service i vissa sammanhang. Vi fick hembesök. Vi fick utryckningsverksamhet av typ Larmet går, som visat sig rädda liv. Men nu är också den verksamheten på väg att strypas nere i Skåne.

Man kan då fråga sig: För vem verkar dessa fritidspraktiserande läkare? I vulgärdebatten har det låtit som om det var för de rika och för de välsituerade. Men enligt besöksfrekvensen finns det människor från alla kategorier hos de fritidspraktiserande läkarna. Här finns pensionärer, arbetare, tjänstemän, företagare och inte minst barnfamiljer.

Detta är således en service som riktar sig till alla grupper i samhället och som också har visat sig ha en positiv effekt när det gäller vården som sådan.

Vi vet också att samtidigt som fritidspraktikerna kom minskade tyvärr andelen heltidspraktiserande läkare. Vi har alltså inte haft, vilket också sagts i debatten, en explosionsartad utveckling när det gäller privatpraktiserande verksamhet.

Efter riksdagsbeslutet, som egentligen motiverades bara med att man skulle se till att glesbygden fick läkare i ökad utsträckning, fick de fritidspraktiserande läkarna, och även andra läkare, ett brev från försäkringsskassan i höstas där de helt sonika blev uppsagda från kontraktet med försäkringssystemet. Man hade inte lång tid på sig att klara sin situation. Här stod många läkare med anställda, med praktik, med skulder och med framför allt patienterna. Vart skulle patienterna ta vägen i detta sammanhang? 1983 hade de fritidspraktiserande läkarna ungefär 640 000 patientbesök. 1984 hade säkerligen antalet ökat betydligt.

Problemet när det gäller tillämpningen har nu visat sig vara att patienterna har hamnat i ett politikergodtycke, egentligen utan motsvarighet i svensk sjukvårdshistoria. De olika landstingen och de olika sjukvårdshuvudmännen har börjat tillämpa och försöka tillämpa Dagmaröverenskommelsen på många olika sätt. I de borgerligt styrda landstingen har man varit betydligt mer positiv. I vissa socialistiskt styrda landsting har man varit mycket restriktiv. Här finns således ingen som helst likhet trots Landstingsförbundets rekommendationer. I Hallands och Älvsborgs läns landsting har det funnits en ganska stor generositet.

Man kunde i samband med att Landstingsförbundet utarbetade ett avtalsförslag se att målsättningen med detta avtalsförslag var en strypning av antalet privatpraktiserande läkare – en strypning av i första hand antalet fritidspraktiserande läkare men även en begränsning av antalet privatprakti-

serande läkare i stort. I detta avtal sades det att avtal endast skall tecknas med juridiska personer. Man satte en minimigräns på 200 besök och en maximigräns på 600 besök. Man visste redan från början att väldigt många skulle ramla mellan stolarna bara därför att man drog upp sådana speciella gränser för verksamheten som sådan. Faktum är att patienter är patienter. Oavsett om de går till en läkare som har 600 besök eller 150 besök om året bortsåg man från detta faktum i det här sammanhanget, eftersom det inte stämde överens med Landstingsförbundets majoritets politiska och ideologiska inställning när det gäller synen på sjukvården.

Herr talman! Jag måste hänvisa till några exempel som är graverande men som tyvärr inte är några extremexempel. Det har nämligen visat sig att det är på det här sättet man hanterar frågan. Jag börjar med Uppsala och tittar då på hemläkarjourverksamheten. Det fanns tidigare två hemläkarjourbolag i Uppsala: Uppsala Hemläkarjour AB och MEHAB. Uppsala Hemläkarjour AB är ett handelsbolag, där läkarna är delägare. MEHAB, det mindre bolaget, drivs med anställda läkare. Landstinget undertecknade i våras, dvs. före Dagmaröverenskommelsen, ett samarbetsavtal med Uppsala Hemläkarjour AB, men man tecknade inget avtal med MEHAB. Avtalet innebar att landstingets mottagningar kunde hänvisa patienter att ringa till Hemläkarjour AB. De borgerliga partierna i hälso- och sjukvårdsdelegationen reserverade sig då mot denna olika behandling av de båda bolagen. I höstas gjorde landstinget påtryckningar mot Uppsala Hemläkarjour AB och krävde att bolaget även skulle ansvara för hembesökspatienternas återbesök. Påtryckningarna skedde bl. a. genom att sjukhuset inte längre accepterade remisser utfärdade under hembesök. Hemläkarjourgruppen delade sig därför i två olika specialistgrupper och bildade även Akademigruppen AB. Det nya bolaget har hyrt lokaler i centrala Uppsala för ca 50 000 kr. i årshyra och har lagt ned ca 30 000 kr. i utrustning och ombyggnad. Utrustningen köptes i och för sig billigt, men den uppfyller kvalitetskraven. Landstinget försäkrade Akademigruppen AB under hösten att ett samarbetsavtal skulle träffas. Därför sökte ingen av de engagerade fritidspraktikerna individuellt tillstånd. Några dagar före den 17 december meddelade landstinget att avtal ej skulle tecknas. Akademigruppen fortsätter nu som tidigare men utanför sjukförsäkringssystemet. Man har bl. a. annonserat i Uppsala Nya Tidning och meddelat patienterna att besöksavgifterna har höjts. Man har också sagt att landstingsrådet Gunnar Hofring gärna berättar varför det är på det här sättet, om man ringer upp honom under arbetstid.

Detta visar hur man hanterar läkarna. Och detta är inget speciellt, utan så har den här frågan hanterats också i andra landsting. Man går först ut och lovar samarbetsavtal, men när det kommer till kritan säger man nej. Då står läkarna och framför allt patienterna där och vet inte hur de skall göra. Så här går det till några dagar innan man är framme vid stupstocken för denna verksamhet.

Jag måste ställa ett par frågor till statsrådet när det gäller remissförfarandet. Från Akademigruppen remitterades en patient till landstingets laboratorium. Patienten fick sedan från landstingets laboratorium en räkning på 300

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Om Dagmaröver-
enskommelsen*

kr., som vederbörande själv skulle betala. Enligt det här förslaget är det inte bara så att patienten får betala 200 à 250 kr. vid läkarbesöket, utan om den private enskilde läkaren på grund av att så är nödvändigt remitterar patienten till en landstingsanläggning, så måste patienten också betala kostnaden för den vård han får på grund av denna remiss. Detta är väl ändå ett horribelt förfarande! Anser verkligen statsrådet att detta är riktigt? Skall det gå till på det sättet?

Om vi tittar på Sörmlands län, herr talman, finner vi att det under första halvåret 1984 fanns där 77 fritidspraktiserande läkare. Man räknade med att under hclår vår antalet besök drygt 21 000 och antalet telefonrådgivningar knappt 2 000. Efter Dagmarbeslutet visar det sig att det är sex stycken fritidspraktiserande läkare som får fortsätta, och man räknar med ungefär 3 000 besök. Här blir det således en väldigt markant åderlätning när det gäller den fritidspraktiserande verksamheten. Inte nog med det, utan i Sörmlands län begränsar man också ganska kraftigt antalet privatpraktiserande läkare som inte arbetar heltid men som inte är fritidspraktiserande på grund av att de inte uppnår minimigränsen för antalet patientbesök. I Sörmland har man således en mycket restriktiv syn på dessa frågor.

I Stockholm klaras drygt 50 % av patientbesöken via avtal. I första hand har man gått via juridiska personer när man slutit samarbetsavtalen. Men hur blir det för de övriga 50 procenten? Det är betecknande att så sent som tio arbetsdagar innan den nya ordningen skulle träda i kraft fick läkarna besked om att det inte blir några nya ävtal. Det visar verkligen hur nonchalant läkare och framför allt patienter behandlas inom ramen för den nya Dagmarreformen.

Jag vill citera ett litet avsnitt i en tidningsartikel. Sjukvårdsdirektör Sven-Eric Bergman framför där vissa synpunkter med utgångspunkt i en annan diskussion. Han säger: "Någon saklig grund för --- svartmålning finns alltså inte. Givetvis kan problem uppstå för enskilda patienter. Jag utgår från att fritidspraktiker som upphör med sin verksamhet på alla sätt bistår patienten att få en ny läkarkontakt - privatpraktiserande, sjukhusmottagning eller vårdcentral."

Detta säger alltså en ansvarig sjukvårdsdirektör till läkare som vet att de om tio arbetsdagar inte längre får fortsätta med sin verksamhet enligt tidigare gängse principer. Är detta moral? Är detta uttryck för sans och måtta i relationerna mellan samhälle, enskilda läkare och patienter? Det är en fråga som verkligen har fog för sig. Jag vill ha ett besked från statsrådet om hur hon ser på den frågan.

Sedan till ett annat beryktat fall. Det gäller en läkare i Ramsberg i Närke. Läkaren bor i glesbygd. Han har haft en patientgrupp som givit honom en inkomst på 7 000-8 000 kr. Vederbörande läkare är inte specialistkompetent. Men om ett år kommer han att ha specialistkompetens i gynekologi. Från landstingets sida säger man nej till fortsatt verksamhet hemma i byn, en utpräglad glesbygd, därför att läkaren inte har specialistkompetens. Jag förmodar att vederbörande läkare om ett år, när han är specialist på gynekologi, får fortsätta sin verksamhet i hembyn inom ramen för allmänläkarverksamheten.

Detta är ytterligare ett exempel på hur horribelt dessa frågor hanteras. Man gör avsteg från majoritetens bärande huvudprincip, att Dagmarreformen skulle genomföras för att ge läkarna möjlighet att arbeta i glesbygd. Om man inte följer de ideologiska principerna, får man tydligen inte heller arbeta i glesbygd. Vad jag här nämnt är ett typexempel på detta.

Från ansvarigt politiskt håll säger man: Vi kan i och för sig inte planera vår sjukvårdsverksamhet utifrån det faktum att det bor en läkare i en by i glesbygd. Jag konstaterar således att man bortser från patienterna och deras behov.

Herr talman! Ytterligare ett glesbygdsexempel, denna gång hämtat från mitt eget län. Det gäller en kvinnlig sjukgymnast som arbetat i en socken utanför Vetlanda, en utpräglad glesbygdssocken. Kvinnan är trebarnsmor och har arbetat på deltid. Hon har haft en patientgrupp bestående av gravt handikappade och svårt sjuka som haft behov av hennes hjälp och stöd. Helt plötsligt får hon dock inte något nytt avtal med landstinget, därför att hennes verksamhet är av alldeles för begränsad omfattning. Vad innebär då detta? Jo, det innebär att de sjuka patienterna måste åka med ambulans in till lasarettet i Vetlanda för att där få den vård de behöver. Men den vården hade de ju kunnat få hemma av den kvinnliga sjukgymnasten och samma nära kontakt som tidigare. Det är, som sagt, ytterligare ett exempel på hur det går när man försöker att politiskt styra människors välfärd och trygghet.

Låt mig ta ett sista exempel, herr talman, och jag ber om ursäkt för att det tar litet lång tid.

Så nyligen som för ett par dagar sedan fick jag kontakt med en kvinna här i Stockholm som under ca två år hade gått hos en fritidspraktiserande gynekolog. Hon ringde dit för ett par dagar sedan för att beställa tid för sin årliga kontroll. Du är välkommen, blev svaret, men från och med nu kostar det 200 kr., eftersom vi inte längre får vara med i sjukförsäkringssystemet. Kvinnan blev givetvis konfunderad. Hon ringde till sin egen vårdcentral och begärde besked om hur hon skulle göra. Hon vill komma dit för ett rutinbesök. Man säger då på vårdcentralen: Hit får ni inte komma. Vi har inte kapacitet för årskontroller, enbart för fall där det finns misstanke om sjukdom eller där det finns någon liknande orsak. Vi rekommenderar er att söka upp en privatpraktiserande läkare.

Här har vi verkligen den totala rundgången, herr talman. Man kan fråga sig: Håller sjukvårdshuvudmännen på att spela rysk roulett med svenska patienter? Jag förmodar att sjukvårdsministern, som enligt tidningsuppgifter också går till privat gynekolog, har haft större tur än den här Stockholmskvinnan och att sjukvårdsministerns läkare har fått ett sådant här avtal. Denna Stockholmskvinna får nu betala 200 kr. för sitt besök, under det att sjukvårdsministern får betala utifrån gängse läkartaxa.

Den här Stockholmskvinnan betalar precis lika mycket i sjukersättning till försäkringskassan som sjukvårdsministern gör. Detta visar hur orimligt det här systemet är. Jag skulle vilja vädja till sjukvårdsministern att ni erkänner att ni gjorde fel. Ändra på beslutet! Se till att människors valfrihet och människors önskemål får något litet utrymme också på sjukvårdsområdet!

Herr talman! Jag har visat på exempel som inte är extrema. Det finns säkerligen rader av liknande exempel när det gäller Dagmaröverenskommelsen. Jag skall vara så snäll att jag tror att sjukvårdsministern och majoriteten i Sveriges riksdag fattade detta beslut utifrån en ambition att det skulle bli bra, att man skulle få ut läkare i glesbygden, att det skulle bli glädje, fröjd och gamman och att alla skulle få sin service. När vi nu har vandrat denna korta väg efter Dagmarbeslutet, ser vi att denna målsättning inte kommer att uppfyllas. Det kommer att bli en direkt motsatt effekt.

Vi vet att man i Stockholms läns landsting, där man halverar antalet patientbesök hos fritidspraktiserande läkare, i stället kommer att få inrätta 25-30 stycken nya läkartjänster inom landstinget. Detta gäller inte bara för Stockholms läns landsting. Man har samma tankegångar i Göteborg. Man måste, enligt sjukvårdsministerns egen utsago här i denna talarstol för några minuter sedan, hantera frågan på det sättet. Säger man nej till patientbesök hos privatpraktiserande läkare, är det sjukvårdshuvudmännens uppgift att anställa nya läkare som skall ge den service som de fritidspraktiserande tidigare har gett.

Vi skall emellertid ha klart för oss att majoriteten i denna kammare sade: De fritidspraktiserande läkarna finns i överhettade områden, i områden där vi har ett för stort utbud av läkare. Därför säger vi nej.

Jag förmodar att man då inte trodde att man skulle ersätta fritidspraktiserande läkare med nya heltidsanställda läkare inom landstinget. Det är precis samma överhettning man får i det fallet. Här är en total brist på logik i resonemanget. Det är en kvalificerad politisk saltomortal man gör. Det kommer – och jag vill fråga Gertrud Sigurdsen om det inte är så – att bli på det här sättet: När landstingen i dessa områden där man slopar fritidspraktikerna och där man har haft ett för högt serviceutbud tvingas gå ut och anställa nya läkare och tar dem i från den läkartillgång som finns, kommer de nya läkarna givetvis inte att tas ifrån det egna upptagningsområdet. De kommer att tas från glesbygden, från de mindre attraktiva sjukvårdsområdena. Därför får Dagmarbeslutet den absolut motsatta effekten mot det som var väntat. Servicen för patienterna försämras. Läkare tas från glesbygden till de områden som nu har fritidspraktiserande läkare för att fylla de behov som politiskt har skapats genom detta beslut.

Detta visar inte någon större ambition, herr talman, när det gäller trygghetsfrågorna. Jag skulle vilja uppmana svenska folket, och framför allt de patienter som nu inte längre får vara kvar hos sina fritidspraktiserande läkare, att åka till Roslagstull och läsa den affisch där socialminister Sten Andersson i helfigur står och säger: Slå vakt om tryggheten inför valet. Jag rekommenderar dessa patienter att i samlad trupp åka dit och ta del av den trygghet som Sten Andersson och socialdemokraterna vill ge dem som nu förlorar rätten till de läkare de tidigare haft.

Herr talman! Allra sist skall jag citera en insändare i en tidning från en handikappad 38-åring som är cp-skadad sedan födseln. Hon ger uttryck för sin oro över detta beslut:

”Jag har haft sjukgymnastik sen jag var tre år gammal och klarar mig inte

utan den. Jag har haft min sjukgymnast i nästan tio år. Jag trivs med henne och jag känner mig trygg med henne, hon vet hur jag fungerar osv.

Varför ska jag då inte ha rätt att ha henne kvar bara för att ni skall ändra på sjukvården?

Och de som då drabbas värst är vi handikappade, för vi har svårare att få tag i både sjukgymnaster och läkare. Dessa vågar inte ta emot när de får höra att man har ett handikapp.

Ska man inte ha rätt att få välja sin läkare och sjukgymnast längre? Det tycker jag är både skrämmande och upprörande."

Jag vill instämna i vad denna kvinna säger, och jag skulle vilja uppmana sjukvårdsministern: Tänk om! Gör vad sjukvårdsministern kan för att vi skall få tillbaka en bättre tingens ordning på detta område!

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 68 BJÖRN MOLIN (fp):

Fru talman! Karin Ahrlund, som har framställt en interpellation i detta ärende till sjukvårdsministern, är förhindrad att ta emot svaret i dag, och jag skall därför göra det i hennes ställe. Jag kan göra det mot bakgrund av att statsrådet Sigurdsen och jag hade en debatt här i kammaren för ett halvår sedan, den 5 juni förra året, när riksdagen beslöt att införa det nya ersättningssystemet för läkarbesök.

Vi som var emot detta system sade då att det kommer att innebära att sjukvårdshuvudmännen, dvs. landstingen och i några fall kommunerna, får bestämma om en offentligt anställd läkare får ha fritidspraktik eller inte. I en del fall blir det säkerligen inte några större förändringar, utan sjukvårdshuvudmännen kommer att vara generösa mot befintliga fritidspraktiker. Men på andra håll i landet kommer man att utnyttja denna möjlighet till att inte bara sätta stopp för etablering av nya privatpraktiserande läkare utan också tvinga ett antal nu befintliga fritidspraktiker att stänga sina mottagningar.

Statsrådet Sigurdsen sade för ett halvår sedan att hon inte trodde att det skulle behöva bli så. Det föreliggande förslaget har inte till syfte att minska den privata sjukvården eller patienternas valfrihet, sade statsrådet.

I interpellationssvaret uttrycker sig sjukvårdsministern nu något annorlunda. Hon säger att sjukvårdshuvudmännen, "om de skulle vilja avskaffa verksamhet som fritidspraktiserande bedriver, måste erbjuda annan vård i stället". Mot bakgrund av vad vi vet genom vad som har hänt är det naturligtvis en intressant fråga hur detta skall ske. Det är också bakgrunden till de interpellationer som här har framställts. Som Göte Jonsson just framhöll har en del sjukvårdshuvudmän träffat avtal som inte har inneburit några större förändringar, medan det på andra håll har blivit rätt drastiska inskränkningar.

Min fråga till Gertrud Sigurdsen är i första hand: Hur skall de patienter som genom Gertrud Sigurdsens försorg under år 1985 kommer att förlora sin chans att gå till den privatläkare som de under lång tid har utnyttjat – om de

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Om Dagmaröver-
enskommelsen*

vill behålla ersättningen från försäkringskassan – få vård i stället? Vilka alternativ finns det för den enskilde patienten?

Jag antar att sjukvårdsministern kommer att säga att alternativet är den offentliga sjukvården. Min fråga är då: Har väntetiderna när det gäller den offentliga sjukvården minskat nu sedan Dagmarreformen genomfördes? Är det inte i själva verket så att väntetiderna inom ganska många specialiteter ökar ytterligare? Är det inte t. ex. så att den enskilda människa som har velat söka privat öron- eller ögonläkare, med några veckors väntetid, om han eller hon vänder sig till den offentliga sjukvården drabbas av väntetider på upp till ett år? Är det de alternativ som socialdemokraterna har att erbjuda de människor som sedan lång tid vant sig vid att konsultera privatläkare?

Ett huvudargument i debatten till förmån för detta förslag var att det skulle bli bättre i glesbygden. Även om en och annan stockholmare och göteborgare fick finna sig i att bli av med chansen att gå till sin vanliga läkare, fick mindre möjlighet att få läkarvård och fick vänta längre, skulle det vara bättre för människorna i Bergslagen och i Norrland. Vi som var emot förslaget ifrågasatte det. Vi kunde inte förstå hur en sjukhusanställd läkare i Stockholm eller Göteborg, när han eller hon förbjöds att ha fritidspraktik några kvällar i veckan, skulle förflytta sig till Värmland eller Norrland de där kvällarna. Ändå har man vidhållit argumentet att det skall vara till förmån för glesbygden. När Karin Ahrlund nu har frågat hur många läkare som har flyttat till glesbygden till följd av Dagmarförslaget presterar statsrådet en undanflykt under hänvisning till att detta icke förväntas ge omedelbara effekter. Det är en process på lång sikt.

Jag kan inte låta bli att återkomma till det exempel som Göte Jonsson nämnde. Det var från en ort i Närke som heter Ramsberg. Det är en liten glesbygdssort med 2–3 mil till närmaste vårdmöjlighet i Lindesberg. Där har man haft en fritidspraktiker som har haft sin ordinarie sysselsättning vid regionsjukhuset i Örebro men som valt att använda en del av sin fritid till att ge människor i denna glesbygdssort läkarvård. Den aktuella läkaren får nu inte längre ta emot patienter i Ramsberg, under förutsättning att han vill ha ersättning från försäkringskassan. Effekten är given. I det här fallet är det människor i glesbygd som berövas sin chans till läkarbesök.

Mot denna bakgrund och inte minst mot bakgrunden att ni i regeringen – f. ö. också centerpartiet – som argumenterade för Dagmarsystemet med motiveringen att det skulle leda till ökad tillgång till läkare i glesbygden ställer vi till er den mycket relevanta frågan: Hur många ytterligare läkare har glesbygden tillförts sedan Dagmarsystemet infördes, och till vilka regioner har dessa läkare kommit? Detta är en rak fråga som borde kunna föranleda ett rakt svar.

En annan problematik som har uppmärksamats i samband med att man har satt det nya ersättningsystemet i sjön är att många av våra invandrare väljer att söka privatläkare. Det är säkerligen naturligt med hänsyn till traditionen i de länder som dessa invandrare kommer ifrån. Den minskade möjligheten att besöka privatläkare blir här detsamma som minskade möjligheter att få sjukvård, eftersom dessa patienter inte väljer alternativet

med den offentliga sjukvården.

Jag kan ta ett annat exempel, från min egen hemkommun. Jag är också ledsen, fru talman, att jag tar lång tid på mig, men i likhet med föregående talaren tror jag att man bäst belyser de omänskliga effekterna av detta system med konkreta exempel. Det gäller här en specialistläkare, som är anställd i den kommunala sjukvården i Göteborg. Han har haft fritidspraktik ett par kvällar i veckan. Han har bl. a. tagit emot patienter som kommer från omkringliggande län. Dessa har vänt sig till honom därför att det inte finns tillgång till motsvarande specialitet på de orter där dessa patienter bor. Om man omöjliggör för de här patienterna att få ersättning från försäkringskassan för denna typ av besök hos en fritidspraktiker, blir säkert effekten även här att de förlorar möjligheten till relevant sjukvård. Jag har tittat på några fall. En del har man klarat genom att slussa över patienten till Cityakuten i Göteborg. På det sättet kunde vårdbehovet tillfälligt klaras. Detta är naturligtvis också ett exempel på att det här systemet får väldigt inhumana effekter.

De privatpraktiserande läkarnas patientunderlag är inte nödvändigtvis begränsat till det län eller – som i detta fall – den kommun där vederbörande är verksam. Det kan vara fråga om en läkare som flyttat från ett landstingsområde till ett annat och som vill behålla en del av sina patienter från det tidigare upptagningsområdet. I storstadsområdena – i varje fall i Göteborg – är detta påtagligt. I den mån dessa fritidspraktiker inte ansluts till försäkringssystemet får deras patienter inte möjlighet till ersättning från sjukförsäkringen. Effekten blir naturligtvis också här att det hela går ut över patienterna.

Jag skulle vilja ge sjukvårdsministern samma uppmaning som Göte Jonsson slutade sitt anförande med. Jag tror att alla vi politiker begår misstag ibland. Det gäller nog oberoende av vad vi har för partifärg. Om man har vidtagit en åtgärd och det i praktiken visar sig att de negativa effekterna överväger, borde man kunna erkänna sitt misstag och ändra systemet. Lägg fram en proposition till årets riksmöte, som ger oss möjligheter att låta de här fritidspraktikerna fortsätta att ta hand om de patienter som behöver dessa läkare!

Anf. 69 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Riksdagen fattade beslut om den s. k. Dagmarpropositionen i början av juni förra året. Sedan har det ankommit på landstingen att i praktiken formulera tillämpningen av riksdagsbeslutet. Det är femton av sjukvårdshuvudmännen som har gjort upp inför årsskiftet, medan det – om jag minns rätt – är tio som förlängt de nuvarande bestämmelserna ett kvartal eller däromkring.

Jag har svårt att förstå den indignation som kommer från Göte Jonsson och Björn Molin. De har också gett rådet att vi skall upphäva ett beslut som vi faktiskt ännu i dag inte vet hur det kommer att gestalta sig i praktiken. I dag är det den 11 januari 1985. Ett antal landsting har i stort sett börjat tillämpa principerna i Dagmaröverenskommelsen, medan andra ännu inte har

Fredagen den
11 januari 1985

*Om Dagmaröver-
enskommelsen*

utformat exakt hur man skall göra det. Jag tycker därför att debattörerna här är väldigt snabba att dra slutsatser.

Jag kan självfallet inte bemöta eller kommentera det som i debatten har sagts om enskilda fall – det är väl inte heller så debatter skall föras i riksdagen. Jag vill inledningsvis bara till båda interpellanterna säga att jag står fast vid de principer som en bred riksdagsmajoritet har beslutat om när det gäller ersättningen till sjukvårdshuvudmännen för att sjukvården skall få en annan inriktning, dvs. för att vi skall kunna leva upp till hälso- och sjukvårdslagens 2 §, där det heter att målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Jag tycker det åligger oss politiker att med de medel vi har till vårt förfogande försöka se till att det blir en verklighet också för människor som inte bor i tätorter.

Nu frågar man här – och gör ett stort nummer av det – hur många läkare som har kommit till glesbygden med anledning av Dagmarpropositionen. Man frågar också: Hur många privatpraktiserande läkare har etablerat sig i glesbygden? Det går naturligtvis inte att svara efter elva dagar. Som jag säger i mitt interpellationssvar är detta en process. Vi har ju också sett till att privatpraktiserande läkare får en högre ersättning än normaltaxan om de etablerar sig i stödområdena A, B och C. Att inte fritidspraktikern, som har en fast och trygg anställning hos en sjukvårdshuvudman, skulle flytta till glesbygden trodde jag att både Göte Jonsson och Björn Molin skulle förstå. I så fall får han ju etablera sig som heltidspraktiker. Det gör man kanske inte om man tycker att det är bra att ha en fast och trygg anställning, som man har om man är anställd av landstinget.

Göte Jonsson påstod, om jag förstod det rätt, att hemjourverksamheten och hemsjukvården hade minskat. Egentligen får man beklaga att många av de förslag som fanns i Dagmarpropositionen över huvud taget inte har diskuterats. Eftersom ni yrkade avslag på propositionen utgår jag ifrån att ni inte heller ställde upp på förslagen i Dagmarpropositionen om extra stimulansbidrag när det gäller hemsjukvården, när det gäller förebyggande verksamhet och när det gäller ökad öppenvård inom psykiatrin. Såvitt jag har mig bekant är hemjourverksamheten större i dag än den var under de år vi hade borgerliga regeringar här i landet.

Landstingsförbundet har givit ut en rekommendation om hur landstingen bör tillämpa beslutet om Dagmarpropositionen. Tyvärr ville inte Läkarförbundet vara med ända fram – riksdagsmajoriteten, som stod bakom beslutet och som bestod av centern, socialdemokraterna och ypk, förutsatte förhandlingar – utan Landstingsförbundet har utfärdat en rekommendation om hur det bör tillämpas. Nu beklagar herrar Molin och Jonsson här att det inte blivit en konform – likadan – modell för hela landet. Jag trodde annars att ni företrädde ideologin att man skall åstadkomma frihet att utforma verksamheten med utgångspunkt i verkligheten. Ni är ju emot en ensidig, kollektiv inriktning!

I det här fallet tycker jag att det är riktigt. Förhållandena kan vara olika på olika håll i landet, behoven kan vara olika, och syftet med reformen är att få flera läkare i vissa regioner och färre i andra. Jag tycker att det är ett riktigt

beslut – och det borde det också vara enligt era ideologier – att man överläter åt landstingen att utforma det såsom de tycker att det skall vara inom deras region.

Debatten här går i stor utsträckning ut på att man behandlar läkarna nonchalant, men det står väl ändå klart för de fritidspraktiserande läkarna i och med riksdagsbeslutet – nu utgår jag ifrån att det är de som ni är oroliga för, eftersom de heltidspraktiserande läkarna ju automatiskt ansluts till försäkringskassan – att det här skulle bli en förändring, att det var landstingen där vederbörande är anställda som skulle diskutera om och i vilken utsträckning läkarverksamheten skulle kunna bedrivas under fritiden. Jag känner alltså inte någon oro och kan inte riktigt delta i medömkan med fritidspraktikerna. Jag känner större medömkan med varvsarbetarna vid Uddevallavarvet, som befinner sig i den situationen att de kan mista sina arbeten, än med de fritidspraktiserande läkarna, som har en fast och trygg anställning med hygglig lön. Att med sin arbetsgivare få diskutera om och i vilken utsträckning övertidsarbete kan tillåtas är någonting som åligger också andra arbetstagare i det här landet.

Sedan till frågan vad det här kommer att innebära exempelvis när det gäller Stockholms läns landsting. Göte Jonsson frågade vilka intentioner som ligger till grund och undrade om man här följer Dagmaröverenskommelsen. Ja, det är just vad man gör. Stockholms läns landstings mål är att man skall bygga ut den öppna vården i de södra och sydvästra sjukvårdsområdena, där det är brist på läkare. Där en komplettering av den offentliga vården är önskvärd skall öppenvården förstärkas då det gäller vissa specialiteter. Man skall anlita tvåspråkiga läkare för invandrargrupper, särskilt när det gäller psykiatriker. Fritidspraktiker skall kunna komplettera de heltidspraktiserande läkarna genom insatser vid gruppläkarmottagningarna, osv. Detta är helt i linje med Dagmarpropositionens intentioner.

Jag tycker inte att vi i dag kan säga att så här blev resultatet av Dagmarpropositionen. Vi är nu inne i en process där lagstiftningen skall tillämpas. Som herrarna framhållit har det i vissa landsting gått alldeles utmärkt, medan det på andra håll inte är klart i dag eller kanske har varit litet besvärligt.

Till Björn Molin vill jag säga att jag i går tog reda på hur situationen är i Göteborg. Det visade sig att man där har fattat beslut för två år. 1985 och 1986. I Göteborg har man slutit ett avtal med Läkarföreningen, Carlanderska sjukhuset, City Akuten, Läkarhuset och sjukgymnasterna. Alla huvudintressenter är alltså överens om hur avtalet skall vara. Därför kan man för Göteborgs del inte påstå att fritidspraktikerna har kastats ut.

Till slut vill jag säga att jag tycker att vi skall slå vakt om den sociala tryggheten för alla. Jag skulle vilja fråga hur Göte Jonsson har tänkt sig att den skall kunna upprätthållas, om man minskar anslagen till kommunerna med 7 miljarder kronor. Vilka effekter skulle detta få när det gäller den sociala tryggheten?

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Om Dagmaröver-
enskommelsen*

Fredagen den
11 januari 1985

*Om Dagmaröver-
enskommelsen*

Anf. 70 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Det har blivit mig bekant att statsrådet Ingvar Carlsson har avblåst frihetsdebatten. Han lär ha sagt att nu finns det ingen anledning att diskutera den här frågan längre. Det gjorde han visst någon gång under julhelgen. Jag har förståelse för att han har gjort det därför att Gertrud Sigurdsen har verkligen visat hur socialdemokraterna ser på frihet. Hon gjorde det nu i sin replik. Statsrådet säger att ni moderater kan väl inte vara motståndare till att det utvecklas olika system beroende på människors behov i olika län, i olika landsting? Nej, det är vi inte alls. Ni moderater brukar ju hänvisa till verkligheten, sade statsrådet. Det är precis vad vi gör. Det är just verkligheten, fru statsråd, som jag hänvisar till här. Frihet är att följa människornas önskemål utifrån verkligheten. Men statsrådet och socialdemokraterna över lag anser att det är inte verkligheten som är frihet utan det är just vad socialdemokraterna anser och tycker som är frihet. Det är det som är skillnaden i vår syn på frihet. Det här kom verkligen fram i detta sammanhang.

Men för patienten är väl friheten precis lika viktig i Södermanlands läns landsting, där man är mycket kärv när det gäller att skapa denna frihet, som i Hallands län och Älvsborgs län, där man är generösare. För patienten är behovet precis lika stort, men det är ju inte valfriheten hos patienten som styr utan det är majoriteten i landstingen som styr denna valfrihet. Detta visar att socialdemokraterna inte har förstått frihetsdebatten över huvud taget.

Jag tycker inte synd om läkarna, säger statsrådet, de har sin anställning och de tjänar sina pengar. Ja visst, det är riktigt. Det har jag sagt också. Men statsrådet glömde patienten och hoppade över på varvsarbetarna i Uddevalla – vad nu de har med detta att göra, om möjligen inte på annat sätt än att det säkerligen också finns varvsarbetare i Uddevalla som mister sin läkare beroende på Dagmaröverenskommelsen. Skulle det möjligen hjälpa varvsarbetaren i Uddevalla att han först blir arbetslös och sedan mister sin läkare och i stället för att via sjukförsäkringssystemet få ersättning måste betala 200 kr. samtidigt som han är arbetslös. Det här är verkligen ett mycket märkligt resonemang.

Stockholm följer Dagmaröverenskommelsen, säger statsrådet, därför att meningen är att läkarna skall till södra förorterna. Men den möjligheten hade ju Stockholms läns landsting före Dagmaröverenskommelsen. Det var väl ingen som förbjöd Stockholms läns landsting att inrätta nya tjänster i södra förorterna. Det blir ju inga nya läkare därför att man förbjuder fritidspraktikerna att fullfölja sin verksamhet.

Åter till glesbygden. Härvidlag säger statsrådet: Lat oss vänta och se. Ja, men vi har ju redan sett vart vi är på väg. Om det är så att statsrådet skall åka någonstans och hålla ett tal om socialpolitik och sjukvårdspolitik och det efter en kilometer visar sig att statsrådet är på fel väg, skall då statsrådet fortsätta tills hon har kört två mil, i stället för att vända och se till att hon hamnar på det sammanträde där hon skall hålla sitt tal? Det är precis samma sak med denna debatt. Jag måste fråga: Var, statsrådet Sigurdsen, skall de läkare tas, som nu skall fullfölja den service som statsrådet här har lovat de

patienter som inte längre får gå till sin fritidspraktiker? Var finns de någonstans? Finns de i de överhettade områdena som har nämnts tidigare, där man har en god försörjning? Har det plötsligt dykt upp nya läkare där? Eller var finns de?

Det uppstår ju inte nya läkare genom Dagmaröverenskommelsen, utan dem vi hade har vi. Då är det alldeles klart att när de attraktiva områdena tvingas inrätta nya läkartjänster därför att man begränsar fritidspraktikernas serviceutbud till människorna, så kommer läkare – det är stor risk för det – att tas från mindre attraktiva sjukvårdsområden, som redan har svårt att tillgodose läkarbehovet. I och med detta försämras glesbygdens service just beroende på Dagmaröverenskommelsen. Man lägger ett yrkesförbud på läkarna och man begränsar valfriheten för patienterna. Man kan ju inte trollo. Effekten måste bli denna. Eller är det så, statsrådet, att de patienter som har gått till fritidspraktikerna är okynnespatienter som inte har behövt gå till läkare och att vi kan sänka vårt läkar- och serviceutbud? Då kan möjligen resonemanget hålla, men i så fall vill jag att statsrådet säger att det förhållandet att patienter har gått till fritidspraktiserande läkare som nu inte får fortsätta sin verksamhet är lyxkonsumtion, och det har statsrådet hittills inte sagt.

Anf. 71 BJÖRN MOLIN (fp):

Fru talman! Statsrådet Sigurdsen säger att vi folkpartister som är för variation och mångsidighet borde vara nöjda. Det är ett i flera avseenden mycket konstigt argument. Vi är nöjda med att vissa sjukvårdshuvudmän inte har gjort några ändringar – och statsrådet Sigurdsen säger också att det är bra – men för det behövdes ingen Dagmarreform. Det är i några fall som Dagmarreformen inte har lett till skadeverkningar. Men i övrigt är det så att vi som är mot likriktning och monopol och för mångsidighet och variation vill åstadkomma detta genom att bibehålla en viss privatläkarsektor. Det vill vi inte åstadkomma genom att fastställa något slags monopoliserande avtal med vissa organisationer av läkare, typ Praktikertjänst eller liknande, utan det avgörande är att vi vill ge den enskilde läkaren en möjlighet att fritt etablera sig. Om han sedan kan driva sin praktik med framgång beror på om det finns patienter som vill anlita vederbörande läkare. Det är innebörden i begreppet valfrihet, och det förstår inte den socialistiska regeringen.

Statsrådet Sigurdsen säger: Varför nu all denna upprördhet – systemet har ännu inte fungerat under så lång tid? Minuten efteråt säger statsrådet att genom beslutet fick läkarna klart för sig vad som gäller, och att de har haft ett halvår på sig att förbereda sig. Läkarna har alltså kunnat förbereda sig, men sjukvårdshuvudmännen har inte kunnat göra det, och därför kan man inte diskutera systemet.

Fru talman! Jag tror att vi vet tillräckligt redan, bl. a. på grund av de enskilda fall som Göte Jonsson och jag har redovisat, för att känna en oro för vad Dagensystemet kommer att leda till och för att kunna motivera en uppmaning att förändra systemet. Man kan fråga sig: Vad är det vi kommer att få veta längre fram? I vilket avseende blir tillämpningen av Dagensyste-

Fredagen den
11 januari 1985

*Om Dagmaröver-
enskommelsen*

met bättre om vi tar en debatt till hösten? Kommer en del av de fritidspraktiker som nu inte har träffat avtal att få sådant? Kommer möjligheterna till nyetablering av privatläkare att bli bättre när Dagmarsystemet har fungerat en tid? Kommer väntetiderna i den offentliga sjukvården att bli kortare till hösten? Det vore intressant att höra om statsrådet Sigurdsen på någon av dessa punkter har anledning att räkna med en förändring.

När det gäller förstärkning av läkarresurserna i glesbygden säger statsrådet att det är en utdragen process. Det förstår jag, och jag tycker det var bra att fru Sigurdsen sade att man aldrig har tänkt sig att förbudet mot fritidspraktik skulle leda till någon förstärkning av läkartillgången i glesbygden. Men varför förbjuder man då fritidspraktiker? Varför förbjuder man ett antal läkare i Stockholm, Göteborg och Skåne att använda en del av sin fritid till att ta hand om patienter som behöver läkarvård, om man inte har tänkt sig att få någon positiv effekt för glesbygden?

Jag tycker också att statsrådet Sigurdsen kunde framföra någon synpunkt på det fall från Ramsberg som både Göte Jonsson och jag har nämnt.

Jag måste säga att det var ett ovanligt misslyckat försök att fly undan den här dåliga debatten som statsrådet gjorde genom att tala om den arbetslöse varvsarbetaren i Uddevalla. Vi tycker alla synd om honom. Att han har blivit arbetslös sammanhänger med många faktorer; en av dem är naturligtvis effekten av den politik som den socialdemokratiska regeringen fört.

Om man i den här debatten om läkartillgången alls skall dra in den arbetslöse varvsarbetaren i Uddevalla, så tror jag det relevanta är att fundera litet över vad som händer om han blir sjuk. Vad händer om han – som har varit fallet många gånger tidigare – vill utnyttja en privatläkare i Göteborg? Det är en timmes tågresor till Göteborg.

Jag tycker att om fru Sigurdsen vill föra debatten på de villkoren, skall hon svara på frågan: Varför skall den stackars människa som har blivit arbetslös i egenskap av varvsarbetare i Uddevalla behöva betala några hundra kronor extra, jämfört med vad han betalar i dag, om han vill besöka en läkare i Göteborg? Det är nämligen den relevanta frågan, fru Sigurdsen.

Talmannen övertog ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 72 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Frihet är att följa de önskemål som finns hos människorna, hos medborgarna, hos patienterna. Det är detta som är ledmotivet för Dagmaröverenskommelsen: vi skapar ett system där vi följer den hälso- och sjukvårdslag som vi har varit nästan eniga om då vi fattade beslut om den i riksdagen.

Jag tycker att vi skall se till patienternas behov och önskemål när det gäller att få god hälso- och sjukvård var man än bor i det här landet.

Jämförelsen med varvsarbetaren tog jag upp bara för att jag hörde på herrar Jonsson och Molin att ni tyckte att fritidspraktikerna var ömmande fall när det gäller yrkesutövningen. Jag fick nästan uppfattningen att de inte har

något arbete, inte någon ersättning. Jag betonade då att de har en fast, trygg anställning. Det är deras möjligheter att arbeta på sin fritid som i och med Dagmaröverenskommelsen kommer att regleras.

Det var en egendomlig slutsats Björn Molin, att den arbetslöse varvsarbetaren i Uddevalla kommer att få betala ett par hundra kronor extra för att gå till läkare. Hur vet Björn Molin det? Jag utgår från att det finns heltidspraktiserande läkare, vårdcentraler och även fritidspraktiker inom systemet också för varvsarbetarna i Uddevalla.

Jag vill upprepa vad jag sade i den förra debatten med Björn Molin, eftersom han påstår att jag har ändrat mig sedan vi hade debatten den 5 juni 1984. Jag sade då att jag utgår ifrån att sjukvårdshuvudmännen känner sitt ansvar och kommer att följa hälso- och sjukvårdslagen som innebär att huvudmännen är ålagda att erbjuda sina invånare en god hälso- och sjukvård. Det finns därför ingen som helst anledning att tro – för det är bara tro, inget vetande – att landstingen skulle vilja avskaffa all den verksamhet som de fritidspraktiserande läkarna bedriver. I så fall måste huvudmännen erbjuda annan vård i stället.

De fritidspraktiserande läkarna skall inte förbjudas, som Björn Molin påstår här. Alla kommer naturligtvis inte att finnas med inom ersättningssystemet när de diskuterar denna fråga med sina arbetsgivare. Men att säga att vi förbjuder någon att utöva sitt yrke är helt enkelt att bedriva en lögnaktig argumentation i den här diskussionen.

Så till Stockholms län igen. Där har man ju den principen att man prioriterar heltidspraktiserande läkare. Jag har inte hört herrarna säga någonting om de heltidspraktiserande läkarna, som vi på alla sätt i och med riksdagsbeslutet försöker stimulera och få att flytta till glesbygden. De fritidspraktiserande läkarna i Stockholms läns landsting har ju förtur om de vill lokalisera och utöva sin verksamhet i de södra och sydvästra förorterna, där man har brist på läkare. I och med denna överenskommelse har alltså landstinget fått möjlighet att förse även den befolkning som bor i den delen av länet och de patienter som finns där med den goda hälso- och sjukvård som denna riksdag har sagt att hela svenska folket skall ha tillgång till.

De heltidspraktiserande läkarna har – det kan jag väl avslöja i den här debatten – vid många tillfällen till mig sagt att de har känt sig hotade av de fritidspraktiserande läkarna, som har tagit ifrån dem jobben. Jag har förstått dem när de har beskrivit sin oro inför den utveckling som fritidspraktikerna har haft. De skall leva på sitt yrke och måste alltså kunna utöva det på heltid. Jag vill framhålla att vi försöker stimulera den verksamheten.

Sedan tycker jag det är egendomligt att Björn Molin vid ett par tillfällen tar upp de väntetider som finns. Detta har väl ingenting med Dagmaröverenskommelsen att göra! Jag vet att vi har vissa flaskhalsar, där det uppstår väntetider därför att man inte har tillgång till specialister. Detta skall vi naturligtvis försöka komma till rätta med genom att utbilda fler specialister, så att man snabbare kan klara av vårdbehoven och förkorta väntetiderna.

Herr talman! Jag tycker Dagmarpropositionen och beslutet i anledning av den är riktiga och helt i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen. Både jag och

den riksdagsmajoritet som står bakom detta beslut har haft patienternas bästa för ögonen – och då gäller det alla patienter, oavsett var de bor i landet.

Anf. 73 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Björn Molin och jag har hänvisat till enskilda fall. Då säger statsrådet att hon omöjligt kan diskutera utifrån enskilda fall – det tillhör inte principen i riksdagen att diskutera på det sättet. Det var en ganska underlig motivering. Vi har redovisat fall – man kan kalla dem enskilda eller vad som helst – som berör många patienter i vårt land, beroende på det beslut som har fattats av en majoritet i det här huset. Nog måste man väl utgå från vilka effekter för den enskilda patienten våra beslut får? Då måste man hänvisa till de konkreta fall där beslutet har gett effekt – i praktiskt taget alla sammanhang en negativ effekt.

Statsrådet hänvisar till 2 § hälso- och sjukvårdslagen och säger att det är friheten för patienten som är det viktiga. Jag skulle vilja säga att problemet är att detta beslut och det sätt på vilket beslutet genomförs ute i landsting och hos sjukvårdshuvudmän innebär att man gör avkall på hälso- och sjukvårdslagen. Jag anser att man inte lever upp till hälso- och sjukvårdslagens krav på att patienten skall sättas i centrum. Det kan inte anses vara att sätta patienten i centrum när man i första hand tar hänsyn till vad politikerna tycker i ett speciellt landsting.

Vidare säger statsrådet att man i Stockholms län skall se till att man får heltidspraktiserande läkare. Detta är inte alls vad statsrådet sade i sitt svar. Där talade hon om de nya läkarna som Stockholms läns landsting planerar att "anställa". Att själva anställa läkare har landstingen haft möjlighet att göra redan tidigare. Det är inget nytt förhållande på denna punkt.

Det intressanta är varifrån de nya läkarna skall tas. Det är i detta sammanhang som man har försökt göra gällande att läkarna kommer ut i landsorten om bara Dagmaröverenskommelsen träder i kraft. Men nu har Björn Molin och jag visat att det blir precis tvärtom. Statsrådet har också indirekt erkänt detta.

Således har hela motivet för Dagmarbeslutet rasat ihop – om man utgår från patientens önskemål. Utgår man från en ideologisk överbyggnad som säger att politiker vet bäst, då frodas Dagmar verkligen och blommar ut. Det är just detta som är skillnaden mellan statsrådets och mitt sätt att se på dessa frågor.

Statsrådet talar sig varm för heltidspraktiserande privatläkare och försöker misstänkliggöra Björn Molin och mig genom att ge ett intryck av att vi inte skulle vilja ha heltidspraktiserande privatläkare. Detta är en definitiv felsyn – och ett försök att smita undan debatten. I motioner har vi från mitt partis sida år efter år pekat på behovet av att underlätta för privatpraktiserande läkare att etablera sig.

Här säger statsrådet: Nu är det fritt fram i Stockholm. Låt mig bara ge ett exempel. Det gäller en kvinna som tidigare inte kunde få gynekologtjänst hos landstinget utan hänvisades att vara privatpraktiserande läkare. Det finns inget direkt samband mellan denna kvinnas situation och Dagmaröverens-

kommelsen, men ett intressant politiskt samband. Jag tänker därför nu anföra följande för statsrådet:

En kvinnlig gynekolog som under en period inte hade arbetat på grund av att hon hade varit hemma och tagit hand om sina barn kontaktade för ett tag sedan landstinget och sade: Nu vill jag börja privatpraktisera. På en praktik där det redan finns en tjänst skall man utvidga med ytterligare en tjänst, och jag vill gå ut och arbeta som privatpraktiserande gynekolog. Kom igen i samband med nästa budgetarbete! blev svaret. Är det att stimulera privatpraktiserande läkare?

Man träffar korta avtal och ger så litet svängrum som möjligt. Det gäller även för heltidspraktiserande läkare. Om man kan "snipa in" gör man det.

Vi måste kontrollera hur det verkliga förhållandet är. Och tyvärr är situationen mycket besvärlig även för heltidspraktiserande läkare, just beroende på att Dagmaröverenskommelsen indirekt, genom landstingens totala planering, kommer att påverka också deras förhållanden.

Anf. 74 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Statsrådet Sigurdsen försökte här skapa en motsättning mellan heltidspraktiker och fritidspraktiker. Jag tror att det är en alldeles konstlad motsättning. Det visar det faktum att det finns en så stor patientefterfrågan på både heltidspraktiserande och fritidspraktiserande privatläkare.

I och för sig var det intressant att höra statsrådet Sigurdsen nu plädera så intensivt för heltidspraktikerna. Det glädde mig. Det är värdefullt om vi kan bli ense om att vi skall underlätta deras verksamhet. Då kanske vi kan vänta oss förslag som underlättar t. ex. nyetablering och överlåtelser av heltidspraktiker. Det skulle nog Dagmarförslaget i så fall behöva kompletteras med. Det var en positiv sinnesförändring från sjukvårdsministerns sida att hon var så välvilligt inställd till de heltidspraktiserande privatläkarna.

Fru Sigurdsen säger att det är patienternas önskemål som skall vara avgörande. Det tycker vi också. Men felet med er sjukvårdspolitik är att det är politikerna och inte de enskilda patienternas önskemål som styr fördelningen av läkarresurserna. Vårt enkla argument är att om människor vill gå till fritidspraktiker, låt dem göra det. Om människor inte vill gå till fritidspraktiker, kommer fritidspraktikerna att stänga sina praktiker, så det är inget problem.

Vad som nu händer, och vad vi varnade för, är att ett antal offentliganställda läkare på ett antal ställen i landet inte längre kommer att få lov att ta emot patienter privat, om de vill ha ersättning från försäkringskassan. Fru Sigurdsen säger i sitt svar att dessa läkare skall erbjudas andra vårduppgifter inom den offentliga sjukvården. Då är naturligtvis frågan om väntetiderna högeligen intressant för de människor som varit vana vid att efter ett par tre veckors väntan kunna få gå till sin privatläkare. Dessa människor får nu beskedet att de skall söka motsvarande läkare inom den offentliga sjukvården. De finner då att väntetiden är ett halvt eller ett år.

Det är beklagligt med de långa väntetiderna. Dessa varierar från olika

specialiteter och i olika delar av landet. Men på sina håll finns det förfärande långa väntetider – det tror jag att Gertrud Sigurdsen och jag kan vara ense om.

Herr talman! Man brukar ibland säga att vi politiker skapar onödiga klyftor mellan varandra. På denna punkt behöver man inte göra detta konstaterande. Här finns det en avgörande skillnad mellan en socialdemokratisk vårdideologi och vår frihetliga vårdideologi.

Anf. 75 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag får väl ha överscende med att Björn Molin har fått hoppa in i denna debatt som ersättare. Han har missat en del av det som sades i debatten den 5 juni. Jag har tidigare repeterat vad jag sade, och Björn Molin sade att jag tänkt på nytt. Nu har han välkomnat att jag säger att det är bra att vi skall ha fler heltidsverksamma läkare. Då vill jag återigen referera vad jag sade i den debatt vi hade den 5 juni. Jag sade att privatläkarna utgör en ganska blygsam del inom läkarkåren. Men jag upprepar – jag har sagt detta flera gånger – att jag vill slå vakt om de heltidsverksamma privatläkarnas möjligheter att verka, som ett komplement till den offentliga sjukvården. Detta står i riksdagsprotokollet, så Björn Molin kan inte säga att jag kommer med felaktiga uppgifter.

Jag har inte försökt skapa motsättningar mellan heltidsverksamma läkare och fritidspraktiker. Jag har här refererat vad heltidsverksamma läkare har sagt till mig vid samtal. Jag kan inte bestrida att det som dessa läkare säger är riktigt.

Jag tycker att vi som rikspolitiker har en uppgift, oavsett om vi är statsråd eller riksdagsledamöter, att se vilka effekter våra beslut får. Jag tror att vi ofta missar det. I och med att vi har fattat beslut i denna kammare har vi överlåtit åt andra att verkställa besluten. Jag tycker därför att det är helt riktigt att vi skall se på effekterna. Vad blir resultatet av de beslut vi fattar i denna kammare?

Nu blev det lyckligtvis regeringsskifte i oktober 1982. Vi kan därför inte i dag säga vilka effekter införandet av de karensdagar som den borgerliga regeringen hade beslutat om skulle ha fått. Det var ett beslut som vi rev upp. Jag tror att detta beslut skulle ha fått förödande konsekvenser för de patienter som vi i dag här i debatten alla vill slå vakt om. Upprivandet av detta beslut innebar en social trygghetsreform, och jag är glad över att detta beslut aldrig verkställdes.

Jag skulle vilja fråga Göte Jonsson: Vilka effekter skulle moderaternas förslag få på sjukvården om det gick igenom? Moderaterna vill ta ifrån landstingen 5,5 miljarder kronor. Av dessa 5,5 miljarder kronor består 4,3 miljarder kronor av mentalvårdsbidrag – som alltså ingår i Dagmarpropositionen. Det skulle innebära att ungefär var tionde läkare och sjuksköterska liksom var tionde av andra anställda inom sjukvården skulle få sägas upp.

Jag tror alltså att det är viktigt att vi som politiker tittar på effekterna av de beslut som vi fattar. Jag tror att de beslut som de borgerliga regeringarna fattade på det sociala trygghetsområdet hade blivit förödande och att de

beslut som skulle kunna fattas, om moderaterna får något inflytande i framtiden, skulle bli förödande för de människor, de medborgare som det är vår uppgift att värna om och se till att de också i framtiden får en social trygghet.

Anf. 76 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att statsrådet har så svaga argument i den debatt som våra interpellationer gäller, att hon nu vill försöka smita undan genom att diskutera besparingar, psykvård, innehållet i psykiatri och allt möjligt sådant. Jag är beredd att ta en debatt om de frågorna vid ett tillfälle då det är meningen att vi skall diskutera dem. De har ingenting med Dagmaröverenskommelsen att göra. Jag vill samtidigt understryka att de besparingsförslag som vi har lagt fram ligger inom ramen för ett system, där vi slår vakt om tryggheten i relationerna för den enskilde med staten, landstingen och kommunerna.

Jag vill fråga statsrådet om hon utifrån sitt löfte här att utvärdera de beslut som vi har fattat är beredd att beträffande Dagmaröverenskommelsen verkligen utvärdera effekterna på ett positivt sätt och inte så som statsrådet gjorde i sitt interpellationssvar bara hänvisa till att landstingen får bestämma. Det är detta frågan gäller i dag. Är statsrådet Sigurdsen helt nöjd med det sätt på vilket riksdagsbeslutet om Dagmar har genomförts hos de olika sjukvårdshuvudmännen, eller skall det löfte om en utvärdering som statsrådet lämnade här i talarstolen i sitt senaste inlägg också gälla synen på den här reformen? Är statsrådet i så fall beredd att med hjälp av den kapacitet i fråga om utredningsresurser som statsrådet har till sitt förfogande verkligen analysera de effekter som detta olyckliga beslut har fått?

Anf. 77 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! För det första vill jag säga att vi har en hälso- och sjukvårdsberedning inom socialdepartementet, där Landstingsförbundet och socialdepartementet diskuterar de frågor som rör hälso- och sjukvården. Vi skall vid vårt sammanträde den 29 januari få en redovisning av hur Dagmarbeslutet har effektuerats.

För det andra vill jag säga att i den överenskommelse mellan Landstingsförbundet och socialdepartementet som ligger till grund för genomförandet av Dagmarbeslutet står angivet hur man skall följa upp verksamheten. Där i inbegrips någon form av utvärdering. Vid ett sådant här beslut är det naturligt att man skall följa upp verksamheten och se hur beslutet har verkat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Om Dagmaröver-
enskommelsen*

Fredagen den
11 januari 1985

*Om utbildningen
inom skinnindu-
strin*

12 § Svar på fråga 1984/85:260 om utbildningen inom skinnindustrin

Anf. 78 Utbildningsminister LENA HIJELM-WALLÉN:

Herr talman! Ove Karlsson har frågat industriministern om hur behovet av utbildningsåtgärder inom svensk skinnindustri kan tillgodoses, så att den yrkeskunskap som i dag finns i branschen kan bibehållas också i framtiden. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Att tillgodose utbildningsbehov inom små branschområden är enligt min mening en angelägen uppgift som under senare år i hög grad har uppmärksamats inom utbildningsväsendet. Olika modeller har prövats med såväl skol- som arbetsplatsförlagda inslag. Den arbetsgrupp för översyn av den yrkesinriktade utbildningen inom gymnasieskolan, som jag tillsatte i somräs, arbetar bl. a. också med den generella frågan om utbildning för små yrkesområden.

I vad gäller skinnindustrin finns redan inom gymnasieskolans ram ett antal specialkurser, nämligen kurs i skinnkonfektionsarbete om ett läsår, kurs i skinnkonfektionssömnad samt kurs i tillskärning inom skinnkonfektionsindustrin om vardera en termin. Dessa har enligt organisationsbeslut en intagningskapacitet om 16, 32 resp. 8, dvs. totalt 56, intagningsplatser. I förhållande till branschens totala storlek förefaller denna dimensionering vara väl avvägd. Såvitt jag vet finns f. n. inga konkreta planer på att öka antalet platser.

All utbildning inom skinnindustrin är koncentrerad till "skinnskolan" i Västerdalarnas gymnasieskola i Malung, där skinnindustrin traditionellt har en stark ställning. Detta kan självfallet föranleda problem med långa reseavstånd för elever från andra områden som är intresserade av utbildning inom branschen. Enligt uppgift har dock rekryteringen från andra kommuner ökat, så att andelen "utsocknäs" elever nu uppgår till ca 50 % av elevantalet vid "skinnskolan" i Malung.

All yrkesutbildning måste fortlöpande förnyas med hänsyn till den tekniska utvecklingen och nya branschförbättringar i övrigt. Detta gäller givetvis även utbildning för arbete inom skinnindustrin. Jag vill betona den viktiga roll som skinnskolan spelar för branschen såväl i vad gäller att vidmakthålla yrkeskunskaperna inom skinnindustrin som när det gäller att utgöra en rekryteringsbas för nyrekrytering av ungdomar till branschen. Eventuella behov av förnyelse i utbildningsinriktning eller utbildningsinnehåll får framföras via branschorganen eller skinnskolan till berörda utbildningsmyndigheter, dvs. i första hand läns skolnämnden och skolöverstyrelsen.

Anf. 79 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga, en fråga som rymmer såväl industri- och näringspolitiska som försvars- och utbildningspolitiska intressen.

Jag tycker att svaret är positivt, dels därför att satsningarna på utbildning

är så stora som de är, dels därför – kanske skulle jag säga framför allt därför – att statsrådet uppenbarligen är beredd att pröva olika utbildningsmodeller för att kunskaperna inom en liten bransch skall kunna behållas. När det gäller en så liten bransch som skinnindustrin tror jag att någon form av inbyggd utbildning många gånger skulle innebära uppenbara fördelar.

Svensk skinnindustri befinner sig inte direkt i en lönsamhetskris. Men i ett läge med mycket hård konkurrens med lågprisimport krävs det stöd för att en viss branschstorlek skall kunna behållas. När en bransch blir alltför liten finns risken att branschen utarmas och att man den vägen tappar kunskaperna.

Antalet sysselsatta inom branschen är i dag mycket litet. I hela Sverige finns det förmodligen inte fler än ca 250 direkt industrissysselsatta, varav drygt 200 i Malung. Inom garveribranschen, som ju är en bransch inom svensk skinnindustri, finns det förmodligen ca 175 yrkeskunniga personer, varav ca 50 i Malung. Garveribranschen är för resten ett område – den uppfattningen har jag – där det finns mycket att göra för att utveckla och skapa kunskaper om material som skulle vara högst användbara i krissituationer. Åldersfördelningen bland dem som är sysselsatta inom skinnbranschen är på grund av hög medelålder mycket ogynnsam.

Skall yrkeskunskaperna behållas krävs – trots en förhållandevis hög yrkesutbildningsnivå – en viss storlek på branschen.

Orsaken till att jag framställt min fråga till industriministern är att jag anser att det krävs en viss branschstorlek för att branschen skall kunna överleva. Därmed krävs också ett visst industripolitiskt stöd. Jag anser det nödvändigt att behålla branschkunskaperna när det gäller tillverkning av handskar och skinnplagg – framför allt av beredskapsskäl. Skinn är ett naturmaterial som vi i ett krisläge bör ta till vara och som vi säkert också behöver ta till vara, inte minst med tanke på dem som i sitt arbete har behov av oömma och slitstarka kläder.

Skinnindustrin är ett område där överstyrelsen för ekonomiskt försvar borde ha ett klart intresse av att tillverkningen finns kvar och att yrkeskunskaperna bevaras.

Ännu en gång tackar jag statsrådet för svaret. Jag hoppas att vi kan hjälpas åt i arbetet med att behålla de kunskaper som finns inom branschen.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1984/85:281 om högskolans administration

Anf. 80 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Iris Mårtensson har frågat mig om det finns fog för uppgifterna att högskolans administration ökar och vilka åtgärder som har vidtagits resp. planeras för att minska byråkratin inom högskolan.

Inom högskolan är det högskolestyrelserna själva – där företrädare för lärare, andra anställda och studerande utgör majoriteten – som beslutar om hur stor del av anslagen som skall tas i anspråk för bl. a. administrativa

*Om högskolans ad-
ministration*

uppgifter. För att högskolans mångfasetterade verksamhet skall kunna fungera behövs självfallet en god administration. Administrationen vid universitet och högskolor är emellertid inte en klart urskiljbar verksamhet som handhas av en avgränsad grupp tjänsteinnehavare. Många uppgifter som brukar hänföras till administration utgör viktiga stöd- och servicefunktioner för utbildning och forskning.

I december 1983 beslöt riksdagen, efter förslag i proposition 1983/84:52 om vissa högskoleorganisatoriska frågor, att öka högskolestyrelsernas befogenheter att utforma den interna planerings- och ledningsorganisationen på det sätt som bäst passar de lokala förhållandena. Enligt vad jag erfarit har dessa vidgade befogenheter utnyttjats i stor utsträckning, och resultatet har blivit en betydande minskning av antalet beslutsorgan. Detta borde också slå igenom i kraven på insatser från högskoleförvaltningarnas sida.

De centrala och regionala högskolemyndigheterna, liksom högskoleenheternas förvaltningar, har, som annan statlig förvaltningsverksamhet, sedan fem år tillbaka varit underkastade krav på årliga besparingar. Senast i årets budgetproposition har sådana besparingar för förvaltningsändamål beräknats.

Åtgärder har sålunda de senaste åren vidtagits i direkt syfte att begränsa högskolans administration. Trots detta hävdas ibland i debatten att den fortfarande ökar.

Att bedöma hur stor andel av högskoleverksamheten som utgörs av administration är inte möjligt enbart med utgångspunkt i antalet innehavare av tjänster med vissa benämningar. Detta har också konstaterats i den forskningsrapport som jag antar att Iris Mårtensson syftar på i sin fråga. Bristen på kunskap om de faktiska förhållandena är emellertid enligt min mening otillfredsställande. Självfallet är det angeläget att regeringens och riksdagens intentioner när det gäller rationaliserings- och förvaltningsbesparingar verkligen slår igenom. Jag avser att inom kort föreslå regeringen att ge universitets- och högskoleämbetet i uppdrag att, i samverkan med statskontoret, kartlägga hur omfattningen av högskolans förvaltningsfunktioner har förändrats de senaste åren, för att på det sättet få fram ett underlag för att bedöma om ytterligare åtgärder bör vidtas.

Anf. 81 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag vill först tacka utbildningsministern för det utförliga svar jag fick på min fråga.

Frågan är – som utbildningsministern helt riktigt antagit – föranledd av den forskningsrapport som lades fram i slutet av förra året och som gjorde mig intresserad av hur högskolebyråkratin vuxit sedan 1969.

Jag är helt på det klara med att om man skall kunna upprätthålla högskolans basfunktioner – alltså utbildning, forskning och utvecklingsarbete – krävs ett visst mått av lokal administration. Men frågan är hur mycket och till vilket pris.

I den berörda forskningsrapporten framgår att den relativa andelen handläggare ökade betydligt under tiden 1969–1981 samt att den inte heller

stod stilla mellan 1981 och 1984. Regionstyrelserna är inte medräknade, inte UHÄ och inte heller administrativ personal på institutionerna utan rena handläggartjänster. Men märk väl att antalet studerande under denna tid inte har ökat nämnvärt. Sammantaget visar rapporten att högskolan i dag innehåller många fler administratörer än 1969.

Man måste då fråga sig: Har inte åtgärderna som har vidtagits för att begränsa högskolans administration fått det genomslag som var önskvärt?

Att den nya högskolan innehåller uppgifter av administrativt slag, som kräver speciella, administrativa tjänster, anser jag vara helt i sin ordning. Det är bra att utbildningsministern lovar att ge berörda myndigheter i uppdrag att kartlägga förvaltningsfunktionerna. Om antalet byråkrater fortsätter att öka – samtidigt som institutionerna tvingas spara – slår det nämligen mot undervisningen.

Förhoppningsvis kan det finnas rationaliseringsvinster att göra inom högskolans administration till förmån för en ökning av undervisning och forskning. Besked om det får vi när den kartläggning som utbildningsministern har lovat kommer.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1984/85:287 om ökat antal intagningsplatser i gymnasieskolan

Anf. 82 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Larz Johansson har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att öka antalet intagningsplatser i gymnasieskolan inför den nu förestående intagningen till läsåret 1985/86.

Jag ser det som synnerligen angeläget att göra det möjligt för alla ungdomar att få en grundläggande gymnasieutbildning. I detta syfte har också antalet platser på gymnasieskolans grundskoleanknutna studievägar stegvis utökats de senaste åren, från 107,2 intagningsplatser per 100 16-åringar budgetåret 1982/83 till 111,8 platser innevarande budgetår. För att garantera att dessa platser i första hand tillfaller 16- och 17-åringar beslöt ju också riksdagen på grundval av förslag i 1984 års budgetproposition att införa bestämmelser om prioritering av dessa grupper vid intagningen till gymnasieskolan.

Jag har varit väl medveten om den oro som man på många håll i landet hyser för att gymnasieplatserna, trots de åtgärder jag nu har nämnt, inte skulle räcka till för 16- och 17-åringarna nästa år. Mot denna bakgrund har regeringen i budgetpropositionen föreslagit att gymnasieskolan får ytterligare 2 300 intagningsplatser läsåret 1985/86. Om riksdagen bifaller detta förslag kommer antalet platser att uppgå till 114,4 per 100 16-åringar. Därigenom bör samtliga 16- och 17-åringar, som så önskar, kunna erbjudas en plats i gymnasieskolan.

Fredagen den
11 januari 1985

*Om ökat antal in-
tagningsplatser i
gymnasieskolan*

Anf. 83 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Även om tacksamheten kanske borde gå i den motsatta riktningen, till oss i centerpartiet som ständigt är pådrivande i denna fråga. Det är bara synd att regeringen har en så lång reaktionstid och att besluten kommer så sent. Jag skall ge några exempel på det från den tidigare hanteringen.

Hösten 1983 lade regeringen fram en proposition om sysselsättningspolitiska åtgärder. Då väckte vi från centerpartiet en motion, där vi bl. a. pekade på det stora behovet av ytterligare platser i gymnasieskolan och att besluten borde komma tidigare för att underlätta planeringen för kommuner och länskolnämnder. Då sade regeringen och riksdagsmajoriteten nej.

I januari 1984 kom sedan budgetpropositionen, och där fick gymnasieskolan ett ytterligare antal platser. Det var i och för sig bra, men antalet var fortfarande otillräckligt. Med anledning därav väckte vi i centerpartiet en ny motion, där vi föreslog en ytterligare utökning av antalet platser. Regeringen och riksdagsmajoriteten sade nej.

På våren kom den s. k. gymnasiepropositionen, där regeringen återigen föreslog ett litet utökat antal platser. Också den gången hade vi i centerpartiet anledning att föreslå fler platser än vad regeringen ville ge till gymnasieskolan. Dessutom upprepade vi vårt ständigt återkommande krav att besluten borde komma tidigare så att man kunde planera bättre.

Efter det att regeringen och riksdagsmajoriteten hade avvisat våra krav och presenterat de slutliga ramarna för 1985/86 – det är detta ni har att planera efter – kommer man nu i budgetpropositionen i januari tillbaka och säger att man nu kan tänka sig att utöka de här ramarna ytterligare. Samtidigt lägger man fast slutgiltiga ramar för 1986/87. Då säger statsrådet att hon har varit väl medveten om den oro som man på många håll i landet hyser för att gymnasieplatserna trots de åtgärder som nämnts inte skall räcka för 16–17-åringarna nästa år. Fanns inte den medvetenheten hos statsrådet när vi fattade beslut om gymnasiepropositionen? Vi pekade exakt på de siffror, exakt på det underlag som regeringen nu grundar sitt ställningstagande i budgetpropositionen på. Varför vill inte regeringen tro på de uppgifter, som vi lämnar, i så god tid att besluten kan fattas så att planeringen stämmer överens med de faktiska behoven?

Anf. 84 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag kan ge Larz Johansson rätt i att centern har en viss ärorik historia i vad gäller att kräva fler gymnasieskolplatser. Det är nu något lättare för ett oppositionsparti än för regeringen.

Jag ger också Larz Johansson rätt i att planeringsproceduren och möjligheten till tidigare beslut i vad gäller gymnasieskolplatser inte är så bra som jag skulle önska. Det har jag sagt tidigare här i riksdagen. Därför hoppas jag att vi skall komma till rätta med detta så att vi kan ha en långsiktig planering och så att kommunerna vet vad de har att hålla sig till, men även så att vi kan hålla antalet gymnasieplatser på en sådan nivå att man verkligen kan se realistiskt på planeringen. Det är just de två tingen som är svåra att

förena, framför allt under de år då det har varit mycket upp och ner i årskullarna med 16-åringar. Gymnasieskolan har därför måst fluktuera ganska kraftigt. Jag hoppas att vi skall hitta en ordning som underlättar planeringssystemet.

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

*Om ökat antal in-
tagningsplatser i
gymnasieskolan*

Anf. 85 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Ett bra sätt att komma till rätta med problemen är att följa de förslag som centerpartiet lägger fram vid det tillfälle då vi gör det och inte ett halvår senare. Vi står ånyo inför denna situation, för nu föreslås det i budgetpropositionen slutgiltiga ramar för 1986/87 som är exakt lika stora som de som skall gälla för 1985/86, trots att statsrådet lika väl som jag är medveten om att antalet 16-åringar ökar ytterligare. Då borde logiken kräva att när man nu anser sig behöva öka antalet platser för att försöka motsvara kraven i år bör ramen naturligtvis utökas ytterligare för 1986/87. Det kan vi konstatera redan nu. Det är ett bra tips för statsrådet att i så fall följa det rådet redan vid detta tillfälle.

När det gäller den här frågan är det faktiskt inte speciellt mycket lättare för oppositionen än för regeringspartiet. Det är precis lika lätt för båda parter att föreslå och ta fram det exakta antal gymnasieplatser som man behöver. Kostnaderna kan aldrig avskräcka. Vi är båda lika medvetna om att om man inte gör detta kostnaderna i stället kommer in under uppföljningsansvaret eller, för de äldre ungdomarna, under arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag läser just i årets budgetproposition att statsrådet har fått lov att konstatera att pengarna inte räckte till under uppföljningsansvaret föregående budgetår, alltså fick man lov att anvisa 150 milj. kr. ytterligare. Nog hade det väl varit en god affär för statskassan att i stället använda de pengarna till fler gymnasieplatser? Det hoppas jag att statsrådet kan ge mig rätt i – då kan hon undvika sådana här misstag i fortsättningen.

Anf. 86 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Problemet är ju att vi har vissa tidpunkter då planeringen skall vara klar och då besluten skall fattas. När centern satt i regeringen hade man som parti respekt för dessa tidpunkter för regeringsarbetet, liksom jag som statsråd måste ha det. Det är annat när man befinner sig utanför kanslihuset.

Jag tycker att det alltid är bättre om vi kan erbjuda ungdomarna gymnasieutbildning i stället för att erbjuda olika andra alternativ. Jag är glad för att intresset för gymnasieskolan också ökar bland de ungdomar som slutar grundskolan.

Anf. 87 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! I det här fallet är det ju inte precis tidpunkterna för besluten som behöver vara avskräckande, eftersom vi känner till och har känt till den faktiska situationen vid varje sådant här beslutstillfälle.

Nu redovisar skolöverstyrelsen att för det läsår som vi nu talar om – det som börjar höstterminen 1985 – är antalet förstahandssökande i förhållande

*Om ökat antal in-
tagningsplatser i
gymnasieskolan*

till 100 16-åringar faktiskt 126. Så detta med 114 % är trots allt en ganska dålig lösning och ett klenkt besked till alla dem som de facto vill ha en gymnasieutbildning.

Jag tycker att det vore skäl att försöka se till att den här planeringen bättre stämde överens med de faktiska behoven. Nu vet vi alltså att till det därpå följande läsåret är 16-åringarna fler än i år, och då kräver logiken att vi redan nu höjer den slutliga ramen för läsåret 1986/87.

Anf. 88 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Vi vet i dag inte någonting om hur hösten kommer att se ut – hur många som kommit in av dem som vill komma in i gymnasieskolan. De elever som här kommer i fråga har ännu inte ens lämnat in sina ansökningar. Vi måste därför i dag uttala oss med en viss osäkerhet. Det är prognoser det hela handlar om; man får göra en bedömning av den platstillgång som erbjuds.

Vad vi nu gjort är att dimensionera upp gymnasieskolan så, att vi nu har den största dimensioneringen någonsin. Det tillsammans med att vi prioriterar 16–17-åringarna och tar krafttag för att se till att tilldelade platser också blir verklighet medför att vi kan göra bedömningen att alla ungdomar som söker till gymnasieskolan också skall kunna få en plats.

Anf. 89 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är ett riktigt konstaterande av statsrådet att det är svårt att bedöma hur det kommer att gå till hösten. De ungdomar som nu i dagarna skall lämna in sina ansökningshandlingar och som förhoppningsvis bestämt sig för ungefär vilka linjer de vill söka har fått en information som baseras på det tidigare s. k. slutliga beslutet om ramar. De har inte kunnat göra sina bedömningar eller sannoliketskalkyler av var de kan komma in på att det nu plötsligt droppar ned 2 300 ytterligare platser, som skall fördelas över landet. Det är sådant som förrycker planeringen, och det är sådant som ökar risken för att en del av dessa gymnasieplatser, som egentligen så väl behövs, ändå kommer att stå tomma till hösten, därför att det inte varit möjligt att planera på ett vettigt sätt och inte varit möjligt att informera ungdomarna om förutsättningarna att söka till olika linjer. Det är detta som gör saken så olycklig. Det hade varit mycket bättre om de beslut som nu kan komma att fattas med anledning av budgetpropositionen hade fattats vid den tidpunkt då de rätteligen borde ha fattats, dvs. under förra våren.

Anf. 90 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag tycker nog att Larz Johansson går litet för långt nu. Vad som under flera år varit problemet är att regeringar av olika slag ibland har tvingats ge extraplatser väldigt sent, dvs. ända in i augusti månad, för att klara situationen i gymnasieskolan. Det är de här sēna besluten under våren och sommaren som skapat de problem som Larz Johansson berör. Nu kommer jag i januari med ett besked om extraplatser. Det sker just därför att

det då blir möjligt att utnyttja dessa platser. Jag är alldeles övertygad om att man kommer att klara detta i länen och kommunerna.

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

Anf. 91 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Statsrådet sade förut att man borde ha respekt för de tidpunkter när regeringar och andra kan fatta beslut. Nu är det förhoppningsvis så att riksdagen skall fatta beslut om det tillskott av platser som vi talar om; det kommer vi att göra någon gång i vår. Först därefter kan det de facto fördelas på kommuner. Dessförinnan är det inte så lätt att ta hänsyn till dessa platser i planeringen.

Men det faktiska förhållandet är ju ändå följande: När länskolnämnderna under hösten meddelade kommunerna vilket antal gymnasieplatser de hade till sitt förfogande fick många kommuner besked om att de inom olika utbildningsvägar framtogs ett antal platser som inte kunde komma till stånd därför att det inte fanns tillräckligt med årselevplatser. Så har man då gjort sin planering på grundval av det beskedet; man har inte organiserat verksamheten på något annat sätt. Nu får man plötsligt besked om att det kan komma att läggas tillbaka en och annan klass på de olika utbildningsvägarna. Det försvarar planeringen och ökar riskerna att dessa platser inte blir rationellt utnyttjade.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om adekvat praktik för elever på 4-åriga tekniska linjer i gymnasieskolan

15 § Svar på fråga 1984/85:310 om adekvat praktik för elever på 4-åriga tekniska linjer i gymnasieskolan

Anf. 92 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat mig vilka åtgärder jag kan och vill vidta för att råda bot på det missförhållande som består i att eleverna på fyraårig teknisk linje i gymnasieskolan har svårigheter att få den praktik som de enligt läroplanen skall ha haft när de utexamineras.

Som jag framhållit vid flera tillfällen är det utomordentligt olyckligt att brist på praktikplatser hindrar de berörda eleverna från att få en fullständig utbildning. Jag har därför låtit den arbetsgrupp för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen som jag tillsatte i somras behandla detta problem med förtur.

På grundval av arbetsgruppens förslag föreslår regeringen i årets budgetproposition en försöksverksamhet, som i korthet innebär att de sammanlagt tolv veckornas miljöpraktik på T-linjen försöksvis förläggs till läsårstid och att utbildningen på linjen i samband härmed förlängs med en termin.

Eftersom tillgången på bra praktikplatser är begränsad under sommaren bör de elever som slutar T-linjen efter årskurs 3 för att t. ex. övergå till högskolestudier inte behöva redovisa fullgjord miljöpraktik mellan årskurserna 2 och 3 för att få avgångsbetyg med fullständig studiekurs. Jag föreslår därför i budgetpropositionen att miljöpraktik skall krävas endast inom

Om adekvat praktik för elever på 4-åriga tekniska linjer i gymnasieskolan

fyraårig utbildning på linjen.

Det är min förhoppning att dessa förslag skall innebära en lösning på T-linjens praktikproblem.

Anf. 93 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Först får jag tacka för svaret.

Den här frågan handlar om att de som går på tekniskt gymnasium har svårt att få den obligatoriska praktik som de skall ha. Alltför ofta är den praktik de lyckas få ganska dålig sedd i utbildningsperspektiv. Med bra praktik menar jag en praktik som uppfyller kravet att eleverna får uppleva verkligheten och se sammanhagen på verkstadsgolvet, att de får lära känna människorna vid maskinerna och deras jobb. Bristen på adekvat praktik är minst sagt besvärande, eftersom vi har brist på tekniker; det är då desto viktigare att vi kan ge de elever som går tekniska linjer en kvalitetsmässigt god utbildning.

Jag håller med statsrådet om att regeringen i budgetpropositionen tagit itu med den här frågan. En försöksverksamhet med att förlänga utbildningstiden med en termin och lägga praktiken där kan också vara intressant. Men innebär då detta att de som går fyraårig teknisk linje egentligen kommer att gå fyra och ett halvt år och sluta till julen? Om det innebär detta – hur skall man då bäst ta till vara halvåret mellan det att de slutar skolan och det att de börjar högskolan?

För dem som kommer till högskolan efter tre år i gymnasium utan någon praktik blir det än viktigare att högskolan kan ordna praktikplatser. Jag talade i går, innan vi fick budgetpropositionen, med Tekniska högskolan i Linköping. Går man deras fyraåriga utbildning är 17 veckors praktik obligatorisk. Men även där har man konstaterat att det är svårt för eleverna att få bra praktikplatser.

Det är också en annan fråga jag vill ta upp – den blir än mer aktuell när man läst budgetpropositionen. Där står bl. a. följande: "En förutsättning för att försöksverksamheten skall få börja är att kommunen i fråga har fått bindande garantier från företagen att praktikplatser kommer att finnas."

När det gäller att ställa goda praktikplatser till förfogande till dessa elever ställer privata företag upp i ganska stor utsträckning. Det gör också kommuner och landsting. Men staten är mycket sämre. Det borde finnas möjligheter till teknisk praktik vid SJ, luftfartsverket, sjöfartsverket, vägverket, televerket, osv. Jag vill avsluta det här inlägget med att fråga statsrådet: Anser statsrådet att de statliga verken och annan statlig verksamhet tar sitt ansvar fullt ut när det gäller att ställa goda praktikplatser till förfogande för dem som får teknisk undervisning?

Anf. 94 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! När det gäller den speciella frågan har jag inga uppgifter i dag. Jag vet att man på arbetsgivarhåll och från de fackliga organisationernas sida har haft en kampanj för att få fram flera praktikplatser. Självfallet har kampanjen varit inriktad på alla områden, även på det statliga området. Även där måste det kunna finnas praktikplatser. I andra sammanhang har vi

rent allmänt framhållet betydelsen av att man ställer upp med ungdomslag, praktikplatser osv., varför jag hoppas att vederbörande känner ett tryck.

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

Anf. 95 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Statsrådet slutade sitt första svar till mig med meningen: "Det är min förhoppning att dessa förslag skall innebära en lösning på T-linjens praktikproblem." Det är möjligt att det innebär en lösning, men det kommer inte att skapa bättre gymnasieingenjörer och civilingenjörer, eftersom det ändå är viktigt att dessa har kontakt med verkstadsgolvet. Därför är det också oerhört viktigt att de statliga verken tar sitt ansvar när det gäller att ställa praktikplatser till förfogande.

Jag vill ta upp en annan sak som är viktig i det här sammanhanget. När det gäller vårdlinjen ställer landstingen upp och ser till att eleverna får den praktik som behövs. När det däremot gäller elever vid fyraåriga tekniska gymnasielinjer ges det ingen direkt hjälp eller handledning, utan det ålägger eleverna själva att ordna detta. Detsamma gäller elever vid Tekniska högskolan. Resultatet av gör-det-självmetoden kan bli bra, men när eleverna får sitt slutbetyg kan det också visa sig att den praktik som de skaffat sig inte godkänns.

Jag vill sluta min korta replik med att återkomma till den fråga som jag ställde i mitt första inlägg: Betyder budgetpropositionens förslag att de som går på fyraårig teknisk linje egentligen går fyra och ett halvt år och slutar till julen? Har jag missuppfattat saken är jag tacksam för ett klarläggande. Slutar eleverna till julen, kan jag inte förstå annat än att de inte skall behöva gå vårterminen, om de söker till högskolan som börjar i augusti. Detta är alltså en fråga från min sida. Jag har nämligen inte haft tid att sätta mig in i budgetpropositionens alla detaljer.

Anf. 96 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! De som från T-linjen söker till högskolan är framför allt de som slutar efter tre år. Då söker man sig direkt till högskolan. De som utbildar sig under fyra år avser ju i de flesta fall att gå direkt ut i arbetslivet. Anna Wohlin-Andersson har uppfattat saken alldeles riktigt: de fyra åren förlängs till fyra och ett halvt år, och man kommer alltså att sluta till julen. I allmänhet blir det sedan fråga om att gå ut på arbetsmarknaden.

Problemet med praktiken och hur man skall nå varandra när det gäller skolan och de olika arbetsplatserna, och yrkeslivet i dess helhet, är något som arbetsgruppen som ser över yrkesutbildningarna mera allmänt kommer att studera. Under året kommer arbetsgruppen att lägga fram förslag i de mer generella frågorna.

Anf. 97 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! När jag talade med Tekniska högskolan i Linköping för att höra hur man ser på det hela ute på fältet – jag har i morse också läst i budgetpropositionen – säger man att väldigt många av de sökande har gått på den fyraåriga linjen och att det problem som statsrådet och jag nu har

---

Om adekvat praktik för elever på 4-åriga tekniska linjer i gymnasieskolan

Fredagen den
11 januari 1985

*Om samordning
mellan skolavslut-
ning och inryck-
ning till värnplikts-
tjänstgöring*

diskuterat kommer att bli aktuellt, dvs. den så att säga tomma vårterminen. De föreslog då spontant – de har ju inte heller läst förslaget ordentligt – att man skulle kunna lägga in arbetslivserfarenhet i miljöpraktiken. Då skulle eleverna när de började på tekniska högskolan – om de nu söker dit, vilket de gör i stor utsträckning – ha ett års arbetslivserfarenhet. De fortsätter alltså på vårterminen och får på det sättet ett års arbetslivserfarenhet. Jag vet inte hur statsrådet ställer sig till en sådan lösning. Det är kanske inte lätt att svara så här spontant. Men det var deras spontana reaktion.

Anf. 98 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Vad man i så fall föreslår är ju att förlänga inte bara med ett halvår – vilket jag nu ställer mig bakom – utan med ett helt år. Det tror jag är en ganska kraftig förlängning.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1984/85:317 om samordning mellan skolavslutning och inryckning till värnpliktstjänstgöring

Anf. 99 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Kerstin Ekman har frågat mig om jag är beredd att föreslå åtgärder som löser problemet med den bristande tidsmässiga samordningen mellan gymnasieskolans avslutning och inryckningen till värnpliktstjänstgöring.

I betänkandet (SOU 1984:71) Värnplikten i framtiden, som överlämnades till försvarsministern i augusti 1984, har 1983 års värnpliktsutbildningskommitté – i avvaktan på mer omfattande förändringar av värnpliktsutbildningssystemet – föreslagit att inryckningarna i juni månad flyttas till vecka 24. Detta innebär att inryckningarna senareläggs ca en vecka

Enligt min mening ger kommitténs förslag förutsättningar för att lösa de samordningsproblem som hittills funnits.

Jag har erfarit att förslag till åtgärder med syfte att uppnå den föreslagna samordningen bereds inom försvarsdepartementet. Frågan kommer inom kort att föreläggas regeringen för beslut. Någon ytterligare åtgärd anser jag i detta läge inte vara påkallad.

Anf. 100 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Det är nu två år sedan jag första gången i en interpellation tog upp problemet med tidpunkten för skolavslutning resp. inryckning till grundutbildning inom försvaret. Jag har även under tiden motionerat i samma ämne. Det kan tyckas vara en kort tid som förflutit, men det handlar ju om att varje år som går drabbas nya ungdomar av olägenheter som kunde undanröjas om man tog sig an uppgiften att skapa samordning. Årsklass efter årsklass av unga män avslutar sin skolgång med att avstå från den gemenskap som den

sista veckans samvaro med klasskompisar betyder.

När man i utskottet förra året behandlade den motion jag hade väckt, hänvisade man till värnpliktskommittén, som skulle se över det här problemet. När vi behandlade betänkandet i riksdagen var det f. ö. för sent att göra någonting för de ungdomar som drabbades förra året.

Det svar som statsrådet nu har lämnat kan vid första anblicken ge ett intryck av att problemet är löst. Och det är naturligtvis en förhoppning att det finns en vilja hos de berörda myndigheterna att klara av den här frågan, som gäller unga människor och praktiskt innebär en del av den första kontakten som de får med verksamhet utanför skolans värld. Men jag tycker ändå att det är en fråga om hur man skall lösa problemet permanent. Såvitt jag förstår kan utbildningsministern inte ge svar på den frågan nu. Det är väl att beklaga att inte försvarsministern är svarande i stället. Men det är alltså angeläget att problemet för all framtid får sin lösning.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 1984/85:77 om forskningen inom arbetsmiljöplanering

Anf. 101 Utbildningsminister *LENA HJELM-WALLÉN*:

Herr talman! Paul Lestander har frågat mig

1. varför professuren i arbetsmiljöplanering vid högskolan i Luleå ännu inte utlysts och
2. varför de lokaler som avsetts tillgodse behov för den nyinrättade utbildningslinjen i industriell arbetsmiljö används för andra ändamål än dem som riksdagen avsett i samband med beslut över den s. k. Norrbottenspropositionen.

Professuren i arbetsmiljöplanering tillkom samtidigt med beslut om försöksvis inrättande av arbetsmiljöutbildning vid högskolan i Luleå. Då denna utbildning inte kom att genomföras, avvaktade universitets- och högskoleämbetet med att fastställa närmare beskrivning av ämnesinnehållet för professuren.

Efter ytterligare beredning inrättades den 1 juli 1984 en utbildningslinje för industriell arbetsmiljö vid högskolan i Luleå.

I samband med förnyade diskussioner om ämnesinnehållet för professuren har inom högskolan väckts förslag om att omvandla tjänsten till professur inom annat område. Detta torde få ses mot bakgrund av rådande budgetläge. Högskolestyrelsen har ännu inte tagit ställning i frågan.

Ett eventuellt beslut om ändring av professurens ämnesbenämning måste fattas av regeringen och riksdagen.

I vad gäller lokalfrågan ankommer det på högskolan i Luleå att besluta om dispositionen av befintliga lokaler.

Anf. 102 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag vill först tacka utbildningsministern för svaret.

Beslutet om att inrätta en professur i arbetsmiljöplanering och att starta utbildning i arbetsmiljö vid högskolan i Luleå hälsades med glädje av Norrbottens arbetande människor. Äntligen skulle forskningen kring arbetsmiljöplaneringen få ett lyft. Utbildningen inom detta ämne kunde förbättras. En kunskapsuppbyggnad skulle inledas som skulle ge positiva samhällseffekter både ur hälsosynpunkt och för möjligheten att direkt vid planeringen av nya arbetsställen sätta in åtgärder för en god arbetsmiljö.

Utbildningsministern redogör i sitt svar för behandlingen hittills av ärendet. Av den redogörelsen får man det intrycket att högskolestyrelsen i Luleå förhalat ett verkställande av fattade beslut. I svaret hänvisas också till att en ändring i professurens ämnesbenämning måste beslutas av regering och riksdag innan den eventuellt kan genomföras.

Enligt min mening har svaret en allvarlig brist. Vilka åsikter har egentligen utbildningsministern om värdet av en professur i arbetsmiljöplanering? Bör vi förstärka våra resurser och vår kompetens inom de här områdena? Tycker utbildningsministern att den segdragna behandlingen av den här frågan på lokalplanet är ett bra sätt att handlägga en viktig framtidsfråga inom utbildningen? Om utbildningsministern verkligen anser att forskning och utbildning i arbetsmiljö är viktig, tänker då utbildningsministern klargöra detta på ett entydigt sätt för högskolestyrelsen i Luleå?

Anf. 103 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Allmänt vill jag säga att forskning och utbildning inom området arbetsvetenskap i vid mening och arbetsmiljö är någonting viktigt. Det är bl. a. därför jag har föreslagit att man skall inrätta den särskilda högskolelinjen för industriell arbetsmiljö. Jag vill också erinra om att detta inte är den enda professur inom området som finns i Luleå. Inom området arbetsvetenskap finns det ytterligare tre tjänster – en i arbetslivets socialpsykologi, en i industriell ergonomi och en i teknisk psykologi. Detta har givit högskolan i Luleå litet av dess profil. Regeringen har alltså menat att detta är ett viktigt område.

Jag vill ge Paul Lestander rätt i att det har varit många turer kring frågorna om forskning och utbildning i vad gäller arbetsmiljö i Luleå och att det vore bra om man kunde komma till ett slutligt avgörande i den frågan. Jag vill betona att om man i dessa ställningstaganden skulle komma till en annan ståndpunkt än den som riksdagen och regeringen redan har tagit ställning för, alltså en professur i arbetsmiljö, måste man komma tillbaka till riksdagen så att riksdagen återigen får pröva den frågan.

Anf. 104 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag delar helt Lena Hjelm-Walléns uppfattning om profilen på högskolan i Luleå. Men om man har den uppfattningen att detta är en viktig fråga och att profilen skall behållas och verksamheten skall utvecklas, då måste man redan nu kunna ta ställning till frågan om den här professuren.

som ju ytterligare skulle ha markerat profilen. Det var detta min fråga gällde.

Jag förstår att Lena Hjelm-Wallén, vår utbildningsminister, är något förtegen om hur hon tänker handla. Hon hänvisar i stället till att vi senare får förslaget på vårt bord. Men man har i andra sammanhang hävdat att den här regeringen är väldigt handlingskraftig. Den har också åsikter om det mesta. Varför då hålla inne med dem i denna fråga?

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1984/85:102 till lagutskottet

19 § Efter föredragning lades

Skrivelse

1984/85:103 till handlingarna

20 § Föredrogs och hänvisades

Skrivelse och proposition

1984/85:104 till justitieutskottet

1984/85:105 till lagutskottet

21 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1984/85:9 till skatteutskottet

22 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1984/85:282–286 till skatteutskottet

1984/85:287–290 till konstitutionsutskottet

1984/85:291 till finansutskottet

1984/85:292–294 till skatteutskottet

1984/85:295 och 296 till lagutskottet

1984/85:297 till skatteutskottet

1984/85:298 till utrikesutskottet

1984/85:299 och 300 till socialutskottet

1984/85:301 till kulturutskottet

1984/85:302 till trafikutskottet

1984/85:303 till näringsutskottet

1984/85:304 till konstitutionsutskottet

1984/85:305 yrkande 1 till skatteutskottet

i övrigt till socialförsäkringsutskottet

1984/85:306 till jordbruksutskottet

1984/85:307 till utbildningsutskottet

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Om forskningen
inom arbetsmiljö-
planering*

23 § Anmäldes och bordlades

Skrivelse

1984/85:106 Redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia

24 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1984/85:308 av *Marianne Karlsson*

Nationaldagen som helgdag

1984/85:309 av *Gunnel Jonäng* och *Gunnar Björk* i Gävle

Översyn av upphandlingsförordningen

1984/85:310 av *Allan Ekström*

Vissa ändringar i bevissäkringslagen

1984/85:311 av *Ove Eriksson*

Slopande av skattereduktionen för fackföreningsavgift

1984/85:312 av *Barbro Nilsson* i Visby och *Elisabeth Fleetwood*

Beskattningen av inkomst vid uthyrning av fritidshus

1984/85:313 av *Rolf Rämgård* och *Elis Andersson*

Ändrade skatteregler för idrottsledare och ideella organisationer

1984/85:314 av *Rune Torwald* och *Lennart Brunander*

Ändrad importtull på vissa bomullsgarner

1984/85:315 av *Rune Torwald m. fl.*

Översyn av reglerna för debitering av preliminärskatt och arbetsgivaravgift m. m.

1984/85:316 av *Kenth Skårvik*

Ett nytt polishus i Uddevalla

1984/85:317 av *Ulla Tillander* och *Martin Olsson*

Rätt till ledighet för frivilliga försvarsinsatser

1984/85:318 av *Anna Wohlin-Andersson* och *Lennart Brunander*

Redovisningen av sociala avgifter för uppdragstagare inom idrottsrörelsen

1984/85:319 av *Gösta Andersson* och *Agne Hansson*

Vårdnadsersättning till småbarnsföräldrar

1984/85:320 av *Erik Johansson m. fl.*

Översyn av yrkesinspektörsutbildningen

1984/85:321 av *Rune Torwald* och *Lennart Brunander*

Samordningen av civil och militär sjukvård

1984/85:322 av *Rolf Rämgård m. fl.*

Ökat antal platser i idrottsgymnasier

1984/85:323 av *Anna Wohlin-Andersson*

Betygen i grundskolan

1984/85:324 av *Ulla Tillander* och *Sigvard Persson*

Utbyggnad av partiellt dubbelspår på västkustbanan

1984/85:325 av *Jan-Erik Wikström* och tredje vice talman *Karl Erik Eriksson*

Återinförande av trycksaksportot

1984/85:326 av *Anna Wohlin-Andersson* och *Anders Svärd*

Järnvägssträckan Finspång–Hjortkvarn

1984/85:327 av *Agne Hansson* och *Gösta Andersson*

Vidgad rätt till ersättning för viltskador

1984/85:328 av *Rune Torwald* och *Ingvar Karlsson* i Bengtsfors

Ett pantsystem för batterier m. m.

1984/85:329 av *Anna Wohlin-Andersson* och *Ivar Franzén*

Statsbidrag till reservkraftverk inom animalieproduktionen

1984/85:330 av *Arne Fransson m. fl.*

Vissa ändringar i medbestämmandelagen, m. m.

1984/85:331 av *Agne Hansson* och *Gösta Andersson*

Lokalisering av statlig verksamhet till Kalmar län

1984/85:332 av *Kjell Mattsson m. fl.*

Vissa ändringar i bostadsaneringslagen

1984/85:333 av *Kjell Mattsson m. fl.*

Försöksverksamhet med fria förhandlingar om hyressättning

1984/85:334 av *Kjell Mattsson m. fl.*

Rätten till förhandlingsordning enligt hyresförhandlingslagen

25 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1984/85:18 Ändring i 13 kap. regeringsformen (prop. 1984/85:83 delvis)

1984/85:20 Ändring i regeringsformen (prop. 1984/85:83 delvis).

Finansutskottets betänkanden

1984/85:11 Ändring i lagen om exportdepositioner för skogsprodukter (prop.
1984/85:92)

1984/85:12 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 (prop.
1984/85:25 delvis)

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1984/85:13 Socialavgifter

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

Utbildningsutskottets betänkande

1984/85:9 Ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan (prop. 1984/85:57)

---

*Meddelande om
interpellationer*

Näringsutskottets betänkande

1984/85:14 Riksdagens revisorers förslag angående nämnden för fartygskreditgarantier (förs. 1984/85:7)

26 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framstälts

den 10 januari

1984/85:82 av *Pär Granstedt* (c) till jordbruksministern om överenskommelsen om skydd för kaskelottvalen:

Kaskelottvalen är världens största tandval, och den är sedan länge utrotningshotad. 1982 gjordes en överenskommelse inom den internationella valfångstkommissionen IWC om fredning av kaskelottvalen. Tyvärr respekteras inte denna överenskommelse av alla stater. Enligt ett bilateralt avtal mellan USA och Japan kommer Japan att fortsätta att döda 400 kaskelotter om året fram till 1988. Det är stor risk att denna jakt kommer att innebära att valarten utrotas. Enligt vetenskapsmännen kommer beståndet av kaskelott att fortsätta att sjunka de närmaste tio åren även om IWC-överenskommelsen om totalt jaktstopp på kaskelotter skulle respekteras.

Japan är det enda land som jagar kaskelotter. Köttet används till djurfoder och oljan utnyttjas industriellt, bl. a. för produktion av kosmetika. Det finns veterligen ingen användning av produkterna från kaskelottval där det inte finns godtagbara alternativ.

Arbetet för att rädda utrotningshotade djurarter är naturligtvis mycket viktigt. Förutsättningen för att det skall nå framgång är att gjorda överenskommelser respekteras av alla nationer. Den japanska jakten på kaskelotter innebär inte bara ett hot mot kaskelottvalen som art utan också mot arbetet till skydd för utrotningshotade djurarter i allmänhet. Mot den bakgrunden finns det anledning för Sverige att tillsammans med andra länder arbeta för att förmå Japan att respektera IWC-överenskommelsen.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om att få ställa följande fråga till jordbruksministern:

Vilka initiativ är Sverige berett att ta för att förmå Japan att respektera överenskommelsen om skydd för kaskelottvalen?

1984/85:83 av Pär Granstedt (c) till utrikesministern om utrikesministrernas besök i Vietnam:

Vietnam ockuperar sedan flera år grannlandet Kampuchea, som styrs av en vietnamstödd marionettregering under Heng Samrin. För att kunna upprätthålla sin kontroll över landet för man samtidigt krig mot en koalition av befrielse rörelser med den förutvarande kambodjanske presidenten, prins Sihanouk som formellt överhuvud. Krigföringen bedrivs under former som har mycket allvarliga konsekvenser för civilbefolkningen. Ett antal rapporter tyder bl. a. på att Vietnam också skulle använda sig av stridsgaser som är förbjudna i internationella konventioner. Rapporterna gäller främst s. k. gult regn, som tycks innehålla ett mycket starkt verkande gift och som också rapporteras ha använts av Sovjetunionen i Afghanistan.

Vietnams krigföring i Kampuchea är naturligtvis förödande för det drabbade landet och upplevs i hela regionen som ett hot och ett uttryck för en expansiv utrikespolitik från Vietnams sida. Det innebär också att en stor del av Vietnams knappa ekonomiska och andra resurser tas i anspråk för krigföringen i stället för att användas för det nödvändiga återuppbyggnadsarbetet. Det kan också finnas ett samband mellan det rådande krigstillståndet och det undertryckande av mänskliga rättigheter som förekommer i Vietnam.

Omedelbart före utrikesministrernas avresa till Vietnam genomfördes en stor offensiv i Kampuchea. Förutom operationer i stor skala i det ockuperade landet trängde vietnamesiska trupper också in i Thailand. Samtidigt belystes mänskliga rättighetssituationen i landet genom meddelande om avrättningar som skett av personer som anklagats för "landsförräderi och spioneri".

Sveriges relationer till Vietnam är betydelsefulla, eftersom landet är en av de största mottagarna av svenskt bistånd. Den svenske utrikesministrernas besök blir inte mindre viktigt av att det nära sammanfaller med femårsdagen av den vietnamesiska invasionen i Kampuchea och föregås av mycket oroande rapporter om situationen såväl i Kampuchea som i själva Vietnam.

Med anledning härav vill jag ställa följande frågor till utrikesministern:

1. Vilka uppgifter beträffande påstådd giftgasanvändning i Kampuchea kunde utrikesministern inhämta under sitt besök i Vietnam?
2. På vad sätt klargjordes i samband med besöket Sveriges inställning till Vietnams ockupation av och krigföring i Kampuchea, dess kränkning av Thailands territorium och mänskliga rättighetssituationen i landet?
3. Hur bedömer utrikesministern risken för att utrikesministrernas besök i Vietnam inom och utom landet kan uppfattas som ett stöd för dess politik?

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Meddelande om
interpellationer*

27 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

*Meddelande om
frågor*

den 10 januari

1984/85:335 av *Birger Rosqvist* (s) till finansministern om ändrad sista dag för avlämnande av självdeklaration:

Den 15 februari är dagen för avlämnande av deklaration. I år är denna dag en fredag.

För många är det veckosluten som får användas för upprättande av deklarationen.

Inkomstsuppgifter och andra handlingar som behövs sänds i många fall ut först i slutet av januari eller början av februari. Skall den 15 februari i år vara sista dagen blir det besvärligt för många som skall deklarera själva och dessutom hjälpa andra som brukligt.

Det är väl inte troligt att man hos skattemyndigheten gör så mycket åt de avlämnade deklarationerna lördag-söndag den 16 och 17 februari.

Vill finansministern medverka till att sista dag för avlämnande av deklarationen i år blir söndagen den 17 februari?

1984/85:336 av *Kenth Skårvik* (fp) till statsrådet Anita Gradin om svenskundervisningen för invandrare:

Enligt tidningsuppgifter kan flyktingar och andra invandrare som kommer till Sverige nu inte få någon undervisning i svenska, eftersom de anslagna pengarna är slut. Det finns emellertid medel för svenskundervisningen för de invandrare som redan har fått arbete som bör kunna utnyttjas.

När tänker regeringen säkerställa att nödvändig svenskundervisning kan ges till invandrare, t. ex. genom överföring av medel från s. k. lagbunden undervisning?

1984/85:337 av *Rune Torwald* (c) till finansministern om översyn av vissa bestämmelser i uppbördslagen:

Vid upprepade tillfällen under de senaste månaderna har massmedia redovisat den situation, som uppkommit för en seriös företagare i snickeribranschen, som genom ett förbiseende nu hotas av ekonomisk ruin, efter ett beslut av lokala skattemyndigheten i Göteborg.

Jag blev inkopplad på ett nästan analogt fall i början av 1982 och lyckades då hjälpa en enmansföretagare att slippa betala de aktuella pålagorna efter ett beslut i kammarrätten under hösten samma år. Jag motionerade också 1983 och begärde justeringar i lagtext etc. för att undvika en upprepning. Motionen avslogs då med hänvisning till att socialavgiftsutredningen sannolikt skulle lösa dessa problem. Så har inte blivit fallet, varför jag

tillsammans med göteborgarna Björn Molin och Lars Ahlström denna dag inlämnat en ny motion med mera preciserade önskemål om ändringar i lag- och författningstext.

Men eftersom frågan är av så stor vikt inte bara för den drabbade företagaren i Göteborg utan även för flera andra som drabbats av liknande orimliga pålagor, vill jag ställa följande fråga till finansministern:

Avser regeringen att omedelbart se över de aktuella bestämmelserna i syfte att eliminera situationer av den art som ovan redovisats?

1984/85:338 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Bengt Göransson om radiosändningarna på invandrarspråk:

Radio Stockholm har inställt sändningar på invandrarspråk, enligt uppgift efter påtryckningar från Riksradiön. Detta har lett till en kraftigt försämrade programservice för de stora invandrargrupper som finns i Stockholmsregionen.

Är regeringen beredd att ta initiativ till att förhindra att intressemotsättningar mellan radiobolagen går ut över invandrarnas behov?

1984/85:339 av *Pär Granstedt* (c) till kommunikationsministern om planerad indragning av färjeförbindelsen mellan Järna och Mörkö i Södertälje kommun:

Vägverket har beslutat att lägga ned Ulvsundets färja mellan Järna och Mörkö i Södertälje kommun. Det skulle medföra att lokalbefolkningen skulle få avståndet till kommuncentrum med praktiskt taget all service förlängt med 2 mil. Bl. a berörs ett hem för vård av flickor med sociala problem, vars program för samhällsintegrering allvarligt störs.

Ett antal boende i Järna med arbete i Grödinge får sina dagliga arbetsresor förlängda med totalt ca 4 mil.

Är regeringen beredd ta initiativ till att säkerställa att rimliga sociala hänsyn får bli avgörande i detta och liknande fall?

1984/85:340 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Anita Gradin om behandlingen av ansökningar om asyl i Sverige:

Den kraftiga strömmen av asylsökande till Sverige via sydsåkanska hamnar verkar fortsätta även 1985.

Uppgifter från polisen, men även från de asylsökande, visar att många söker asyl i vårt land beroende på vår sociala standard. Förföljelse och förtryck är i många fall inte huvudskälet för asylansökningen. Dessa uppgifter bekräftas av att många asylsökande kastar bort sina passhandlingar innan de anländer till Sverige.

Det är också uppenbart att en omfattande "människohandel" äger rum i syfte att erhålla tillstånd att stanna i Sverige.

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Meddelande om
frågor*

Fredagen den
11 januari 1985

*Meddelande om
frågor*

Har Sverige vidtagit några åtgärder i avsikt att ta emot enbart de personer vilka i sina hemländer uppenbart är förföljda och förtryckta?

Har förhandlingar upptagits med DDR och Polen i avsikt att stationera passpolis ombord på aktuella färjelinjer?

Om så är fallet, finns det anledning att tro på ett positivt besked från berörda länder, vilket i så fall skulle underlätta asylbehandlingen i Sverige?

1984/85:341 av *Rune Torwald* (c) till jordbruksministern om turistbroschyrer på främmande språk:

Dels genom en artikel i Kvällsposten på nyårsafton, dels efter kontakter med privatpersoner, företagsledare etc. har jag fått klart för mig, att Sveriges Turistråd uppenbarligen inte ens på de vanligaste främmande språken har försett sig med lämpligt broschyrmaterial som kan sprida kännedom om Sverige och propagera för besök i vårt land. Det är med förlov sagt otillfredsställande när personer verksamma permanent eller tillfälligt, i andra länder inte genom Turistrådet snabbt kan få fram det material de önskar sig för att propagera för besök i Sverige och för speciella mål eller anläggningar i vårt land.

Med hänvisning till ovanstående ber jag att få fråga jordbruksministern:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att Sveriges Turistråd i framtiden på ett bättre sätt skall kunna biträda dem som har intresse för och vilja att sprida turistpropaganda för Sverige?

1984/85:342 av *Rune Torwald* (c) till industriministern om genomförandet av det nationella mikroelektronikprogrammet:

På förslag av regeringen i prop. 1983/84:8 beslöt riksdagen att anslå medel för bl. a. ett femårigt program benämnt Nationella mikroelektronikprogrammet (NMP-4). Trots att det nu gått mer än ett och ett halvt år sedan beslutet fattades, har avtal träffats om bara två av de åtta projekt som planerats. Dessa två projekt (Galliumarsenid resp. Byggteknik) var i princip kartlagda före riksdagsbeslutet, varför det bara gällde att anvisa erforderliga tillskott av statliga medel. Samma gäller också det projekt för VLSI-teknologi, där avtal nu lär vara nära förestående.

Det är uppenbart att en så långsam handläggning äventyrar möjligheterna att nå de mål som är uppsatta för det ovannämnda femåriga programmet. Sedan avtal träffats om ett visst projekt torde det behövas två tre år för att genomföra och utvärdera det. Jag finner det också egendomligt att berörd industri, där den reella kompetensen främst finns, är så litet representerad i ledningsgruppen.

Med hänvisning härtill vill jag fråga industriministern:

1. Finns det någon sammanhållande teknisk projektledning för NMP-4?
2. Är statsrådet beredd tillsätta en styrgrupp där även företrädare för berörda industrier ingår?

3. Vilka åtgärder i övrigt avser statsrådet initiera för att säkerställa genomförande och utvärdering av NMP-4programmet?

den 11 januari

1984/85:343 av *Lars Ernestam* (fp) till kommunikationsministern om huvudleden för vägtrafiken mellan Stockholm och Göteborg:

Huvudleden för vägtrafiken mellan Göteborg och Stockholm har sedan urminnes tider gått genom Örebro. I Stockholm ansluter också E 18 med sträckning norr om Mälaren till Stockholm.

Örebroregionen har utvecklats till en trafikmedelpunkt mellan Göteborg och Stockholm. Förbindelserna söderut till Ödeshög behöver dock förbättras. Stora satsningar har gjorts för att bygga ut regionen Örebro–Kumla–Hallsberg till ett trafik- och transportcentrum. Många såväl stora som små företag har valt att lägga sin lagerhantering till området.

Uppgifter har framkommit att vägverket diskuterar att i framtida planering eventuellt prioritera leden Göteborg–Jönköping–Stockholm.

Genomförande av sådana planer skulle kunna få en mycket negativ inverkan på näringslivet i Örebroregionen inte minst genom att anknypning-
en E 3 till Ödeshög är bristfällig och även måste förbättras.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga kommunikationsministern om han avser vidta åtgärder för att fastlägga att nuvarande kanalisering av trafiken genom E 3 och E 18 skall bibehållas och även i fortsättningen prioriteras. Frågeställningen inkluderar förbättringar av vägsträckan E 3 Hallsberg–Ödeshög.

1984/85:344 av *Margareta Winberg* (s) till kommunikationsministern om planerna på avbemannning av vissa järnvägsstationer i Jämtlands län:

SJ har långt framskridna planer på att avbemannas tre järnvägsstationer i Jämtlands län. De föreslagna är Gällö, Näliden och Enafors. Gällö och Näliden tillhör de få orter i länet där industrin växer. Näliden har dessutom ett stort antal resande per månad. Enafors ligger mitt i det turistområde som är föremål för statliga insatser.

Med tanke på dels regeringens regionalpolitiska ambitioner, dels regeringens strävan efter att utveckla en gentemot allmänheten förbättrad service vill jag ställa följande frågor till kommunikationsministern:

1. Avser statsrådet att mot bakgrund av ovan beskrivna planer företa åtgärd för att genomdriva regeringens regionalpolitiska avsikter?
2. Vill statsrådet medverka till att kundservicen mer än tågplaneringen får styra vilka stationer som skall vara bemannade?
3. Är det i SJ:s besparingspolitik några större rationaliseringar gjorda vid SJ:s huvudkontor?

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

Meddelande om
frågor

Fredagen den
11 januari 1985

*Meddelande om
frågor*

1984/85:345 av *Lars Ernestam* (fp) till försvarsministern om stärkt katastrofberedskap vid utsläpp av giftig gas:

Med anledning av inträffat utsläpp av oleumgas i Karlskoga vill jag fråga statsrådet:

Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta för att stärka katastrofberedskapen och motverka olyckor av denna art?

1984/85:346 av *Rune Torwald* (c) till kommunikationsministern om tjänsterna som regionala informationssekreterare vid trafiksäkerhetsverket:

I enighet har riksdagen beslutat att överföra s. k. pläderande trafiksäkerhetspropaganda till NTF. Trafiksäkerhetsverket skall numera bara syssla med s. k. sakinformation. Genom denna åtgärd friställs uppenbarligen en hel del personal inom TSV från sina nuvarande arbetsuppgifter. Detta gäller såväl lokal som regional nivå, och indragningarna av de aktuella tjänsterna lär ske senast från den 1 juli 1986. Mot detta finns naturligtvis inte i och för sig något att erinra.

Men min tanke var naturligtvis att dessa tjänstemän – och kanske speciellt de sju regionala informationssekreterarna – skulle fortsätta med i stort sett nuvarande arbetsuppgifter, men som anställda hos NTF, som ju fått medel för detta. Avsikten var ju att man på sikt skulle bygga upp länsvisa informationscentra främst genom insatser från NTF och det aktuella länets trafiksäkerhetsförbund, vars verksamhet i huvudsak finansieras av resp. landsting.

Man borde redan vid överförandet av medlen till NTF ha även överenskommit om hur personalfrågorna skulle lösas, något som dock uppenbarligen inte har skett.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga kommunikationsministern:

Är statsrådet beredd medverka till att de informationssekreterare som vill antingen får möjlighet att fortsätta med i stort sett nuvarande arbetsuppgifter inom NTF eller bereds annan statlig anställning/arbetsuppgift på nuvarande hemort eller i dess närhet?

1984/85:347 av *Lars Hjertén* (m) till statsrådet Bengt Göransson om ett förbud mot biblioteksavgifter:

Förslag om införande av biblioteksavgift har nyligen framförts av den socialdemokratiska ordföranden i Kommunförbundet. Statsrådet har motsatt sig detta. Inom kultursektorn förekommer i dag avgifter på de flesta områden, vilket accepteras av allmänheten. Så länge det saknas ett förbud mot biblioteksavgifter, torde det stå kommunerna fritt att välja om man vill ha avgifter eller ej. Hittills har socialdemokraterna motsatt sig en s. k. bibliotekslag. En förändrad inställning verkar nu vara aktuell, då socialdemokrater i kulturrådet accepterat en s. k. minilag, som bl. a. skulle innehålla ett förbud mot biblioteksavgifter.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet:

Har regeringen planer på att föreslå en bibliotekslag med detta innehåll?

1984/85:348 av *Stina Gustavsson* (c) till finansministern om tillvaratagande av de regionala hemkonsulenternas kunskaper:

Riksdagen har beslutat om avveckling av den regionala hemkonsulentorganisationen från den 1 januari 1985. Regeringen gav konsumentverket i uppdrag att vidta omedelbara åtgärder och lämna förslag till lösningar. Konsumentverket begärde 2,5 milj. kr. till 13 handläggartjänster. Regeringen anvisade en medelsram om 1,5 milj. kr. Den resurs som hemkonsulenterna utgör borde på lämpligt sätt tas till vara.

Mot denna bakgrund vill jag fråga finansministern:

På vilket sätt har de kunskapsresurser hemkonsulenterna utgör tagits till vara?

28 § Kammaren åtskildes kl. 15.13.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 59

Fredagen den
11 januari 1985

---

*Meddelande om
frågor*